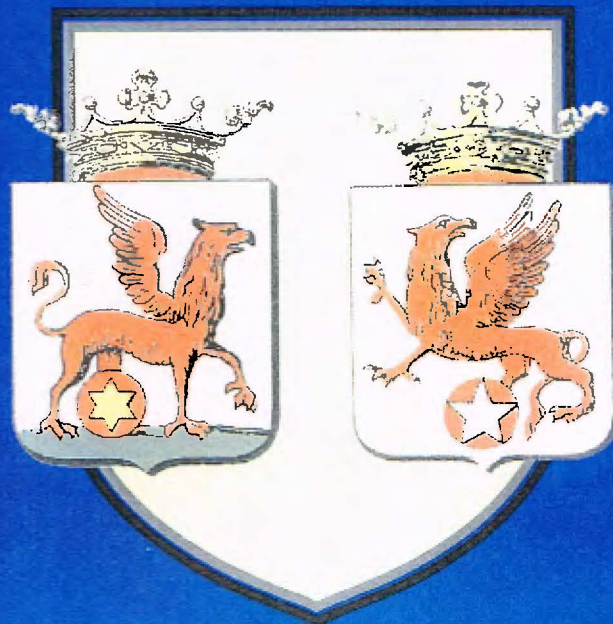

STELLINGWARVER[®] SPREUKEKELINDER

Saemenstelling: Stellingwarver Schrieversronte; Foto: dukertien

2003

Ni'jaorsdag
Dag van de Vrede

N.M. 21.22

woensdag

donderdag

1

2

jannewaori

jannewaori

*Schient de zonne mit ni'jaor slim helder en klaor
Dan zal et wodden een goed bi'jeaor
(Wube Lamers van de Kuunderwal)*

2003

vri'jdag

zaoterdag

3

4

jannewaori

jannewaori

*Alle veurdiel kan ik niet kriegien
en alle schae die past me niet
(De Haule)*

2003

Gelukkig Ni'jjaor!

Dat weensken wij vanzels iederiene die dit blattien lest toe. Trouwens, alle ere meensken ok, heur!

Wij hopen dat jim et hiele jaor deur weer een protte plezier hebben zullen mit disse ni'je Stellingwarver Spreukekelinder. Wij hebben d'r in elk geval mit een boel nocht an warkt en oons uterse best daon d'r weer een zo aorig en ofwisselend meugelike kelinder van te maeken.

Op et schild van de kelinder zien jim dit keer een prachtige foto van een waetervogel. Et is een dodaars, die in et Stellingwarfs ok wel *dukertien* of *aolduker* numd wodt. De foto is maekt deur netuurkenner Wiebe Scheenstra van Oosterwoolde. Omdat ien van de onderwarpen van disse ni'je kelinder 'waeter' is, schreef Scheenstra een flink tal slim interessaante stokkies over waeterplaanten en waetervogels die in oonze kontreinen veurkommen. Mitien al op et dadde en vierde blattien van de kelinder vertelt hi'j over de dodaars.

Veurop de blatties staon, krek as altied, spreuken en gezegden en soms een raodseltien of riemeltien. Al die spreukies en zo kommen uut et *Stellingwarfs Woordeboek*. We hebben, ok krek as al die aandere keren, weer perbeerd materiaol uut alle dörpen van de Stellingwarven op de blatties te plaetsen. Now is et vanzels best zo, dat bepaolde spreukies of gezegden in meer dörpen veurkommen of -kwammen, dan op de blatties vermeld staot. Dat die dörpen dan niet numd wodden, komt meerstal deurdats indertied niet opgeven binnen deur de woordeboekgroepen. Mochten jim, as lezer van de scheurkelinder, nog anvullings hebben of ere aorigheden op et gebied van et Stellingwarfs, geef et dan deur an de woordeboekofdieling van de Stellingwarver Schrieversronte in Berkoop (till. 0516-451108). Zij bin daor oe zo wies mit!

(lees veerder op et volgende blattien)

Wat d'r dit jaor in de kelinder te vienen is

Ien van de onderwarpen van de ni'je kelinder is 'waeter', jim lazzen dat al op et veurige blattien. Zo beschriev Hendrik Betten van Else, Jan Oosterhof sr. en Joop Oosterhof, beidend van Wolvege, een tal biezonere waeters in de beide Stellingwarven. Ok een stok of wat puzelties hebben mit waeter te maeken, en, zoas zegd, vertelt Wiebe Scheenstra over waetervogels en waeterplaanten. Mar d'r bin vanzels ok ere onderwarpen op de kelinder te vienen. IJbe Duursma van Der Izzerd schrift bi'jglieks over et oolde ark dat hi'j deur de jaoren henne verzaemelde. Jan Oosterhof jr. van Steggerde tekende weer twaelf prachtige striptekenings en schreef daarnaost twaelf biezonere gedichten. Ok Joop van Lier dot weer mit. Hi'j vertelt jim over de verschillende sterrebeelden op et noordelik halfgrond. Sietske Bloemhoff brengt twaelf boerderi'jen in Stellingwarf onder jim andacht en bedocht de puzelties. Ok van de veurig jaor weg-raakte Egbert de Jong van Burgum, mar van vroeger uut Appelsche, is nog wark in disse kelinder te vienen. Henk Bloemhoff schrift op een tal blatties over kwaolen en kwaolties, mar gelukkig ok over de middelties daorveu.. Een hiel eer onderwarp is dit keer ok ommedaenken veur. En dat is de spelling van et Stellingwarfs. In elke maand kuj' daor een blattien over vienen. En wie wet schrift iedere kelinderlezer daordeur an et aende van et jaor Stellingwarfs!

Een prachtig onderwarp is dit jaor et onderdiel over oolde recepten. Deur de hiele kelinder is mit riegelmaat een oold recept te vienen. Ze bin oons opgeven deur Roely Bakker van Makkinge, Albertje Bloemhoff-Seinstra van Nijberkoop en Koop Gorte van Hooltpae. Jim moe'n ze mar es uutperberen.

Wij weensken jim daorom niet allieend veul leesplezier toe, mar ok smaekelik eten veur et kommen de jaor!

Jan Oosterhof sr., Joop Oosterhof en Sietske Bloemhoff

Zunne op 08.47, zunne onder 16.42

Driekeuningen (r.k.)
Epifanie (prot.)

zundag

maendag

5

6

jannewaori

jannewaori

*Et komt tot de veurdeure in, en 't gaot lieke hadde tot de
aachterdeure weer uut
(wodt zegd aj' aorig rejaol leven; De Fochtel)*

2003

deensdag

woensdag

7

8

jannewaori

jannewaori

*Een aachterommekiekertien kriegien
(wodt zegd aj' niks kriegien; De Hoeve)*

2003

De dodaars (1)

De dodaars, in et Stellingwarfs ok wel *dukertien* nuumd, is oonze kleinste futensoort, mar in oonze streek niet algemien. De dodaars wodt ok wel *aolduker* nuumd en is in de Stellingwarven een deurtrekker, wintergaast en brudvoegel.

In Drenthe wodt de dodaars wel 'haegelzakkien' nuumd. Die naeme kreeg de voegel in de tied dat jaegers nog veurlaeders hanteerden. Van de dreugde huud van de voegels wodden doe zakkies maekt om d'r de haegel in te beweren.

Kenmarken dodaars

De dodaars is gemiddeld roem dattig cm laank. In de winter is de voegel van boven vaelbruun en van onderen wit. Zien prachtige veren bin in de tied van et bruden feller van kleur. Veural de roodbrune hals vaalt dan op, krek as de witte vlekke an et begin van de snaevel.

In de winter is de dodaars bij eupen waeter op een boel plakken te zien. As et een lange periode goed vröst, ziej' him vaeke in wakken bij stuwen en sluzen. Bij anholende strenge vost trekken dodaars liekewel veerder naor et zuden.

(lees veerder op et volgende blattien)

De dodaars (2)

De dodaars scharrelt zien eten al dukende op. Et duken is trouwens ok een goeie bescharmung bij geveer. Aj' een dodaars ontdekken, moej' even een posien onbeweeglik stillestaon blieven. Bij et bovenkommen wodt aliend et koppien boven waeter uutsteuken. Is de kust nog niet veilig, dan is et rap weer onder waeter verdwenen. As ze je niet in de gaten hebben, kuj' de schuwe dodaars meerstal wel goed bekieken.

Bruudvoegel

In de tied van et bruden maeken dodaars heur vaeke dikke. De vorm van et lichem is dan ronder as in de winterperiode.

In de Stellingwarven is de dodaars een niet algemiene brudvoegel van stilstaond waeter mit een rieke oeverbegruuing zonder schippen en rekreaosie.

Veul brudplakken liggen in voedselriek waeter (vennegies, oolde petgatten en rietmoeras).

De baltsroep kuj' al vanof et aende van feberwaori heuren. Nusten mit eier bin wel vunnen van begin april tot halverwege augustus. Oolden mit jongen wo'n in de regel zien van halfweg meie of.

Wiebe Scheenstra

donderdag

9

jannewaori

vri'jdag

10

jannewaori

*Hi'j was zo venienig as een adder
(Peperge, De Blesse)*

2003

Zunne op 08.44, zunne onder 16.52

zaoterdag

11

jannewaori

zundag

12

jannewaori

*We gaon over Aeken en Keulen naor Peries
(we maeken een geweldige omweg; Berkoop)*

2003

Over sterrebeelden (1)

Beste meensken, daor is hi'j weer, jim eigen ammeteur-astronoom kuj' haost wel zeggen. Och nee toch, al weer over sterregies, zullen sommigen van jim daenken... Mar d'r bin ok een hieleboel lezers van disse kelinder, bi'j wie dit onderwarp geweldig in de belangstelling staot, is me wel bleken!

Dit jaor wi'k et mit jim hebben over de helderste sterrebeelden die om de hemelnoordpool henne staon. Tsja, sterrebeelden, wat bin dat aenlik. Hiel vroeger zatten de meensken aovens niet mit een grote poede chips op 'e schoot naor een briedbeeldtillevise te kieken, want die hadden ze doe nog niet. Mit naeme de Arabieren, de Grieken en de Romeinen zatten aovens mit mooi weer en een heldere locht achter heur huzen wat naor de maone en de steerns te kieken. Ze praotten d'r mit mekeer over en zaggen d'r alderhaande ofbeeldings in. De iene zag een bok, de aander een beer en nommer drie miende dat hi'j een voegel zag. Op disse maniere kwammen ze an de verschillende sterrebeelden. Ze gavven d'r naemen an en vertelden d'r hiele verhaelen bi'j. Zo ontstonnen d'r een hieleboel mythen en legenden. Ze dochten doe ok dat de steerns allegere zoe'n betien naost mekaander stonnen, mar dat de iene wat groter was as de aander. Dat bleek laeter niet zo te wezen.

Ik wil jim op dit blattien nog even een goeie raad geven. Mocht dit onderwarp jim slim interesseren, beweere dan de kelinderblatties, want eers raeken jim misschien de draod kwiet...

Joop van Lier

Over sterrebeelden (2)

De Grote Beer (Ursa Major)

Wat laeter in de tied begonnen de meensken meetinstumenten uut te vienen en graodebogen te maeken. Zo konnen ze de hoeke van de staand van een steern meten. Daorveur wodde de middellijn bruukt van de sirkel die de eerde om de zunne henne lopt. Dat was mitien de baosis van 300.000.000 kilometer. Doe bleek al gauw dat de iene steern veul veerder weg ston as de aander. Veur et oge bleven de sterrebeelden liekewel wel bestaon.

De Grote Beer wodt ok wel *Grote Waegen* of *Steelepanne* nuumd. Aj' op een heldere aovend of naacht naor et noorden kieken, ziej' zeuven heldere steerns die op een waegen of steelpanne lieken. De twee heldere steerns die de achterkaante van de waegen veurstellen, *Alpha Dubhe* en *Beta Merak*, wiezen naor de *poolsteern* (*Polaris*). De middelste steern van et haandvat van de steelpanne of de dissel van de grote waegen is een dubbelsteern, waarvan de grootste *Mizar* hiet. De kleinste d'r van staot daor vlak linksboven en hiet *Alcor*. Hi'j is mit et blote oge nog krek te zien. De Indianen bruukten de dubbelsteern vaeke as ogetest; koj' Alcor zien, dan haj' goeie ogen.

Om de poolsteern te vienen moej' een daenkbeeldige liniaal leggen langs de twee achterste steerns van de waegen. Dan moej' de onderlinge ofstaand van die twee steerns meten. Die ofstaand keer vufe naor boven en ie kommen percies uut bi'j de poolsteern. De poolsteern staot zoe'n betien loodrecht boven de daenkbeeldige asse van de eerde.

Et is vanzels wel zo, dat de eerde iedere 24 uur in oostelike richting om die asse henne dri'jt. Iene die percies op de noordpool staon zol, dri'jt tien keer in de 24 uur in de ronte. Iene die liekewel percies op de evenaar staot, dri'jt ok ien keer in de 24 uur in de ronte. Mar omdat de omtrek van de eerde daor 40.000 kilometer is, moet hi'j die in 24 uur ofleggen. Hi'j het dan een snelhied van $40.000:24=1.666$ kilometer in et ure.

Joop van Lier

maendag

13

jannewaori

deensdag

14

jannewaori

*Riek op 'e diek en aarm in de pong
(wodt zegd as iene him riek veurdot, mar niks het;
Makkinge)*

2003

woensdag

15

jannewaori

donderdag

16

jannewaori

*Ik zal, mar liever niet as al
(Ni'jberkoop)*

2003

De
Stichting
Van
Stotterders
het
een
website
kregen:

w...w...w... weetiedatikstotter.nl

Jan Oosterhof jr.

Boerderi'jen in Stellingwarf

Vier Saksische boerderi'jen in Ni'jberkoop

In et kleine dörpien Ni'jberkoop hebben in vroeger tiden in elk geval vier Saksische boerderi'jen staon. Jammer genoeg bin drieje d'rvan hielendal verdwenen. Iene van de drie ston an et oolde Karkepad dat van de Abbendiek naor et karkhof leup. De plaets die tussen 1700 en 1800 bouwd is, was rond 1930 henne zo min, dat as et goed wijde de laampe in de kaemer henne-weer bongelde. De bewoners bouwden an de Boverweg een ni'je plaets en de oolde Saks wodde ofbreuken. De twiede die verdwenen is ston op et plak daor now et weggien Oosteregge is. Et gong om een Saksische boerderi'je mit een zonuumde Friese dwasschure die ok tussen 1700 en 1800 bouwd wodde. D'r is indertied nog over tunteld om de bouwvallige plaets op te knappen, mar jammer genoeg wodde de prachtige boerderi'je in 1959 ofbreuken. Et oolde kaarnrad is et ienige dat beweerd bleven is. Et is nog altied te zien in et Eupenlochtmuseum in Arnhem. Op et plak daor de dadde Saksische boerderi'je ston, staot nog altied een mooie hoerderi'je. Ik doel hier op de Boschhoeveplaets. Tot 1909 was Bosschoeveplaets ok een boerderi'je van et Saksische type, mar hi'j wodde in die jaoren grondig verbouwd. In 1930 braande de boerderi'je hielendal of, mar hi'j wodde wel weer opbouwd op dezelve wieze as de veurige, aliend wat minder luxe. De vierde Saksische boerderi'je bestaot vandaegedag nog en is an de Boverweg te vienen. Die plaets is een tal jaor leden opknapt.

Sietske Bloemhoff

V.M. 11.47
Begin van de Bidweke
veur de ienhied

vri'jdag

17

jannewaori

zaoterdag

18

jannewaori

*Al te goed is allemaansgek
(Der Izzerd)*

2003

Zunne op 08.38, zunne onder 17.03

zundag

19

jannewaori

maendag

20

jannewaori

*De panne is heur anbraand
(ze moet/moe'n trouwen; Scharpenzeel, Steggerde)*

2003

Oolde gerechten

Wat aj' tegenwoordig kriegen kunnen in de winkels, veural in de supermarken, daor slaoj' van achterover. D'r bin tientallen soorten gruunten en niet allemaole uut oons eigen laand. Was dat mar waor, dan hej' neffens mi'j temeensen echt goed gezonde gruunte.

Vroeger kregen wij bij de winterdag gruunten uut eigen tuun die we zels verbouwden. Dat weren dan o.e. gele knollegies, witte kool (ok veur zoerkool uut de kruke), rooie bieten, sniedebonen veur in et zoolt, korappen, brune bonen, grauwe aten, dopaten en veur in de weckflesse soms spinaozie. En dan vanzels nog de hiele bekende boeremoes. De wost die daor bij kwam, kwam ok vaeke uut de weckflesse.

Koop Gorte

deensdag

21

jannewaori

woensdag

22

jannewaori

*Hi'j is wat boks in 't ankommen
(hi'j komt eerst wat bokkig, lomp over; Hooltpae)*

2003

donderdag

23

jannewaori

vri'jdag

24

jannewaori

*Ze kun je beter anlachen as uutlachen
(Oosterwoolde)*

2003

Een oolde vrijster uut De Langelille
Zee tegen heur mem: 'Oe, ik trille
Deur mien buur, die ni'je
Van kop tot an de kni'je
Al zie 'k him haost niet zonder brille'

Een boertien uut de buurtschop Basse
Warkt buten altied zonder jasse
Mar dreegt op et heufien
Een hoed mit een gleufien
Aanders vat hi'j koolde op 'e kaele plasse

Koosje

De eupen heerd

In de jaoren 1700-1800 hadden de meeste boerkeri'jen een eupen heerd. D'r wodde hooft en/of prikken in stookt om waarm te zitten en om eten en waeter te koken. Now was d'r ok een veurwarp om bijglicks de eterspot mit boven et vuur te hangen. Dat veurwarp wodde een *overhael* nuumd.

In de briede schostien was een dikke kramme sleugen daor de overhael an hong. An et aende van de overhael hong de eterspot of de waeterketel boven et vuur.

De overhael mit de pot of ketel d'r an koj' hoger of leger stellen, in de overhael zatten daorveur inkepings. De overhael wodde van ieken-, neut- of beukehooft maekt, et mos in elk geval een hadde hooftsoort wezen.

In oonze verzaemeling hebben we nog zoe'n overhael.

LJbe Duursma

zaoterdag

25

jannewaori

zundag

26

jannewaori

*Die lopt gien haeze (meer) an
(hi'j lopt niet zo hadde (meer);
Buil, Ni'jhooltpae, Ni'jberkoop)*

2003

maendag

27

jannewaori

deensdag

28

jannewaori

*Et liekt wel een aep op een stokkien
(zegd van iene die d'r nuver uitzicht; De Fochtel,
Ni'jtriene, Scharpenzeel, Oosterwoolde)*

2003

Spelling

In et eerste stokkien over de spelling van et Stellingwarfs beginnen we gewoon bi'j de letter A. In et bundeltien *Hoe schrijf je 't Stellingwerfs* van Henk Bloemhoff lezen we o.e. dat we de kotklinkende a, krek as in et Nederlaans, mit iene a schrieven, en de langklinkende mit twieje, behalven bi'j een eupen lettergreep.

Een hiele bekende klaank in et Stellingwarfs is de lange, heldere è-klaank. Die klaank wodt schreven mit ae. Lees mar es: *Et waeter klaetert tegen de glaezen dat et daevert.*

In et Stellingwarfs komt nog zoe'n soort klaank veur; de lange, heldere ò-klaank in woorden as *taofel, baord, klaor*. Jim zien et al; die klaank schrieven we altied mit ao.

Et Stellingwarfs bruukt dus in beide gevallen altied de a eerst. Dat wodt daon omdat et woord zo makkeliker herkend wodt deur de lezer. Vergeliek mar es 'weater' mit 'waeter'.

De twieklaank au bruken we krek as in et Nederlaans: *blauw* of *flauw*. En as et Nederlaans ou bruukt, doen wi'j dat ok.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n woorties invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrijving. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en d'r komt een ni'jen iene bi'j.

.	klinker
. .	voegwoord
. . .	lidwoord
. . . .	waetervoegel
.	telwoord
.	meerv. van eer woord veur <i>tobbe</i>
.	procederen
.	plasse, plassien

woensdag

29

jannewaori

donderdag

30

jannewaori

*Kom, ik zal de aevenseerschoenen mar es antrekken
(opschieten; Munnikeburen)*

2003

H.M. Keuninginne Beatrix (1938)

N.M. 11.48

vri'jdag

31

jannewaori

zaoterdag

1

feberwaori

*Ze kun akkederen as katte en hond
(ze kun niet mit mekeer opschieten;
Peperge, De Blesse, Steggerde)*

2003

Et laandschop en et waeter

De laeste twie iestieden bin verantwoordelik veur de vorming van de struktuur van et laand van Lende en Kuunder. Et noorden van Nederlaand was tiedens de veurlaeste iestied, zoe'n 200.000-100.000 jaor leden, bedekt mit laandies. Deur de opstouwende warking van dat ies wodden d'r in disse omgeving zaandrogen vormd. Gletsjertongen en smultwaeter schoerden briede beekdaelen uut, waor o.e. de oer-Kuunder en oer-Lende heur loop in vunnen. Daormit was de struktuur van et gebied, bestaonde uut evenwiedige, in noordoost-zuudwestelike richting lopende zaandrogen mit daortussen de beekdaelen, vaastelegd.

Tiedens de laeste iestied, zoe'n 100.000-10.000 jaor leden, kwam et ies niet an oons laand toe. In disse periode steuven de beekdaelen van de Lende en de Kuunder veur et grootste pat dichte. Dat hinderde de ofstroming van et waeter en hadde tot gevolg dat beide revieren een stark kronkelig kerakter kregen.

Na de laeste iestied wodde et weer waarmed. Daordeur steeg de zeespiegel en ok et waeter in de beekdaelen. Deurdat d'r keiliem en oerbaanken (stark iezerholende grond) in de ondergrond zatten, stagneerde de waeterofvoer en ontston d'r in een groot diel van de beekdaelen en op 'e lege zaandgronden een veenmoeras mit een moerasbosvegetaasie. Op die plakken begon zo et hoog- en leegvene te kommen.

(Uut: Van Tilgrup tot Lemsterrijn, Jelle Hagen, Waterschap De Stellingwerven, 1996; bewarkt deur Joop Oosterhof)

Bi'j ziekte

Et zal je verbaozen, mar naor de dokter gaon, dat stelden de oolde Stellingwarvers liefst altied zo lange meugelik uut. Niks preventiefs of zo dus. Meensken die nogal gauw naor de dokter gongen, wodden anziën veur zenewachtig, benauwd of kleinzerig. Anstelleri'je, zeden ze. En naor 't aptheek gaon hoefde hielendal niet, want aj' al naor de dokter gongen, dan hadde die de pillen en poeiers zels in huus. En as 't niet aandere kon, dan kwam de dokter gewoon bi'j je an huus. Soms mit de moter, soms mit et peerd, hiel vroeger. Dat was een goed ding, want de meensken woonden vaeke aenden aachter-uut, an oolde zaandwegen!

Henk Bloemhoff

Maria Lichtmis (r.k.)
Zunne op 08.19, zunne onder 17.28

zundag

2

feberwaori

maendag

3

feberwaori

*De iene is de aander niet
(meensken bin now ienkeer verschillend;
Langedieke, Steggerde)*

2003

deensdag

4

feberwaori

woensdag

5

feberwaori

*Aandermaans boeken bin duuster te lezen
(ie kommen nooit percies te weten, hoe as et mit de zae-
ken van een eer gaot; Hooltpae, Noordwoolde)*

2003

De Nijlgaanze (1)

De Nijlgaanze is in de Stellingwarven et hiele jaor deur te vienen. Et tal brudperen nemt jaorliks toe; mit naeme in de zuudwesthoeke van West-Stellingwarf. Daor eten ze in de winter in groepies op grösland.

Aenlik heurt de voegel hier van oorsprong niet thuus. De gaanze die hier niet botte welkom is, is et hiele jaor deur wettelik onbescharmd verklaord. Dat ze hier vandaege-de-dag binnen, komt deur et ontsnappen van exemplaoren uut parken en kienderboerderi'jen in Rijswijk en Wassenaar. Meugelik het de Nijlgaanze veur et eerst as verwilderde soort bruded in 1967 in Scheveningen.

Pas in 1981 wodde et eerste brudgeval in et noorden van Nederland vaasteld bi'j et Paterswooldsemeer. Vermoedelik bin in die periode ere nusten over et heufd zien.

In 1989-1999 wodde et tal brudperen in Nederland schat op 2500-3300.

Bruudplakken

Op de hogere zaandgronden van Oost- en West-Stellingwarf is et tal brudperen (nog) niet zo groot. De Nijlgaanze nusselt daor bi'j zaandputten, beekdaelen, in bossen, heidevelden en vennen. De Westhoeke van West-Stellingwarf mit moerassen, natte gebieden en rietvelden is een slim geschikt gebied veur de voegel. Daor gruuit dan ok et tal brudperen et meerste.

(lees veerder op et volgende blattien)

De Nijlgaanze (2)

De Nijlgaanze brudet et meerste op de grond, mar maekt ok riegelmaotig gebruik van oolde kri'je- en schofferdnusten. In Hooltpae bruded de Nijlgaanze al es in een veur een wikel bedoeld voegelhokkien.

In de tied van et bruden bin Nijlgaanzen biezunder agressief. As ze een bezet nust van iene van de hierboven nuumde voegels ontdekken, is de kaans groot dat ze die mit hadde haand verjaegen.

De Nijlgaanze is niet allieand agressief bi'j et 'kraeken' van een nust. Nee, ze maeken ok piekies van ere waetervoegels dood. Alderdeegst jongen van soortgenoten moorden ze uut.

Nijlgaanzeperen mit heur kroost verplaetsen heur, as et neudig is, over ien tot twee kilemeter naor waeter mit dekking dat et dichtste in de buurt is.

Et ruden gebeurt in juli-augustus.

Kenmarken Nijlgaanze

De Nijlgaanze is kleiner as de grauwe gaanze en de hier overwinterende soorten (kol-, braand- en rietgaanzen).

De voegel vaalt op et laand op deur de lange poten. De boverste dielen van et dier bin lochtigbruun en de bovenstatveren roestbruun.

De onderste dielen van de voegel bin lochtig van kleur. Halverwege de hals ziej' een brune ring, die in de nekke naor boven toe spits toeloopt. Let ok op de donkere ringe om et oge henne. As ze vliegen valen de grote witte vleugelvlekken op. De vliegpenen en de stat bin zwat.

Wiebe Scheenstra

donderdag

6

feberwaori

vri'jdag

7

feberwaori

*Et gat onder de aarm nemen
(d'r gauw vandeur gaon; Buil, Else)*

2003

Zunne op 08.07, zunne onder 17.41
E.K. 12.11

zaoterdag

8

feberwaori

zundag

9

feberwaori

*Za'k je even een pakkien anmeten!
(een waand op 'e huid geven; Buil)*

2003

Over sterrebeelden

De Kleine Beer (Ursa Minor)

Dit sterrebeeld liekt ok op een steelpanne, krek as de Grote Beer, mar now staot de staele van de panne niet naor onderen mar naor boven. Et bestaot uut zwak lochtgevende steerns mit allieend *Polaris* as heldere steern.

Et sterrebeeld wodde rond 600 jaor veur Christus ontdekt deur de Griekse astronoom Thales. De Kleine Beer is neffens de Griekse legende Arcas de zeune van de Grote Beer. De beide sterrebeelden volgen mekeer de hielied rondom de noordelike hemelpool. De Feniciërs bruukten et sterrebeeld veur navigaasie en nuumden et de *Schroef*.

De belangriekste steern van dit sterrebeeld is *Alpha Ursa minor*, en daormit wodt *Polaris* of *Cynosura* bedoeld. *Cynosura* is et Griekse woord veur 'hond mit stat'. Geografen numen de steern *Stella Polaris*. Et is de poolsteern en veur heur et plak daor de daenkbeeldige eerdasse op uutkomt. *Polaris* staot 820 lochtjaor van oons of en het een zwak lochtgevend steerntien as zonuunde 'begeleider'. Om die twee steerns te onderscheiden en los van mekaander te zien, hej' wel een kleine tilleskoop neudig. *Polaris* staot iene graod noordelik van de hemelpool.

Joop van Lier

*arger'n is
'n
argernis*

Jan Oosterhof jr.

maendag

10

feberwaori

deensdag

11

feberwaori

*Et is de anzet niet weerd
(et is mar een klein kerweigien; Steggerde)*

2003

woensdag

12

feberwaori

donderdag

13

feberwaori

*De slaop scheut mi'j an
(de slaop overvul me; Blesdieke)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

Riesberkaampen

In de buurtschoppen *De Riesen* en *Riesberkaampen* bi'j Buil stonnen vroeger in elk geval drie Saksische boerderi'jen. Ze bin liekewel alledrie al jaoren verdwenen. Ien van de plaetsen ston in et buurtschoppien *De Riesen*. De laeste bewoners weren de familie Russchen. Et gong hier om een flinke plaets mit een Friese dwasschure. De twiede Saks ston op *Riesberkaampen* zels. Die plaets hadde gien dwasschure en wodde rond 1920 ofbreuken. Warschienlik is de boerderi'je al rond 1600 bouwd. De familie Mulder, de laeste bewoners van de plaets, brukten nog een tal onderdielen bi'j de bouw van heur ni'je boerderi'je, krek an de ere kaant van de weg. Die plaets staot d'r nog altied. Naost de Saksische boerderi'je van de familie Mulder op *Riesberkaampen* het nóg een Saks staon. Over die plaets is veerder weinig of niks bekend. Et zol mooi wezen as we daor nog es wat meer over geweer wodden!

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

Morgens vroeg as we bi'j oons thuus van 't bedde kwammen, gongen we eerst te melken. We brochten de bussen nao de tied naor de diek en gongen dan broggien eten. Dat beston veur mi'j uut twie plakkies bolle mit botter of soms ien plakkien, mar dan mit een sjerpbroggien d'r bi'j. De plakkies bolle wodden in repies sneden, en die stipte ik dan in de thee. Dat vun ik oe zo lekker, beleg kreej' ommes haost niet. Behalven a'k ziek was, dan kreeg ik sjem op brood. Mien heit en mem kregen een bollebroggien. Dat was een plakkien bolle mit daarop een plakkien roggenbrood. Ik heb ok wel es heard dat ze argens eers, bi'jglieks op 'e Miente, een bakkebroggien kregen. Dat was dan een beschuut mit een plakkien roggenbrood.

A. Bloemhoff-Seinstra

Valentijnsdag

vri'jdag

14

feberwaori

zaoterdag

15

feberwaori

*Et was een lewaai dat et een aord had
(et was een oorverdovend lewaai;
Langedieke, Ni'jtriene, Berkoop, Wolvege)*

2003

Zunne op 07.54, zunne onder 17.54
Septuagesima

V.M. 00.51

zundag

16

feberwaori

maendag

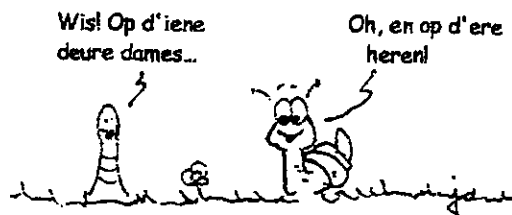
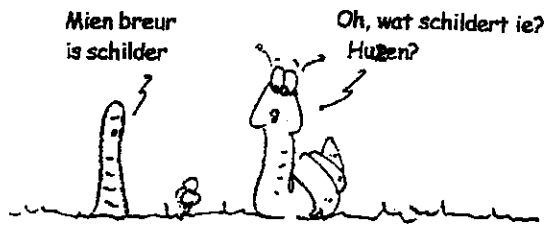
17

feberwaori

*Hi'j is zo glad as een aol bij de stat
(liepe, handig, niet te vangen; Wolvege)*

2003

Hi'j het een protte has an de striekstok (een boel neudig)

Een winkel van veul gespun, mar gien gewin (een boel kebaol, mar et levert weinig op)

As dat goed gaot, gaot d'r meer goed (kan dat allemaole)

Kleinigheden maeken saemen de som van et leven uut

Een meenske kan veul verdregen, zolaank hi'j himzels verdregen kan

(Optekend deur) Koop Gorte

deensdag

18

feberwaori

woensdag

19

feberwaori

*Hej' de nel, de boer én et aos
Dan bi'j' een hiele baos
(Oosterwoolde)*

2003

donderdag

20

feberwaori

vri'jdag

21

feberwaori

*Van gien appels of peren weten
(niks weten; Noordwoolde, Steggerde)*

2003

Oold ark

Sliepstienen

Sliepstienen weren d'r in soorten. Ze wodden bruukt om o.e. de schoffel, de stikbats en de tilzende te sliepen, scharp te maeken. D'r weren hiele groten van wel meer as een meter in deursnee. Om ze te bruken mossen ze mit de haand dri'jd wodden en dat gong aorig zwaor.

De dörpstimmerman hadde ok een grote stien. Hi'j sleep daor winterters bi'jglieks ok de redens mit. Bi'j et sliepen mos waeter bruukt wodden, mar as et vreur dan gong dat muuilik. De timmerman stookte d'r dan een vuurtien onder.

Veur et sliepen van schoffels en aander ark wodde een sliepstien van kleiner fermaot bruukt. Ok daor mos waeter bi'j bruukt wodden.

Bi'j oonze verzaemeling is ok een sliepstientien dat op et viel van de mi'jmesiene schreufen wodde om de mesienemessen te sliepen. D'r zatten een peer versnellings op. Ik hebbe as jonge mien vader vaeke hulpen om et stientien te dri'jen. D'r kwam dan een straole vuur of, mar bi'j disse stien hoefde gien waeter bruukt te wodden.

Ijbe Duursma

Spelling

Over de letter E kuj' in et spellingsboekien hiel wat lezen. Is dat dan zoe'n muuilike letter, heuren we jim daenken. Nee heur, dat vaalt best mit. Zo schrieven we de kotte, heldere e, zoas in et woord *geld*, krek zo as in et Nederlaans.

As de e wat dof klinkt, as een u, zoas in *beshuut*, mar ok in *benaan*, dan schrieven we, jim zien et al, gewoon een e. Dat gelt ok in hiele algemiene woorden as *de*, *et* en *een*. Zoe'n doffe e wodt een 'schwa' nuumd.

Soms schrieven we de schwa, krek as in et Nederlaans, mit een i. Kiek mar es naor woorden as *mennigte* en *branige*. We schrieven ok *reddinge* en *hujjinge*, woorden die wel mit de i van *pit* uutspreuken wodden, mar ok wel as *reddege* en *hujjege*. De schwa komt ok veur in et Nederlaanse woorddeel '-lijk'. In et Stellingwarfs schrieven we dat altied mit een i.

De ee bruken we in woorden as *alderdeegst*, *eerpel*, *peer*, *meerst*, *temeensen* en *weensken*. Bi'j een eupen lettergreep schrieven we iene e.

De ei wodt krek zo as in et Nederlaans bruukt, mar ok nog in een tal ere woorden. We kommen daor in een volgend stokkien op weeromme.

De eu wodt ok krek as in et Nederlaans bruukt. Sommige woorden wo'n in oostelik Stellingwarf wel mit *uu* uutspreuken. Die woorden wo'n et meest mit de eu schreven, zoas *dreuge* i.p.v. *druge*. Soms wo'n beide variaanten schreven: *breur/bruur* en *reuren/ruren*.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Zunne op 07.39, zunne onder 18.07
L.K. 17.45

zaoterdag

22

feberwaori

zundag

23

feberwaori

*Pries de dag niet veur et aovend is
(Berkoop, Oolde- en Ni'jlaemer, Ni'jhooltpae)*

2003

maendag

24

feberwaori

deensdag

25

feberwaori

*Arbeid adelt, mar de adel arbeitd niet
(Ni'jberkoop)*

2003

Winters puzeltien

Jim zien hieronder een puzeltien staon. Dat puzeltien moet vanzels in et Stellingwarfs invuld wodden! Now, dat lokt vast wel nao de les-sies uut et spellingsboekien *Hoe schrijfje 't Stellingwerfs?*

Op de stippen en strepies moe'n jim de oplossings van de omschrievings die d'r naast staon, invullen. Alle woorden hebben mit kleraosie te maeken. Et tal stippen en strepies geft et tal letters van et woord an daor et omme gaot. As jim alle woorden invuld hebben, is op de riegel strepies, van boven naor onder, ók een woord ontstaon. Welk woord is dat?

. . . -	diel van de boverkleding
. - . .	diel van et ondergoed
. . - . .	doej' an aj' butendeure gaon
-	een kotte of een lange
. . - . .	doej' om je hals as 't koold is
. . . . - .	dreeg ie om de voeten
. . . -	doej' an aj' koolde hanen hebben
. . . . -	dreeg ie op et heufd

Et laandschop en et waeter

Naodat d'r in oonze kontreinen meensken wonen gongen, wodde et hoog-vene ofgreven. Waor as dat gebeurde ontstonden uutgestrekte heidevelden, die laeter deur ontginnings veraanderd binnen in vruchtber greide- en bouwlaand. Ok et leegvenegebied wodde ofgreven. En daordeur ontstonden grote waeterpoelen, de zonuunde petgatten. Veur een diel bestaon die petgatten now nog. Ze liggen bi'jglieks in de Rottige Mienthe, de poolder van Ooldelaemer en in de Lendevallei.

In dat gebied liggen ok twie belangrieke zaandroggen. Iene ligt tussen de Lende en de Kuunder en lopt van Ooldetriene en Wolvege naor Ni'jhooltpae. De twiede ligt zudelik van de Lende en lopt van Blesdieke en Steggerde naor Noordwoolde. Oons gebied is een twiestromenlaand, want de Lende en de Kuunder weren en bin nog de hieltied de belangriekste ofvoerwegen veur et overtollige waeter. Beide revieren kwammen inder-tied bi'j Slikenborg bi'j mekaander. De stokken grond in et zuudwesten vormden heur delta.

Over de oorsprong van ien van de revieren, de Lende, dot een hiel aander verhael de ronte, want de volksmond het gien bosschop an nochteren, wetenschappelijke verklaorings. Op een aander plak in disse kelinder vien-jim daor meer over.

(Uut: Van Tilgrup tot Lemsterrijn, *Jelle Hagen, Waterschap De Stelling-werven, 1996; bewarkt deur Joop Oosterhof*)

woensdag

26

feberwaori

donderdag

27

feberwaori

*'t Is een astrante
(een bertaol persoon; Noordwoolde)*

2003

vri'jdag

28

feberwaori

zaoterdag

1

meert

*Hi'j is aorig in de bonen, om aten te zuken
(hi'j is beheurlik in de warre, maekt vergissings;
Ni'jberkoop)*

2003

Oolde recepten

Hemel en eerde (hiete bliksem)

Een oold recept in een medern jassien

Heufdgerecht veur 4 personen

* 1 kg. zute appelties	* 1 zoere ringenette
* 50 gr. suker	* 3 dl. waeter
* 1200 gr. eerpels	* zoolt
* zwatte peper uut de meule	* 250 gr. vasse wost
* 250 gr. rookspek	* 1 grote ringenette
* 4 blatties lollo rosso	

Buun de appelties en de zoere ringenette goed schone, snie ze in vieren en hael de klokhuizen d'r uut. Zet disse appels mit suker en 3 dl. waeter op en laot ze zachies zowat geer koken (da's zo klaor). Zet ze daornao op een sudderplaetien tot alles goed geer is (zoe'n 15 minuten). In een aandere panne de eerpels mit wat zoolt koken en dan pureren. De stokkies sneden spek knapperig anbraoden, waarm holen en de vasse wost geer koken. Reur de appels en eerpels deur mekaander, en breng ze op smaek mit zwatte peper. Schep 3 bollegies per persoon op een waarm bod. Garneer mit de in plakkies sneden en bakte grote ringenette op een blattien lollo rosso. Schep d'r dan et spek, et spekvet en de in plakkies sneden vasse wost overhenne. Eet lekker!

Roely Bakker

Sputtien

Een sputtien is een injektiespuite, of et spul daj' mit zoe'n spuite in de huud kriegen. *De kleine jonge is niet bange veur een sputtien, en Ik moet een sputtien hebben, zo wodt d'r zegd.* Soms moet iene *elke morgen een spuit in de bille hebben.* Dat is niet in et achterwark, want de billen in et Stellingwarfs bin... 'de dijbenen'. Wus ie trouwens dat 'spuite' in et Stellingwarfs ok betekenen kan: 'jachtgeweer' en 'grote glaezen knikker'? En dat 'spuitknikker' betekent 'kogel uit een kogelflesje'? Misschien wel niet!!

Henk Bloemhoff

zundag

2

meert

maendag

3

meert

*De meensken bin zo argdaenkend
(bin zo aachterdochtig; Steggerde,
De Haule, Hooltpae)*

2003

Vastenaovond

deensdag

4

meert

Aswoensdag (r.k.)
Islamitisch ni'jjaor

woensdag

5

meert

*Hi'j het de klompen aachter de hede zet
(is overleden; Berkoop)*

2003

De blauwbost (1)

Et tal blauwbossies is sund de zeuventiger jaoren van de veurige ieuw in Nederlaand stark gruud. Et eerst in zudelik Flevolaand, laeter ok op ere plakken. Van et noordwesten van Overiessel uut kwammen blauwbosten van et aende van de jaoren tachtig of hier ok veur en in et begin van de negentiger jaoren zaj' ze ok as brudvoegel in de Stellingwarven. De soorte die hier brudet is de zonuunde witgesteernde soorte. De roodgesteernde blauwbosten bruden in et noorden van Europa. Blauwbossies bin zommervoegels die overwinteren in Afrike ten zuden van de Sahara, mar ok in Spanje.

Bruudgebieden en leefomgeving

Blauwbosten bruden in de Stellingwarven op et Fochtelervene, in de Lendevallei ten noorden van Zaandhuzen, et netuurgebied 'De Lendevallei' an de zunnekaante van Wolvege en in et netuurrisservaot de 'Rottige Miente' bij Nijtriene.

Et tal brudperen wodt nog de hieltied groter. Dat het veural te maeken mit et verhoogde waeterpeil in netuurgebieden en et weghaelen van opschot. Blauwbosten bruden in drassige gebieden mit een roege begruuing. Et must is niet makkelik te vienen, omdat et altied ommeraek goed verstopt zit tussen dicht plaant- en struukgoed.

(lees veerder op et volgende blattien)

De blauwbost (2)

Et eten van de blauwbost moet goed te berieken wezen. De voegels zuken heur eten op grond daar weinig begruuing is. Et bestaot uut insekten, larven, spinnen, slakkies en veur de ofwisseling eten ze ok beien. As de brudgebieden hielendal dichtegruuien is et eten van de blauwbosten min te berieken en hebben ze een perbleem. Om de voegels as brudvoegel te beholen, moet et beheer in de brudgebieden daarop goed ofstemd wodden.

Ankomst en et leggen van de eier

Blauwbossies kommen meerstal nao half meert an in et brudgebied. De mannegies zingen van et aende van meert of vaeke vanof een 'zangpost'. De zang duurt meerstal tot omdebi'j juli. Veur et ofbaakenen van heur brudgebied holen mannegies baltsvlochten. Tiedens zoe'n vlocht verheffen ze heur zichtber in de locht en laoten heur dan mit wied uitspreide vleugels en stat valen. De mannegies bootsen ok ere zangvoegels nao. Et zingen klinkt as 'fiet'-'fiet' en de alarmroep as 'tak'-'tak'.

De eigies wo'n in de loop van april legd. Een volledig legsel bestaot uut zes tot zeuven griesgrune of blauwgrune eigies mit fiene rooie punties. Et bruden duurt veertien daegen en de jonkies vliegen nao veertien daegen uut. Niet zelden volgt een twiede legsel.

Oolden mit krek uutvleugen, nog niet zelsstanige, jongen kun tot augustus zien wodden. De meeste blauwbossies verlaoten nao half augustus tot veer in september de brudplakken.

Wiebe Scheenstra

Wereldgebedsdag

donderdag

6

meert

vri'jdag

7

meert

*Zo dom as et achteraeende van een koe
(Oost-Stellingwarf)*

2003

Internationaole Vrouwludedag

Zunne op 07.09, zunne onder 18.33

zaoterdag

8

meert

zundag

9

meert

*Aachternao wet iederiene hoe et moet
(Makkinge)*

2003

Over sterrebeelden

Boötes

Et sterrebeeld *Boötes*, de naeme is ofleided van een Griekse osse- of berehuder, liekt wel wat op een vlieger. *Boötes* vun ok nog es de ploeg uut en wodde daarom beloond mit een plakken an de hemel. Om dit sterrebeeld te vienen, moej' een daenkbeeldige lijn trekken langs et kroeme van de dissel van de waegen of Grote Beer. Ie kommen dan uut bi'j de slim heldere steern *Arcturus*, et kan aenlik niet missen. *Arcturus*, of *Alpha Boötes*, de belangriekste steern van *Boötes*, is een wat geelachtige steern. Hi'j is verschrikkelijk groot, mit een diameter die mar liefst 24 keer groter is as die van de zonne. Hi'j staot op een ofstaand van 37 lochtjaor van oons of. En dan moej' weten dat een lochtjaor negen-en-een-half biljoen kilometer is.

Volgens een legende jacht *Boötes* op beren, tegere mit een peer jachthonnen. Een ere steern in et sterrebeeld, *Gamma Boötes*, wodt deur de Arabieren 'Haris' nuumd. Et betekent 'de wacht van et noorden'. Weer een ere steern, *Izar (Epsilon Boötes)*, is aenlik een systeem van drie steerns. Dat systeem staot 230 lochtjaor van oons of. Deur een kieker liekt et sterrebeeld haost op een dubbelsteern en zicht d'r prachtig uut. Et wodt daarom ok wel *Pulcherrima* nuumd, dat 'de mooiste' betekent.

Joop van Lier

de koe

*de koe staot an de melkmesiene
mar vuult gien melk kommen
et apperaot dat staot op tiene
mar et kan heur niks verdommen*

*dat ding mit dat stomme snoer
en van die stomme, koolde piepen
ze mist de hanen van de boer
en smacht naor et zaachte kniepen*

*mar de boer is weer op Wolvege an
om daor zien quotum uut te geven
en morgen weer van veuren of an
zo is et boereleven...*

Jan Oosterhof jr.

maendag

10

meert

deensdag

11

meert

*Die het een knap achterstel
(een dik achterwark; Ni'jhooltpae)*

2003

Biddag veur et gewas
en de arbeid (prot.)

woensdag

12

meert

donderdag

13

meert

*Et huus hong in de touwen
(et was d'r gezellig drok; Ni'jhooltpae)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

Een Saksische boerderi'je in Donkerbroek

Op et Oost in Donkerbroek ston vroeger een Saksische boerderi'je die warschienlik in 1750 bouwd is. Jammer genoeg bestaat, zoas de meerste ere Saksische boerderi'jen in Stellingwarf, ok disse plaets niet meer. De boerderi'je is van 1895 of bewoond west deur de familie Siegersma. De vroegere eigener was de familie Fruitier de Talma, die o.e. ok et laandgoed *Ontwijk* in zien bezit had. Dezelve familie had nog een ere plaets in eigendom die de *Slangeplaets* nuumd wodde. Hoe die plaets an zien naeme kwam? Now, zo: Vlakbi'j de plaets leut ien van de bewoners, Sjoert Gerardus Talma, heide ommespitten en brocht daor dong naor toe. Op dat plak verbouwde hi'j rogge en eerdappels. Mar now weren d'r ok tieden dat hi'j de dong wel een jaor liggen leut, en dan wemelde et daor in de zommer van de slangen...

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

Morgens zatten we in de keuken te koffiedrinken. We hadden as boeren de voederskieren nog an. Die reuken echt naor et doe zo zoere kuilvoer.

Op de kookkachel ston een pannegien te prottelen en de daamp trok deur de keuken. Ik reuk et al, et weren gele knollegies. Et was doe zo, ze mossen hatstikke donkergeel wezen, dan weren ze pas goed geer. Mit eterstied kregen we ze as gruunte, soms mit wat stroop d'r op.

Bi'j de eerpels kregen we een peer plakken uutbraoden spek en spekvet d'r over. Ie mossen wel een beste maege hebben, mar doe had de boer nog zwaor wark en was et gauw weer verteerd. We kregen et wel ien keer in de weke.

Koop Gorte

vri'jdag

14

meert

zaoterdag

15

meert

*Aandersomme, dit gaot naor Pieter-om's stekkien toe
(Der Izzerd)*

2003

Zunne op 06.53, zunne onder 18.45

zundag

16

meert

maendag

17

meert

*Zo gierig as de beul van Aeken
(Munnikeburen)*

2003

Veurjaor

Al vrust et naachs zo now en dan nog,
 Al is de wiend ok nog wat schraol,
 Toch kuj' et veurjaor al weer marken
 En 't krigt weer leven, allemaol!
 De neutebloom zit stiefvol katties,
 De zoegepap komt al in 't blad.
 De vleur, de burk en de sepiepen
 Vereren allegeer' al wat.
 De katte wodt weer slim uuthuzig
 En hooft je naachs haost uut de slaop.
 De kalver bin weer in de goren,
 D'r bin al laomer bi'j et schaop.
 De protters togen al mit roegte
 En vliegen al mar an en van.
 De eksters bouwen 't oolde nust op
 En sjouwen liem en prikken an.
 De kiewiet ropt: 'Ik bin d'r wéér, heur!'
 En dukelt al weer over 't laand.
 En stieve Jan, die oolde knapperd,
 Har oonze maegd laest bi'j de haand...
 Et veurjaor maekt weer alles anders!
 Et maekt je zuver overstuur!
 't Is rond-om-toe weer ni'j, jong leven!
 Et wodt weer mooi in de netuur!

(Uut: *De oolde pook*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1970)

deensdag

18

meert

woensdag

19

meert

*Die het de aeker in de bak valen laoten
(die moet trouwen; Scharpenzeel, Spange)*

2003

Begin van et veurjaor 02.00 M.E.T.

donderdag

20

meert

vri'jdag

21

meert

*Hi'j kikt mit de kop as een aep uut de kont
(Langedieke)*

2003

Oold ark

De tilzende

De tilzende is een mes van 75 cm lengte mit daoran een lange stok. Hi'j wodde bruukt om slootkaanten en gröppen in et laand te snieden.

De kezeschraoper

Et gaot hier om een veurwarp waormit de schimmel van schimmelige keze haeld wodde. Vroeger haj' ommes nog gien plestiek om de keze mit omme te wikkelen. De kezeschraoper moet mit de haand dri'jd wodden. Hi'j is in oonze verzaemeling oold ark, mar is eigendom van de Ooldhiedkaemer van Wolvege. Daor hadden ze d'r liekewel gien plak veur!

IJbe Duursma

Spelling

De letter **I** zien we in woorden as *pitte* en *zicht*. De klinker wodt dus krek zo bruukt as in et Nederlaans. Daornaost wodt hi'j bruukt in de woorddelen daor in et Nederlaans '-lijk' schreven wodt. Jim lazzen dat eerder al op et blattien over de letter e.

Daornaost kennen we de ie, in woorden as *algemien*, *bieten*, *ielestiek*, *klied*, *iewighied* en *ziepe*. We schrieven altied de ie, as die now kot (in bi'jglike *rieden*) of laank (bi'jv. in *ziepe*) uutspreuken wodt.

De **i'j** komt veur in woorden as *bi'j*, *dri'jen*, *mi'j*, *ni'j*, *ni'jsgierig*, *riederi'je*, *wri'j*, *wi'j*, *zi'jen*. Veur de meeste oostelike en zudelike Stellingwarvers is et klaankverschil mit de ei dudelik. De **i'j** is veur heur een i in woorden as *pitte*, volgd deur een j. De **ei** klinkt as in et Nederlaans. Veur veul westelike Stellingwarvers is d'r liekewel gien klaankverschil tussen ei en i'j. De **ei** en de **i'j** wo'n deur heur uutspreuken as de ei in et Nederlaanse *heide*. Zi'j moe'n dus per woord ontholen as de spelling een i'j of een ei het, dus krek as dat dat in et Nederlaans et geval is. Een boel woorden die in et Nederlaans liekewel mit een ij schreven wodden, schrieven we in et Stellingwarfs mit een i'j, dat helpt een betien...

In woorden die nog niet zo lange leden uut et Nederlaans ontliend binnen schrieven wi'j liekewel ok een ij, daenk bi'jglike an *fijn* en *lijn*.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Zunne op 06.36, zunne onder 18.57

zaoterdag

22

meert

zundag

23

meert

*Hi'j sneed akkedaot op
(hi'j schepte geweldig op; Ni'jtriene)*

2003

Maria Boodschap (r.k.)
L.K. 02.51

maendag

24

meert

deensdag

25

meert

*Daor kuj' gien aarmoede omme lieden
(dat kuj' gerust doen, et kost toch niet vule; verspreid)*

2003

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n weer woorden invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrieving. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en moet d'r een ni'jen iene bi'j.

.	klinker
. .	lidwoord
. . .	nauwkeurig, percies
. . . .	jongesnaeme
.	meerv. van 'tuun'
.	vruchten van bepaolde struken, bomen
.	helpen, hulpe bieden
.	nust van bepaolde voegel

Et laandschop en et waeter

In et laand van Lende en Kuunder weren ze d'r op 'e tied bi'j. Intied dat de bojem zakte, wodde de bedrieging vanof de zeekaante de hieltied groter deur et ontstaon van de Zuderzee in de twaelfde en dattiende ieuw. Daordeur ontston de noodzaeke om dieken an te leggen in de delta van beide revieren. D'r wodde begonnen mit de anleg van de noordelike Lendediek, mit sluzen in Schoterziel en Sliekenborg. In 1702 wodde de Staotendiek anlegd. Die diek kwam tussen de krek numde dörpen. Ok al weren d'r dan now de beide dieken, et gebied hadde nog riegelmaatig te lieden van overstromings.

De zorg veur de waeterstaot was in Frieslaand in eerste instaansie een taek van de regionaole en lokaole bestuursorganen, mit naeme van de grieteni'jen (de veurlopers van de gemienten).

Nao de Middeliuwen kwammen d'r organisaosies die heur ontwikkelen zollen tot et waeterschop zoas wi'j dat vandaege-de-dag kennen. De eerste Friese zeeverende waeterschoppen, doedertied 'zeedijkcontributies' numd, ontstonnen in de zestiende ieuw. In 1860 stelden de Staoten van Frieslaand veur et eerst een riegelment vaaste veur de Friese poolder. D'r kwammen tot 1815 ongeveer vuvendattig pettekeliere poolders, dattien dreugmaekeri'jen en tien 'zeedijkcontributies' tot staand.

Van de zestiende ieuw of weren d'r in de Stellingwarven grote vervenings. Dat hadde tot gevolg dat d'r vaorten en wieken anlegd wodden waor de turf langs ofvoerd wodde. Laeter gongen die vaorten ok een rolle speulen bi'j de waeterofvoer. De belangriekste vaorten die anlegd wodden weren de Steggerdevaort (omtrent 1608), de Noordwooldiger vaort (1642) en de Vinkegevaort (omtrent 1647). Disse drie vaorten verbunnen de plakken Steggerde, Noordwoolde en Vinkege mit de Lende. Laeter kwam daor de Helomavaort nog bi'j, die de Kuunder mit de Lende verbun.

(Uut: Van Tilgrup tot Lemsterrijn, *Jelle Hagen, Waterschap De Stellingwerven, 1996; bewarkt deur Joop Oosterhof*). Op een eer plak in disse kelinder kun jim meer lezen over de hierboven numde vaorten.

woensdag

26

meert

donderdag

27

meert

*Et is makkelik aj' wat aarmslag hebben
(aj' je financieel wat redden kunnen;
Oosterwoolde, Ni'jhooltpae)*

2003

vri'jdag

28

meert

zaoterdag

29

meert

*Alle gekhied op een stokkien
Stokkien in de braand
Gekhied an de kaant
(De Hoeve)*

2003

Anleg van de ni'je Lendediek mit sluus

Nao de geweldige storm van drie op vier feberwaori 1825 kwam de gemiente West-Stellingwarf veur een diel diepe onder et zeewaeter. De Lende was doe nog een eupen revier die bij Slikenborg ien wodde mit de Kuunder en uutstroomde op de Zuderzee.

De waetersnood had tot gevolg dat niet alliend de dieken verzwaord wodden, mar ok dat in 1828 de zomumde Ni'je Lendediek anlegd wodde tussen de al bestaonde rechterdiek op Fries gebied en de linkerdiek bij Ossenziel, dwas deur et dal van de Lende. Op et punt waar die diek de Lende kruust wodde een keersluus bouwd, de Lendesas, mit waeterkerende deuren naor de zeekaant toe.

D'r was now een waeterkering ontstaon waordeur op een ofstaand van dattien kilemeter van de zee et Lendedal ofsleuten wodden kon en de lanen veur overstromings en hoge (storm)vloeden beveiligd wodden. Daormit kregen de meensken now de hoop, dat toestanen as in 1825 niet meer gebeuren zollen.

(Uut: Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis, ir. D.F. Wouda, Brandenburg & Co, Sneek, 1951; bewarkt deur Jan Oosterhof sr.)

Knollen

Knollen hieten gezond te wezen. Et eten van knollen wodde dan ok anrikkemedeed. Ze weren goed veur de vertering van et eten. Uutdrottings daar over weren d'r dan ok te over, zoas *knollen in de boek, wiend in de broek*. We zullen et hier veerder mar op mooie, nette uutdrottings hollen, de aanderen kuj' vienen in et twiede diel van et *Stellingwarfs Woordeboek*. Onder et woord *knolle* dus! Mar een mooie anrikkemedaoosie veur et eten van knollen he'k nog wel: *Knollen in 't laand, zieken an de kaant!* Mit aandere woorden, et eten van knollen is gezond!

Henk Bloemhoff

Begin van de zoemertied
Zunne op 07.20, zunne onder 20.09

zondag

30

meert

maendag

31

meert

*An et aende van de akker wezen
(niet tot nog meer in staot wezen; De Haule)*

2003

N.M. 21.18

deensdag

1

april

woensdag

2

april

*Ien april stuurt men de gekke waar men wil
(Der Izzerd)*

2003

In veurspoed is toekieken geunst

Ik hebbe niks beter ooit lezen, dan goed te doen en bliede te wezen

Een groot zeil op een klein schip, moet in de grond of op een klip

Hoe hoger de barg, hoe dieper et dal

*Et is beter van zwiegen berouw te kriegen, as deur te veul praoten
een vuur te ontwikkelen*

(Optekend deur) IJbe Duursma

Waeterplaanten (1)

Roem zien bin d'r drie typen hogere waeterplaanten te onderscheiden: *Oever- en bovenwaeterplaanten* kommen mit de stengels en blaeden boven waeter uut. Ze bin niet ofhaankelik van de helderhied van et waeter. *Driefbladplaanten* hebben de blaeden op et waeter drieven. Ok bij troebel waeter vangen disse plaanten nog genoeg locht van de zonne op. *Onderwaeterplaanten* gruien hielendal onder waeter en hebben helder waeter neudig om genoeg zunnelocht veur de gruui opvangen te kunnen.

De dotterbloeme

De dotterbloeme heurt bij de bovenwaeterplaanten en staot meerstal mit de wottels in et waeter. Et is iene van oonze mooiste inhiemse moerasplaanten. As hi'j vroeger in bluui ston, kleurde de plaante de natte hujlanen geel. Ie zaggen ze doe ok massaol bluuien langs slootskaanten en in rietlanen of moerasbossies. Dotters bin d'r gelokkig nog wel, mar lang zoveul niet meer as vroeger. De hiele oppervlakte is veural deur ontwaetering stark inkrompen. Dotterbloemen mieden fosforriek of ammoniakholend waeter. Ze gruien veural nog op plakken waar mineraol waeter vlak onder of boven et mij'veld staot. De plaanten wottelen ondiepe en bin daarom stark bunnen an altied natte plakken. Dotters holen van een voedselriek bojem, mar die bojem moet weinig of niet bemest wezen. Daarom zaj' ze vroeger zoveul in de natte hujlanen van de Lende- en Kuundervallei. Een veerdere achteruutgang in agrarisch gebied is haost niet te keren. Boeren willen grös en gien bloemen. Allierend in netuurgebieden is nog toekomst veur de parel van et vroegere boerelaand.

(lees veerder op et volgen de blattien)

donderdag

3

april

vri'jdag

4

april

*Ik was nog lang niet wakker, 'k was nog in Amsterdam
(ik was nog diepe in de slaop; De Fochtel)*

2003

Zunne op 07.02, zunne onder 20.21

zaoterdag

5

april

zundag

6

april

*Et is een husien van anloop
(daor lopt men vaeke even binnen; Langedieke)*

2003

Waeterplaanten (2)

De dotter is in 1978 in oonze perveensie bescharm d verklaord. De plaanten meugen niet plokt, ofsneden of uutsteuken wodden of op een ere wieze beschaedigd wodden. Zaoden meuj' wel mitnemen.

De beste maniere van bescharmen is te zorgen veur een geschikt leefmilieu veur dotters.

Interessaante bloemen

Dotterbloemen gruuien in Noord- en Midden-Europa. De officiële naeme is *Caltha palustris*. De naeme Caltha is ofleid van et Griekse 'kalathos' (maande of kōrf) en dudet op de vorm van de prachtige bloemen. Palustris betekent 'moeras bewonend'. De sierweerde van dotters wodt bepaold deur de gooldgele kelkblaeden. De kleine, weinig ontwikkelde kroonblatties wo'n vaeke hunningblatties nuumd, omdat d'r veul hunning en stoefmael in zit. De bloemen wo'n dan ok drok bezocht deur insekten mit een kotte tonge.

Let es op de bluui in april-meie. As een bloeme eupengaot, is de deursnee aovens veur et dichtegaon zoe'n twienenhalve cm. De volgende morgen is dat omdebij vier cm. In de volgende daegen komt daor nog een halve cm bij. Laeter gaot de bloeme aovens minder goed dichte. De lengte van de bluui hangt of van et weer. Bij min weer is dat langer as bij mooi weer. Let d'r mar es op.

De vruchten staon in een kraanze. Ze gaon eupen bij vochtig weer. De zaoden wo'n deur regenwaeter uut de eupenstaonde kokerties spoeld en veur een groot diel ok deur et waeter verspreid. Dit is toch wel een appatte verspreiding.

Vandaege-de-dag bin dotters te kriegen bij tuuncentrums. Ze wo'n vaeke langs de kaanten van viefers plaant. De plaanten kun o.e. vermeerderd wodden deur ze in begin meert te scheuren. De vieverraand moet vanzels wel an de eerder nuumde eisen voldoen.

Wiebe Scheenstra

Over sterrebeelden

Corona Boreales (noorderkroon)

Tussen Arcturus in et sterrebeeld Boötes en Hercules vienen we et sterrebeeld *Noorderkroon*. De steerns daorvan, ze staon in een halve, kleine cirkel, doen wel wat daenken an een diadeem.

Ok an dit sterrebeeld bin verschillende mythen en saegen verbunnen. Een aorige saege is die van Bacchus. Hi'j wilde Ariadne overtugen van zien goddelike ofkomst en gooide daorom heur diadeem de locht in.

De Griekse Mythologie zegt dat de kroon toebeheerde an Ariadne. Zi'j was de dochter van Minos die op zien beurt keuning van Kreta was. De Grieken gavven de naeme 'kraanze' an dit sterrebeeld, wiels de Arabieren et 'bod' of 'breuken bottien' nuumden.

Ien van de steerns van et sterrebeeld hiet *Gemma (Alpha Corona b)* en dat is et Latiense woord veur edelstien. Gemma het een zonuumde begeleider die in 17,4 jaor om de steern henne dri'jt. Gemma staot 71 lichtjaor van oons of.

Ien van de ere steerns is aorig veraanderlik in helderhied. Die steern die *T Corona b* nuumd wodt, is soms inienend verschrikkelik helder. Dat gebeurde in 1866 al es, en in 1946 was et weer et geval. Warschienlik gebeurt et nog wel es een keertien, en wie wet maeken wi'j dat mit! Et betekent wel dat we hier te maeken hebben mit een reuzesteern die een ingewikkelde saemenstelling het.

Joop van Lier

maendag

7

april

deensdag

8

april

*Et komt je an as pissen
(et overvaalt je; Spange, Wolvege, Ni'jhooltpae)*

2003

E.K. 01.40

woensdag

9

april

donderdag

10

april

*Ie kommen an et kotste pat
(ie kriegen et minste; De Haule)*

2003

de bolle

*de bolle staot te dromen bij et hekke
zol dit now et leven wezen?
hi'j schuddet zien dikke stierenekke
mag hi'j now nooit meer kezen?*

*hi'j griemt wat omme mit zien voer,
hoolt niet van dat keunstmaotige klooien
en waacht vergees op dat de boer
komt, om et hekke eupen te gooien*

*mar boer is weer de hot op gaon
't is daon mit et geploeter
zien zeune het nog even de kiepen daon
de rest dot de komputer*

Jan Oosterhof jr.

Boerderi'jen in Stellingwarf

Een Saksische boerderi'je in Ni'jhooltpae

In Ni'jhooltpae ston vroeger de Saksische boerderi'je van S. Douma. Hiel aorig is dat disse plaets wat ofwiekt van de meeste ere Saksen in de Stellingwarven. Bij de meesten was et zo, dat vlak achter de woonruimte de stalruimte te vienen was, mit daoraachter of d'r naost de dele en de hujvakken. Bij disse boerderi'je was et krek eersomme; de stal was achterin, wiels de dele en de hujvakken tussen de woonruimte en de stal zatten. Of dat altied zo west het, is niet mit zekerhied te zeggen. Et is hiel goed meugelik dat de boerderi'je eerder een Friese dwasschure had, daor et huj in kwam.

De plaets wodde in 1920 deur Klaas Uilkema opmeten en uuttekend. Uilkema mat in de jaoren 1914-1934 zoe'n 388 boerderi'jen in hiel Nederland op. Ok tekende hi'j, veur zoveer meugelik, de plattegronden en maekte foto's. Al die gegevens en foto's bin (in) te zien bij de Stichting Historisch Boerderij-onderzoek in Arnhem. Van de plaets van Douma is, behalven de opmetings en plattegrond, een prachtige foto in et bezit van de hier bovennumde stichting. Mar ok van ere Stellingwarver boerderi'jen kuj' in Arnhem hiel wat vienen!

Sietske Bloemhoff

vri'jdag

11

april

zaoterdag

12

april

*Aoltien zat op 't paoltien
Wip zee et paoltien
En weg was Aoltien
(Buil)*

2003

Zunne op 06.48, zunne onder 20.33
Palmzundag

zundag

13

april

maendag

14

april

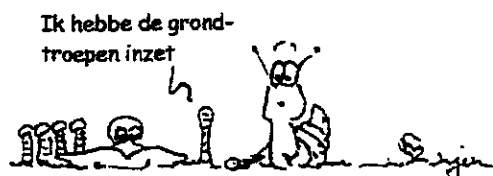
*Ik heb d'r (niks) gien aorighied an
(ik vien d'r niks an, beleef d'r gien plezier an; Buil,
Makkinge, Scharpenzeel, Steggerde, Ni'jberkoop)*

2003

Oolde gerechten

Zaoterdags was et bi'j de winterdag altied drok op de boerderi'je. Alles mos dubbel klaorzet wodden veur de zundag. De vrouw had et ok altied drok, want veur de zundag mos alles een ekstra beurt hebben. Dus die dag gien geklongel mit gruunte en zo. We kregen daarom op zaoterdag haost altied brune bonen. Lekker, man! De vrouw hadde de bonen vrijdagsaovens al in de wieke zet, aandere weren ze niet bi'jtieds geer. Zaoterdagsmorgens op 'e tied zette ze de bonen dan op de kachel. Et smaekte middags heerlijk. Een peer uutbraoden plakken spek, soms mit stroop en een scheutien eek d'r over henne! As bri'j kregen we dan vaeke een bod eigenmaekte soepenbri'j.

Koop Gorte

deensdag

15

april

woensdag

16

april

*Hi'j komt van beste aord
(hi'j komt uut een goeie familie; Wolvege)*

2003

Witte Donderdag
Pésach (isr.)
Secretaressedag

Goede Vri'jdag
Pésach (isr.)

donderdag

17

april

vri'jdag

18

april

*Et aachterste bien antrekken
(hadder lopen of warken gaon; Peperge,
De Blesse, Steggerde)*

2003

Pille

Een 'pille' is, dat weten jim wel, een 'tabletvormig geneesmiddel'. Wat ze je niet leveren in 't aptheek bin pillen in aandere betekenissen. 'Pille' kan in et Stellingwarfs ok een dikke plakke bolle wezen, een dik boek, een zwaore klus of een schop onder je gat. Mar wus ie dat in oonze omgeving de dokter ok wel 'de pille' hiet? D'r wodt dus wel zegd: 'De pille komt d'r an', en 'We hebben de pille beld'. Grappig bedoeld wodt d'r wel zegd: 'We kun niet ziek wodden, want de pille is op vekaansie'. Dat hoolt in dat de dokter op vekaansie is. Now liekt et wel dat de aptheeker vergeten wodt! Now, dat vaalt mit, die hiet wel 'de pilledri'jer' op zien Stellingwarfs! Now, en de 'pille-deuze' moet altied buten beriek van kiender, dat hoeven we toch niet uut te leggen!

Henk Bloemhoff

Balstiender (1)

Zwarfstienen, balstiender, keistienen, kienderheufies, stiender: allemaole naemen veur dezelde stien. Ze kommen in de Stellingwarven een protte veur, veural in de liemholende stokken grond. Daor ziej' ze meer as in zaandgrond. Al die stiender bin hier mit de laeste iestied (80.000-10.000 veur Christus), en misschien nog wel eerder, vanuut et hoge noorden van Europa kommen. Et ies was doe tot halverwege oons laand opscheuven.

D'r wodt wel es zegd dat stiender 'gruuien', mar dat is niet zo. Wel warken ze in de hoogte, of et laand klinkt in, of d'r is een bepaolde warking in de grond. Zo he'k zels wel es mitmaekt dat d'r zo inienend een stien boven de gröszode uutstak, die d'r eerder niet (zichtber) zat. Et kun soms dikke knaopen wezen die haost niet te tillen binnen. Zokken maeken et bewarken van et laand aorig lastig, en ik hebbe dan ok wel es zoe'n joekel zakken laoten mit behulp van een kraene.

Balstiender wodden in de middelieuwen bruukt om dörsstraoten te verhadde; de naeme *Keiweg* in Wolvege getuugt hier nog van. Ok wodden ze begin 1900 veul bruukt om van de zeedieken et talud te bestraoten. Zo komt d'r in mien verzaemeling oold ark een stootiezer mit een lange stok veur. Die wodde bruukt om de stiender te plak te zetten en om uutstikkende stokken d'r of te stikken.

(lees veerder op et volgende blattien)

Eerste Paosdag
Zunne op 06.33, zunne onder 20.45

zaoterdag

19

april

zundag

20

april

*Iene (goed) de biecht anzeggen
(iene flink zeggen waar et op staot; Donkerbroek)*

2003

Twiede Paosdag

maendag

21

april

deensdag

22

april

*Dat is et anzien weerd
(dat zicht d'r goed uut; Ni'jberkoop)*

2003

Balstiender (2)

Balstiender wodden deur boeren o.e. bruukt veur de inrit van de baan-der, en ok wel as bestraoiting langs de muren van de schure. Zaoterdags wodde de straote schrobbed mit waeter en mit wit zaand inveegd. Dat was vaaste prik, zundags was et dan netties om de deure. Vandaege-de-dag wo'n ze veur de sier ok een protte bruukt in de tuun.

Sommige meensken hebben et verzaemelen van stiender as hobby. Veur mi'j is dat ok een liefhebber'je. Oonze verzaemeling het nogal wat stiender uut de buurt. Veural doe de Kuunder begin jaoren zestig van de veurige ieuw verbried en uutbaggerd wodde, kwammen d'r hiel wat stiender te veurschien. Een groot pat daarvan ligt now bi'j oons op et hiem en een diel zit bi'j de verzaemeling. Mar we hebben ok stiender van ere plakken. Iene daarvan komt uut de Woldbarg bi'j Stienwiek weg. Daar lag ok een schelpe uut die tied. Vremd, dat daar hiel vroeger zee west het! We hebben ok een stien daor hiel dudelik krassen op staon. Die bin d'r op kommen deur et schoeren over de grond in de tied dat de stien vanuut et hoge noorden hier henne kwam. We hebben gelokkig wel de naemen van de soorten stiender, de verzaemeling leeft daordeur veul meer. Een kennis van mi'j is archeoloog en die kon mi'j daor an helpen.

IJbe Duursma

Spelling

Dit keer is de letter **O** an bod. Ok veur die letter bin d'r in et Stellingwarfs regels. Zo schrieven we de heldere en de doffe (kotte) **o**, krek zo as in et Nederlaans. Kiek mar es naor de volgende twie zinnegies: *Een stok is een stok hooft* en *Zokke sokken wil ie zeker niet anhebben*.

De dichte, lange **oo** wodt as **oo** schreven, mar in eupen lettergrepen schrief ie iene **o**. De volgende klinker kan kot of laank klinken, mar we schrieven altied **oe**, vergelielik mar es *doeme* en *fesoen*. Ziej' bi'jglicks et woortien *moes* staon, dan kan dat op et kleine besien duden, mar ok op boeremoes.

De twieklaank **ou** bruken we op dezelde wieze as in et Nederlaans: *touw, doukies, vrouw*.

In et Stellingwarfs kennen we ok de tekenkombinaosie **ow**. Die komt mit naeme veur in woorden as *how* (stop), *jow* en *now*.

Wat muuiliker is et mit de **ö**. Die letter schrieven we in woorden as *dörp, gröppe, grös, körfen* en *schölk*. Een riegeltien veur wanneer aj' de **ö** bruken moeten, is d'r aenlik niet. Et beste is om de veurbeelden die aj' hebben an te vullen mit **ö**-woorden die aj' zien bi'j 'betrouwbere schrievers'.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwarfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Pésach (isr.)
L.K. 14.18

Pésach (isr.)

woensdag

donderdag

23

24

april

april

*Die za'k es even wat anpietsen
(wat anvieten; Ni'jtriene, Wolvege)*

2003

vri'jdag

zaoterdag

25

26

april

april

*Hi'j nemt de aovend mit
(hi'j komt laete thuus; Buil)*

2003

Waeterpuzeltien

Jim zien hieronder een puzeltien staon. Dat puzeltien moet vanzels weer in et Stellingwarfs invuld wodden! Mar och, mit al die stokkies die over de spelling gaon...

Op de stippen en strepies moe'n jim de oplossings van de omschrievings die d'r naost staon, invullen. Om jim dit keer een betien te helpen: alle oplossings hebben mit waeter te maeken. Et tal stippen en strepies gef et tal letters van et woord an daor et omme gaot. As jim alle woorden invuld hebben, is op de riegel strepies, van boven naor onder, ók een woord ontstaon. Et is de naeme van een plaante. Mar veural de vruchten of zaoden van die plaante wo'n wel zo nuumd. Om welk plaante gaot et?

-	kenaal
. - . . .	ligplak veur boten
. -	verbiening over waeter
-	Stellingwarver revier
. - .	bevreuren waeter
. . - . .	Stellingwarver revier
. -	revier, beek
. . . - .	boot
. . - . .	plasse
-	soort waeterkering

De Lendesas

Behalven de niet zo beste beveerberhied van de Lende was d'r een ere kwestie die de belanghebbenden doende hul. Dat was die van de bruukberhied van de Lendesas veur de schipveert. De sluus hadde, zoas al eerder in disse kelinder verteld is, mar ien stel deuren die naor de zee-kaant toe keerden.

As disse deuren dichte weren konnen de schippen niet deurveren en mossen ze soms daegenlaank liggen te waachten veur ze veerder konnen. Op bi'jgliks 20 septemder 1856 weren dat d'r mar liefst twienenviertig! Al in 1829 was d'r op androngen om zonuumd ebdeuren an te brengen en in 1856 is d'r een dringend verzuuk west om de sluus omme te bouwen tot een schutsslus. Dat hadde doe gien risseltaot. Et zol nog tot 1870 duren moeten veurdat een ombouw tot schutsslus goedkeurd wodde en in 1873 wodden de ebdeuren dan eindelijk anbrocht. Et waachten veur de schippen beheurde doe tot et verleden en veural de turf, mar ok aander goed, kon now veul vlotter ofen anvoerd wodden. Een hiele verbetering veur de schipveert in de jaoren.

(*Uut: Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis, ir. D.F. Wouda, Brandenburgh & Co, Sneek, 1951; bewarkt deur Jan Oosterhof sr.*)

Z.K.H. Preens Willem-Alexander (1967)
Zunne op 06.18, zunne onder 20.57

zundag

27

april

maendag

28

april

*De appelties bin him in de schoot valen
(hi'j het een flinke arfenis kregen; Berkoop)*

2003

Keuninginnedag

deensdag

29

april

woensdag

30

april

*As de aovend daelt in 't westen
Bin de luiaards op zien besten
(De Hoeve)*

2003

De Ovend

De Ovend is et twiemaandelikse tiedschrift van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte. In et Stellingwarfstaelige blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieven'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge. Zo staon d'r, op et mement van et schrieven van dit stokkien (veurjaor 2002), vaaste rebrieken in over de tael zels, over de periode 1940-1945, d'r is *Et kroontien* veur de kiender en een serie over alles wat mit de boerkeri'je te maeken het. Daornaost is d'r et meerstentieds kruderige *Et veuroffien* van de redaktie en d'r is plak veur een oolde foto uut de streek in de rebriek *Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j*. Mar d'r is vanzels ok alle ruimte veur (kotte) verhaelen, kolumns en gedichten. Butendat is d'r vaeke een interview in *De Ovend* te viene mit een bekende of minder bekende Stellingwarver, mar d'r is ok plak veur interessaante 'losse' bi'jdregen. Veerder kuj' in de rebriek *Krummelties* alle laeste ni'jgies angaonde et Stellingwarfs en de Stellingwarver Schrieversronte lezen. Kotom, veur iederiene die in et Stellingwarfs en de Stellingwarven interesseerd is, is *De Ovend* aenlik ET tiedschrift dat niet in de huus- of studiekaemer ontbreken mag! Een abonement kost € 11,50 in et jaor, ie moe'n daorveur even belen mit de administraosie van de Stellingwarver Schrieversronte in Berkoop: 0516-451108. Ie bin dan mitien lid van de Schrieversronte en wo'n automatisch mit alle aktiviteiten van die stichting op de hoogte hollen. Losse nummers van *De Ovend* (€ 1,85) bin te koop bi'j de boekwinkels in Wolvege en Oosterwoolde en bi'j de Schrieversronte in Berkoop.

Oolde gerechten

Midden in de weke kregen we wel es *Jan in de zak*. Mien moeke maekte een beslag van boekweitenmael, melk en een peer eier d'r deur. Ze maekte zakkies van ketoen, vaeks van een oold laeken. De zakkies weren zoe'n dattig cm laank en rond de twaelf cm bried. Even onder de nijmesiene en 't was zo klaor. Een stok of wat zakkies wodden mit et beslag vuld en vaastebunnen mit een bientoewgien. De zakkies kwammen dan in een grote panne mit kokend waeter op de kachel. Ze mossen zo een peer uren kookt wodden en kwammen d'rnao mitien in een emmer mit koold waeter om de zakkies d'r ofstrupen te kunnen. Daornaowodde de Jan in de zak an plakkes sneden mit een klossiesdraotien, want mit een mes wol et niet best. Et gerecht wodde opdiend mit bottervet en stroop of brune suker. D'r weren d'r ok die d'r spekviet of smulten reuzel mit kaonties overhenne deden. Perbeer et mar es, best lekker!

Koop Gorte

Dag van de Arbeid
N.M. 14.14

donderdag

1

meie

vri'jdag

2

meie

*Gien meie zonder aoren
(Langedieke, Steggerde)*

2003

Dodeherdaenking
Zunne op 06.05, zunne onder 21.09

zaoterdag

3

meie

zundag

4

meie

*Hi'j het een hatte as een ate
(hi'j het een klein hattien, is gauw bange;
Scharpenzeel, Langedieke)*

2003

De waeterviolier (1)

Sloden en wieken vol mit witte of lilakleurige bloemen van de waeterviolier bin in meie en juni altied een prachtig gezicht. Jammer genoeg ziej' dat op veul plakken niet meer. In de hiele wereld kommen d'r mar twie soorten waeterviolier veur. In Noord-Amerike is dat de *Hottonia inflata* en in oons laand gruuit de *Hottonia palustris*. Disse soorte is te vienen in Midden- en Noord-Europa. In de Stellingwarven is et tal gruuiplakken nao de vuuftiger jaoren van de veurige ieuw geleidelik minder wodden.

Kenmarken waeterviolier

De waeterviolier is een mooie waeterplaante mit onder waeter diepe insnedden blaeden. De lochtigroze tot lochtigpaorse bloemen bluuien in boven mekaander gruuierende kraanzen boven de waeterspiegel om heur zien en bestoeven te laoten. De bloemstengel stikt zoe'n vuuftien cm boven et waeter uut. De bloemstengel wodt dreugen omdat d'r locht in zit en deur de lochtholende onderdeuken blaeden. De pinksterbloemachtige bloemen staon dichte bij mekeer en roeken zutig. Een botanische biezunderhied is dat de bloemen 'twieslachtig' binnen. Dat wil zeggen: een tal plaanten het bloemen mit een lange stiele (et buisvormige middelste diel van de stamper) en helmknoppen en aandere bloemen hebben een kotte stiele en hogere helmknoppen. Dit systeem warkt kruusbestoeving in de haand.

(lees veerder op et volgende blattien)

De waeterviolier (2)

Leefomgeving waeterviolier

De waeterviolier vuult him allierend thuus in goed zuut, helder en niet te voedselriek waeter. De plaante gruuit in sloden, waeterlossings, petgatten, venewieken, greven plassen, vennen en venepuiten. De diepte van et waeter mag niet meer as vuventachtig cm wezen. In de gruuiplakken van de waeterviolier moet et hiele jaor deur waeter staon.

De plaante verdreegt een betien zoerig of neutraol had waeter. De anvoer van waeter vanuut gebieden buten de gruuiplakken, mit vaeke een wat ere saemenstelling, vormen meerstal een bedreiging veur de soorte.

De waeterviolier verspreidet him veural deur ziedspruten die ofbreken, zinken en dan wottel schieten op de bojem. Veerder kan verspreiding gebeuren deur de vruchies. Die vruchies drieven en waetervoegels zorgen veur de verspreiding as die an de veren hangen bliieven en zo mitneumen wodden. Mar et zal dudelik wezen dat de verspreiding van de waeterviolier allierend sukses het in een geschikt waetermilieu. De verwaachting is dat de waeterviolier in de toekomst de hieltied minder veurkommen zal.

Wiebe Scheenstra

Bevrijdingsdag
Dag van Europa

maendag

5

meie

deensdag

6

meie

*Ie kun d'r niet meer van geloven aj' d'rvan zien
(dan daj' d'rvan zien; Else)*

2003

woensdag

7

meie

donderdag

8

meie

*Ik bin liever jow karkeboek as jow knecht
(ik wark mar liever niet veur jow; Der Izzerd)*

2003

Over sterrebeelden

Hercules

We gaon weer een betien in westelike richting. Tussen Boötes en et sterrebeeld Lyra vienen we dan et sterrebeeld *Hercules*. Hercules het wel wat et medel van een hoekstien en bestaot uut vier niet al te heldere steerns. Aenlik liekt et ok wel een betien op een bloempot...

Hercules was een beroemde legendarische Griekse held. Hi'j was geweldige sterk en wodde in et hiele Griekse gebied vereerd. Hi'j was de 'halfstarfelike' zeune van Jupiter en deur zien pretaosies, waarvan 'de twaelf warken' de beroemdste weren, plaetste Jupiter him veur zien moed as een god an de hemel.

De grootste steern van et sterrebeeld, een rooie steern, hiet *Algethe* (*Alpha Hercules*), dat 'heufd van een knielende man' inhoolt. Algethe is een zonuunde dubbelsteern. De belangriekste van de twee steerns het een middellijn die 800 keer groter is as die van oonze zonne. De ere grote steern straolt een sterke, blauwachtige kleur uut. Soms veraanderen die steerns wat van kleur. Dat gefit an dat d'r nog een dadde belangrieke steern in et sterrebeeld is. Die steern dri'jt ien keer in de 52 jaor om de beide eren henne. Et sterrebeeld in zien gehiel staot 540 lochtjaor van oons of.

In et sterrebeeld Hercules staot ok nog een mooie, bolvormige sterrehoop (een sterrehoop is een verzaemeling steerns die dichte bi'j mekeer lieken te staon), mar die is mit et blote oge niet te zien.

Joop van Lier

*Vroeger
doe zij
jong
was
kon zij
zoe'n
dure hoed
niet kopen*

*Now
zij et
betaelen
kan
zol zij
d'r mit
veur aep
lopen*

Jan Oosterhof jr.

vri'jdag

9

meie

zaoterdag

10

meie

*Goed ark is 't halve wark
(Munnikeburen, Berkoop, Hooltpae,
Spange, Oosterwoolde)*

2003

Moederdag - Roepingenzondag (r.k.)
Begin van de Iesheiligen
Zunne op 05.52, zunne onder 21.20

zundag

11

meie

maendag

12

meie

*Ie kun 't mit aten en bonen nog besmieten
(et is hiel in de veerte familie; Ni'jberkoop)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

De Westhoeke van West-Stellingwarf

In de Stellingwarven haj' eertieds veural mingde bedrieven. Tot de komst van de keunstmest was de dong van de koe alderdeegst belangrijker as de melk! In de Westhoeke van West-Stellingwarf nam liekewel van ooldsher et holen van vee et belangriekste plak in. Zo beston rond 1830 zestig percent van de grond in West-Stellingwarf uut huj- en gröslaand, wiels dat in Oost-Stellingwarf dan nog gien ienentwintig is! En et hoge percentaoge in West-Stellingwarf is veural te daanken an de Westhoeke. Om die reden ontston en ontwikkelde him daor deur de jaoren henne dan ok een ere vorm van boerderi'jbouw. De Saksische boerderi'je, daor een boel ruimte in zat veur de opbrengst van et (bouw)laand en die een potstal had veur et 'oppotten' van dong, zaj' in de Westhoeke niet. Et type boerderi'je van de Westhoeke komt stark overien mit dat van et angrenzende Friese Friesland. In de negentiende ieuw, en warschienlik al veul eerder, komt in beide streken et kop-hals-romptype veur, soms mit een opkaemer. Ok de stölp ziej' een boel in die omkrieten. In laetere jaoren wo'n liekewel de beide boerderi'jvormen ok in de rest van de Stellingwarven meer en meer bouwde.

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

Een zundagse kost was vroeger stieve ries. Groffe rieskorrels mos ie daor veur hebben, niet van die kleine korrelties.

Zaoterdays wodden de rieskorrels kookt in volle melk, melk zó van de koe. Ie kookten et totdat de ries goed stief wodde. Dan deej' ze in een grote schaole en dan was ze de volgende dag, zundags dus, nog goed anstiefd. D'r wodde boerebotter smulten in een statpannegien op de kachel. De aovens teveuren wodden d'r ok reziene in 't waeter zet om op te zwellen.

En wat was et dan lekker, zundags. Stieve ries in 't bod mit reziene, bottervet en brune suker d'r overhenne.

Koop Gorte

deensdag

13

meie

woensdag

14

meie

*Arbeider zien spek op 't brood
(wodt zegd as een man naachs
noflik bi'j zien vrouw slaopen kan; Makkinge)*

2003

V.M. 05.36

donderdag

15

meie

vri'jdag

16

meie

*Die wet van aachteren niet dat hi'j van veuren leeft
(is slim dom, onneuzel; Noordwoolde)*

2003

Wetig

*Jantien is now achtentachtig.
 Mar, ie zien et heur niet an!
 Zi'j dot nóg de boerkeri'je
 Mit heur ooldste zeune Jan!
 Aj' heur heuren risseneren
 Over "'t jong" (zo nuumt ze Jan),
 Blift dat altied nog "zoe'n bongel"
 En gien, ok al oolde, man.
 Laest zee'k tegen 't oolde meenske:
 'Jan het nooit een vrouw had, wel?
 't Is mar mooi, dat hi'j jongvent bleef,
 Want now hej' een bulte stel!
 'Ja, dat is ok zo,' zee Jantien.
 'En daor bin 'k ok daanber veur,
 Mar 't jong wodt al vri'j wat wétig!
 Hi'j wil 't haost mit weten, heur!'*

(Uut: *De oolde pook*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1970)

zaoterdag

17

meie

zundag

18

meie

*Die vrouw is een kwaod roest, die is niet achterop
(die vrouw lopt bepaold niet achter, is niet sloom;
De Haule)*

2003

maendag

19

meie

deensdag

20

meie

*Aanderhalve man en een peerdekop
(wodt zegd as d'r hiel weinig meensken binnen, bij-
glieks op een bi'jienkomst; Blesdieke, Ni'jberkoop,
Peperge, De Blesse)*

2003

Een hangplak mit wat beweging

De dunestraote in Appelsche, tussen de Boerestreek tot even veurbi'j
et theehuus, was in de vuuftiger jaoren de huweliksmark. Uut
Appelsche en wiede omgeving kwam et jongvolk in de vekaansie-
tied en veural op zaoterdag en zundag hier bi'j mekeer.

Wat wi'j daor deden?

Niks, hielemaole niks.

We keken wat rond, we praotten wat bi'j en we fietsten es henne-en-
weer. En dat was et. Mar et was wel gezellig.

Soms mos d'r een auto daele, mar dat gong dan stapvoets. As burge-
meester Bontekoe d'r net langes mos, gong dat ok in etzelde tempo.

De pelisie mos dan soms de weg schonevegen, mar evenpies laeter
leup alles weer vol.

Doe de bars en de disko's kwammen was dit allegere gebeur.

Egbert de Jong

As de klompen in de zoemer glad binnen, dan kriej' regen en as de
strogies knappen kriej' hadde wiend

Ie moe'n niet veerder springen as de polsstok laank is (niet meer geld
uitgeven aj' kunnen)

Iene zwelver maekt nog gien zommer

Wie pleit om een koe, die gef't d'r iene toe (de advekaot is de
lachende dadde)

Gaon de zaeken naor jow weensken, daank God, mar poch niet bi'j
de meensken

(Optekend deur) IJbe Duursma

woensdag

21

meie

donderdag

22

meie

*Ie hoeven niet aandermans gek te wezen
(ie hoeven niet zo goed veur anderen te wezen, dat ze
d'r haost de spot mit drieven; Donkerbroek, De Fochtel)*

2003

L.K. 02.30

vri'jdag

23

meie

zaoterdag

24

meie

*Die het ommeraek wat in de aarms
(die pakt flink an, ok: die is slim stark; Oosterwoolde)*

2003

Spelling

We bin al weer an de letter U toe. En die begint aorig makkelik. Want de **u** zoas die klinkt in *hutte*, schrieven we krek zo as in et Nederlaans. Dat gelt ok veur de **uu**-klaank, de kotklinkende krek liekegoed as de langklinkende. Kiek en luuster mar es naor woorden as *duuster* en *gruun*. In eupen lettergrepen bruken we mar iene **u**: *buse*, *kruderig*, *huzen*.

De **uii** wodt schreven in woorden as *bluuien*, *gruuien*, *muuite* en *snuuien*. Een vaaste schriefriegel is niet goed te geven. Mar nogal wat woorden mit 'oe(i)' in et Nederlaans hebben in et Stellingwarfs **uii**. De uutspraoke van de **uii** is liekewel niet in hiel Stellingwarf geliek.

Dat gelt ok veur de **uj**. Et gaot hier om de twieklaank die vormd wodt deur de **u** (van putte) volgd deur een *j*-achtige klaank. De **uj** komt veur in woorden as *bujje*, *duj*, *hujjen* en *hujjinge*. Een vaaste riegel is ok now niet goed te geven. Verschillende woorden mit 'ooi' of 'ui' in et Nederlaans schrieven we mit **uj**.

De **ui** vien ie bi'jglieks in *Buil*, *fluiten*, *ruilen*, *stuit* en *trui*. De **ui** schrieven we as in et Nederlaans, behalven in bepaolde woorden waarin in een boel Stellingwarver dörpen de meensken gien **ui** uutspreken, mar een **uj** of **uii**.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwarfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Veurjaorspuzeltien

Hieronder zien jim weer es een puzeltien. Op de stippen en strepies moe'n de oplossings van de omschrievings die d'r naost staon, invuld wodden. Alle woorden hebben mit et veurjaor te maeken. Et tal stippen en strepies gef et tal letters van et woord an daor et omme gaot. As jim alle woorden invuld hebben, is op de riegel strepies, van boven naor onder, de naeme van een plaante ontstaon die aj' in disse maond een boel bluuien zien. Welke plaante doelen wi'j op?

. - . . .	maond in et veurjaor
- .	voegelperdukt
. . -	soort voegel
. -	veurjaorsbloeme
. . - . .	verhaoren
. . - .	doen boeren in disse tied
-	jong varken
. . - . .	veurjaorsbloeme
. . -	Christelik feest
. -	Stellingwarfs veur 'krois'
-	disse maond
. . -	voegel

zondag

25

meie

maendag

26

meie

*Vaast geld, vaaste armoede
(aj' een vaast mar niet te hoog inkommen hebben,
kuj' ok niet al te vule uitgeven; Steggerde)*

2003

deensdag

27

meie

woensdag

28

meie

*Aarm in aarm wat heb ik jow lief
As wi'j trouwen dan wor ie mien wief
(Der Izzerd, Scharpenzeel, De Hoeve)*

2003

Oolde gerechten

De brij die we vroeger atten, was vaeke soepengottenbrij. D'r was dadderli'j soorten gotte te kriegen bi'j de koperaosie. De duursten weren de dikste gottekorrels, die hadden wi'j et liefste.

De soepe mit de gotte wodde vroeger 's morgens al vroeg op et pietereuliestel zet. Ie mossen wel vaeke reuren, aanders braande et an; et zakte naor de bojem, zeden wi'j dan. Et prottelde de hiele morgen wat deur, totdat we eten gongen.

Veerder kregen we wel melkenriezenbrij (ries, kookt in melk) en ok wel es soepenriezen, mar die vunnen we niet zo lekker. We atten liekewel ok wel es soepenmaelenbrij. Die lusten we graeg, veural op zundag as we d'r wel es reziene deur kregen!

Wat we ok nog al es kregen, was bollebrij. Dat was lekker makkelik om te maeken! Een panne melk op et vuur, en daor brokkelden we dan stokkies bolle deur. Even deurkoken, even reuren vanzels, wat suker en keneel d'r op en klaor was et. Lekker heur, jim moe'n et mar es perberen. In plak van bolle bruukten we ok wel es beschuten. Dan nuumden we et beschutebrij, mar daor vunnen we niet zo vule an.

A. Bloemhoff-Seinstra

Vleerpollen

Vleerpollen 'vlierbomen' schieten zomar overal op, en boeren kapten ze graeg vot. Toch was d'r van alles mit vleerhoolt te doen. As jongen maekten we d'r pielkepunten van (punten op de pielken van een pielke-en-boog), en van een uuthold stammegien 'klapbussen'. Daor scheut ie proppen mit vot. Mit vleertakken wodden de vliegen uut huus jaegd. Want vliegen hebben een hekel an de locht van de vlee. Oftreksel van vleebloemen en eek was vleebier, en as de meensken verkolen weren, deden ze dreugde vleebloemen deur de melk. Vroeger haj' bi'j elk huus wel minstens iene vleerpolle.

Henk Bloemhoff

Hemelvaortsdag

donderdag

29

meie

vri'jdag

30

meie

*Die persoon is een adder geliek
(slim gemien; De Langelille)*

2003

N.M. 06.19

Zunne op 05.25, zunne onder 21.50

zaoterdag

31

meie

zundag

1

juni

*As de aarmoe de deure in komt,
gaot de liefde et veenster uut
(Langedieke)*

2003

Cranberry

*Vandeweke was ik op Terschelling,
'k leup in gedaachten*

*op zuuk naor jow
Iniens zag ik jow hangen,*

*mooie grote trossen
ronde, rooie bessies*

*Wat ik mit jow doen zol wus ik al
Vanmorgen had ik jow al op 'n stokkien bolle*

Martha Hoekstra

Waor de wil ontbrekt, hoolt alles op

Wie een wief zocht zonder gebreken
die krigt d'r niet iene

Zuuk de zonne op in 't leven
't locht zul ie vienen op je pad

Daenk niet al te vule an de toekomst
die komt meerst al gauw genoeg

Iene die van de herinnerings genieten kan, leeft twie keer

(Optekend deur) Wube Lamers van de Kuunderwal

maendag

2

juni

deensdag

3

juni

*Je een aep schrikken
(je een ongelok schrikken; Buil, Ni'jberkoop,
Spange, Wolvege)*

2003

woensdag

4

juni

donderdag

5

juni

*Al dreegt een aep een goolden ring,
et is en blijft een lillik ding
(deur mooie kleren alliend maek ie nog gien indrok;
De Hoeve, Der Izzerd, Else, Ni'jberkoop)*

2003

Waeterdrieblad (1)

Waeterdrieblad bluuit in de maonden meie en juni mit witte franjebloemen. Et is een sieraad in verlaningsgebieden, mar in et wild komt de plaante de hieltied minder veur. D'r is mar iene soorte waeterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) bekend. De Nederlaanse naeme is ofleided van et Latiense 'trifoliata' dat 'drieblaedig' betekent. Deur die vorm van de blaeden wodt et waeterdrieblad ok wel 'waeterklaover' nuumd.

Waeterdrieblad komt veur op et hiele noordelike halffrond, in Noord-Amerike en Azië krek liekegoed as in Europa. In oon's laand is waeterdrieblad veural te vienen in moeras- en venegebieden. De plaanten hebben een flink ontwikkelde wottelstok, waoruut een aorig dikke stengel mit de uut drie dielen bestaonde blaeden spruten. De blaeden bin ovaal van vorm en hebben geve ranen. Ze wizen in de regel naor bovenen.

De bluui

De bloemen bin, as ze in de knoppe zitten, rozerood, mar as ze eupen binnen helderwit. Ie kun je aenlik niet verzinnen, omdat disse waeterplaante mitien opvaalt deur de franje an de uutaenden van de bloemen. Waeterdrieblad is dan ok iene van de mooiste waeterplaanten van oons laand. Et waeterdrieblad kan beide geslaachten in him dregen. Sommige plaanten hebben bloemen mit een lange stiele en kotte maeldraoden. Plaanten die dit verschiensel hebben, maeken vaeks goeie zaoden an as et stoefmael van lange maeldraoden terechte komt op lange stielen en aandersomme. As dit bij waeterdrieblad ok zo is, is niet hielendal dudelik.

(lees veerder op et volgende blattien)

Waeterdrieblad (2)

Toekomst

Waeterdrieblad is een dreuge oever- of moerasplaante. Al bluuit et waeterdrieblad nog zo mooi, toch bin d'r biologen die niet bliede binnen mit de plaante. Bescharmd of niet, waeterdrieblad is en blifft een teken dat d'r verloedering op komst is. De plaante kan him in voedsel-rieke verlaningssituaoesies makkelik mit de wottelstok verspreiden en vermeerderen. Et gevolg kan wezen dat aandere plaanten van ondiep waeter, zoas oeverkruud en snaevelbies et eerste wieken moeten veur waeterdrieblad. Et is mar krek waor veur keuzen wodt.

Waeterdrieblad dot et prima in een waeterdiepte van ongeveer tien tot vuuftien cm. Waeterdrieblad is wettelik bescharmd, mar is wel in de haandel te kriegen en wodt dan bruukt veur kleine vievers. As waeterdrieblad op een goed plak plaant wodt, kan et de hiele viever bedekken. Aj' de plaante kopen gruuit de kroepende wottelstok vaeke al uut de pot. Ien keer in et waeter woekert et waeterdrieblad veerder. Zonder twiefel zij' dan van de meerstal aorig langdurige bluui genieten.

Wiebe Scheenstra

vri'jdag

6

juni

zaoterdag

7

juni

*Aevenseren as een moes in de maelzak
(niet opschieten, traoge; Oosterwoolde)*

2003

Eerste Pinksterdag

Zunne op 05.21, zunne onder 21.57

Twiede Pinksterdag

zundag

8

juni

maendag

9

juni

*Hi'j is op 't aeventuur west
(hi'j had stiekem een ofspraakien; Scharpenzeel, ok: hi'j
perbeerde argens eers een vrommes te versieren; Schar-
penzeel)*

2003

Over sterrebeelden

Lyra (Lier of snaorinsterment)

We dri'jen weer wat in westelike richting tegen de wiezers van de klokke in en kommen dan bi' een mooi klein sterrebeeld. Et sterrebeeld het o.e. de prachtige heldere steern *Wega*. De Griekse naeme veur et sterrebeeld is *Chelys*. Dat betekent schild van de schilpad. Mercurius maekte van et schild een snaorinsterment en gaf dat an de zanger Orpheus kado. Doe Orpheus dood was gaf Zeus et insterment een plakkien tussen de steerns.

De steern *Wega* (Alpha Lyra) wodde deur de Arabieren *Valende Adelhaar* nuumd. Tegere mit *Arcturus* uut et sterrebeeld *Boötes* is *Wega* de helderste steern op et noordelik halffrond. *Wega* is in gezelschop van vier minder heldere steerns die mit mekeer de vorm van een trapezium hebben. *Wega* staot op een ofstaand van 26 lochtjaoren van oons of.

In et sterrebeeld *Lyra* is ok een prachtige ringnevel te zien. Die ringnevel wodt anduded mit *M 57*. De heufdletter *M* is de ofkotting van de naeme *Messier*. *Messier* was een Fraanse astronoom die beroemd was as zuiker van kometen. Hi' legde daor laeter alderdeegst een katalogus van an.

Joop van Lier

eigen kweek

*bin de punten
van jow schoenen
an jow blikveld
ontscheuten*

*dan ziej'
in elk geval nog
waor as jow
al dat lekkers leuten*

Jan Oosterhof jr.

deensdag

10

juni

woensdag

11

juni

*Hi'j kikt krek as hi'j de iene op het en de aandere an wil
(wodt zegd van een saggerijnig persoon, iene waor aj'
niks mit beginnen kunnen; Steggerde)*

2003

donderdag

12

juni

vri'jdag

13

juni

*Hi'j is gauw anbakt
(hi'j is gauw kwaod, driftig; Buil)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

De potstal

In de Saksische boerderi'je zat vroeger haost altied een potstal. In de potstal stonnen de koenen aenlik de hiele dag en nacht, ze kwammen d'r hooguit evenpies uut om grös te eten. Et doel van de potstal was om d'r de dong van de koenen goed in op te vangen. Die dong was ja oe zo belangriek om d'r de bouwlanen mit de bemesten. De opbrengst van et bouwlaand was in haost hiel Stellingwarf (behalven in de Westhoeke van West-Stellingwarf) belangrieker as de melk van de koe. Vanof ongeveer 1300 tot de komst van de keunstmest was en bleef dat zo. In et begin van de twintigste ieuw wo'n dan de meeste potstallen veraanderd in gröpstallen. Toch blijft bi'j een boel boeren de potstal nog lange in gebruik bi'j et jongvee.

De potstal zat in oonze omkrieten meerstal in de midden van de bedrieffsruimte van de Saksische boerderi'je en was ongeveer iene meter diepe. Om de dong en gier goed opvangen te kunnen, kwammen d'r haost elke dag ni'je heideplaggen over de veurige laoge. De koenen kwammen zo de hieltied hoger te staon, soms haost mit de koppen tegen de zoolder an, he'k me wel es vertellen laoten. Was de stal dan uiteinde-lik vol, dan wodde de dong d'r uuthaeld en begon et 'potten' opni'j.

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

In de zommer kregen we middags vaeke een kroppien slaod uut eigen tuun. Die wodde goed schone wasken, en dan aorig fien sneden. We deden d'r vaeks een siepeltien deur. We kregen d'r eerpels bi'j en braodden een peer plakkies spek en deden wat zoerstip over et slaod. Zoerstip is aenlik etzelde as soepenmaelenbri'j, mar dan wat dunder.

A. Bloemhoff-Seinstra

VM. 13.15

Vaderdag
Trinitatis (prot.)
Zunne op 05.18, zunne onder 22.01

zaoterdag

14

juni

zundag

15

juni

*Gien oolde dingen anhaelen
(gien oolde koenen uut de sloot haelen; De Fochtel)*

2003

maendag

16

juni

deensdag

17

juni

*Hi'j het zien anker wel legd
(wodt zegd as iene zien winkel goed lopt;
Peperge, De Blesse)*

2003

Zundagmorgen

Zoemerdag.

De stokoolde klokke van et trefkarkien
in Oold-Appelsche ludet veur de preek.

Oonze hond begint heftig te blaffen.

Op ien of aandere maniere
warkt et oolde geluud op him in.

Verhuusd naor Noordwoolde.

Jaoren laeter.

Zundagmorgen.

Zoemerdag.

Een hoge dichte wiend uut et oosten.

De klokke van et karkien in Noordwoolde
ludet veur de preek.

Oonze inmiddels stokoolde hond

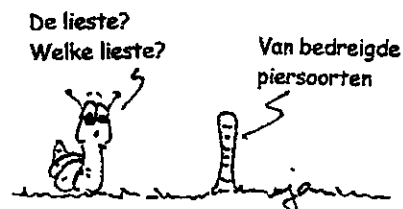
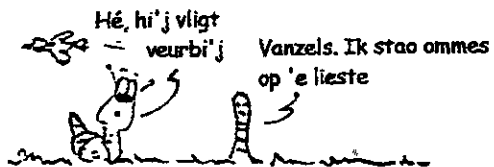
ligt te soezen achter et huus.

Hi'j heurt de klokke nog al

blaft deur zien oolderdom

een peer keer binnensmonds.

Henk de Vries

woensdag

18

juni

donderdag

19

juni

*Die het et zundagse gezicht an!
(die is eigenwies, dot verwaand; Ni'jhooltpae)*

2003

Begin van de zoemer 21.10 M.E.Z.T.
L.K. 16.45

vri'jdag

20

juni

zaoterdag

21

juni

*Waj' je anleren, kuj' ok weer ofleren
(zegd van rere gewoonte; Ni'jberkoop)*

2003

Oolde gerechten

Trientsjes lammegiesbri'j.

Trijn wodde rond 1900 geboren in et Nijensliekerveld. Een stokkien Drenthe dat doedertied nog ontgunnen wodden mos. Kleine Trientien gruuide op en wodde al gauw Trien of Triene nuumd.

Moeder Trien moet wel een biezondere vrouw west hebben, want ok now nog kun de ooldste bewoners van Et Veld hiele verhaelen over heur vertellen. Een omke van Trien hadde in Frieslaand een boerkeri'je. Een peer keer in 't jaor kwam omke naor Drenthe. Hi'j brocht dan altied een busse melk mit. Onder et uutspreken van de legendaorische woorden 'Molke Trientsje' wodde de melkbusse mit een klap op 'e taofel daelezet. Oe, en wat veur lek- kers Trien dan wel allemaole mit disse melk maeken kon...

Lammegiesbri'j

Neudig:

- * 1 liter melk
- * 50 gram bloem
- * zoolt
- * stroop of brune suker

Klop de melk en de bloem tot een glad goetien. Doe d'r een grisseltien zoolt in. Breng alles zachies an de kook. Reur totdat d'r een gladde bri'j ontstaon is. Geef d'r stroop of brune suker bi'j. En dan mar smikkelen.

Roely Bakker

Spelling

Op de vuuf veurgaonde blatties over de spelling hebben we et had over de klinkers in et Stellingwarfs. Dat we bin now toe an de mit- klinkers! We beginnen daormit in de volgende maond. Wel in et kot vanzels, zoveul ruimte is d'r now ok weer niet op zoe'n scheurkelin- derblattien. Willen jim graeg meer over de spelling van et Stellingwarfs weten, dan kun jim vanzels altied et boekien *Hoe schrijfje 't Stellingwerfs* van Henk Bloemhoff es even inzien. Et is te koop bi'j de Stellingwarver Schrieversronte en de boekwinkels in Oost- en West-Stellingwarf.

Jim kun netuurlik ok een keer mitdoen an de kursus Stellingwarfs. Die kursus wodt, bi'j genoeg dielnemers, ieder jaor geven, meest in de maonden jannewaori, feberwaori en meert. Veur meer infermao- sie daarover kuj' bellen mit de Stellingwarver Schrieversronte, 0516-451108. Et beste kuj' dan even vraogen naor Pieter Jonker.

Veur speciaole vraogen angaonde et Stellingwarfs kuj' gebruik maeken van et tillefonische taelspreekure van dr. Henk Bloemhoff. Op welke dag en hoe laete dat spreekure is, kuj' geweer wodden aj' even mit de administraosie van de Schrieversronte bellen.

Zunne op 05.19, zunne onder 22.04

zundag

22

juni

maendag

23

juni

*Hi'j dot et mit een anlopien
(hi'j overdrift nogal; Steggerde)*

2003

Sint-Jansdag

deensdag

24

juni

woensdag

25

juni

*D'r tegen anzien as de dief tegen hangen
(argens slim tegen anzien; Spange)*

2003

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n weer woorden invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrieving. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en d'r komt een ni'jen iene bi'j.

.	klinker ²
. .	waeter in Frieslaand
. . .	Stellingwarfs veur 'azijn'
. . . .	niet-deskundige
.	iene zonder haor
.	onderdiel van beddegoed
.	onderdiel van kesteel
.	hijsen
.	op een aandere zied valen
.	raand langs Stellingw. revier

De Noordwooldiger vaort

'Bij resolutie van Gedeputeerde Staten van Friesland van 1 april 1642' was an Thomas van Stakenbroeck, Luitenant-Generaol van de Cavallerie der Verenigde Nederlanden en Gerrit Dijkmans veur heur 'selden ende medeparticipanten' oktrooi verliend om een 'griffievaart ofwel sloot' te greven en sluzen, verlaoten en broggen te maeken uut de venen van Vinkege en Noordwoolde in Stellingwarf-Westaende tot in de revier de Lende. Ze mochten butendat sluusgeld vraogen veur de uutvoer en geld veur et gebruik maeken van de vaort en de sluzen. De vaort mocht liekewel niet tot an de Drentse greens toe deurtrokken wodden. Zo kwam de Noordwooldiger vaort tot staand mit daorin een peer sluzen zoas et Iekenverlaot, de sluus bi'j de zoonumde Hellingebrogge en de sluus in de Lende even oostelik van et plak daor de Noordwooldiger vaort in de Lende komt. Daormit was de ofvoer van de turf uut de venen van Noordwoolde en Buil meugelik maekt.

In 1608 was de Steggerdevaort al greven, zodat et gebied rond Noordwoolde en omkrieten now een goeie ofvoer veur bi'jglieks turfriek was.

(Uut: Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis, ir. D.F. Wouda, Brandenburg & Co, Sneek, 1951; bewarkt deur Jan Oosterhof sr.)

donderdag

26

juni

vri'jdag

27

juni

*Wat een aolshuud!
(wat een stomkop; De Haule)*

2003

Zunne op 05.22, zunne onder 22.04
N.M. 20.38

zaoterdag

28

juni

zundag

29

juni

*Die is altied op 'e rittel, die het thuus gien aord
(die kan et thuus blickber niet goed vienen;
Noordwoolde)*

2003

Jokte

Jokte hebben is niet zoe'n slimme kwaol. Toch kuj' verlegen van de jokte wezen! Jokpoeden kreej' veural deurdats nefies je stakken. Wat eek d'r op was slim goed, mar klauwen niet! Toch was een bepaolde jokte ooit geveerlik. D'r wodde zegd: 'Ik weens je de jokte en gien naegels om te klauwen'; dat was gien beste weens mar meer een verweensing. Deur et eten van moederkoren in maelde roggekorrels koj' zoe'n slimme vorm van jokte kriegen, daj' d'r an wegraeken konnen!

Henk Bloemhoff

De beer van Appelsche

In et streekmuseum van Burgum, dat beslist de muuite van een bezuuk weerd is, is ok de beer van Appelsche te zien.

In een reliëf op een grote plaete witte zaandstien kuj' de omtrekken van een beer onderscheiden. De plaete meet 80 bi'j 66 bi'j 8 cm en is 55 kilo zwaor. Hi'j moet meer as tienduzend jaor oold wezen.

Atze Dijkstra het indertied een bultien stien overneumen, dat overbleven was doe de weg van Drachten naor Emmen anlegd is, en daor zat de berestien tussen. Hi'j zol van de bojem van een poele kommen die mit vene dichteslibd was.

Of de stien echt is, daor bin de geleerden et nog niet hielemaole over iens, mar et onderzuuk is nog altied an de gang.

Wodt et niet es tied dat d'r in Appelsche een streekmuseum komt? Dan kan de beer weer naor huus.

Egbert de Jong

maendag

30

juni

deensdag

1

juli

*D'r op anzitten
(d'r op andringen; De Fochtel)*

2003

woensdag

2

juli

donderdag

3

juli

*Hi'j het Aobram zien
(hi'j is vuuftig wodden; verspreid)*

2003

De waetergentiaan (1)

De waetergentiaan is nao de bluii een onderwaeterplaante en zommers een driefplaante. Jammer genoeg is de prachtige plaante in de Stellingwarven in et wild op een boel plakken niet meer te vienen.

De waetergentiaan het et hiel lange volholen an de Opsterlaanse Kompagnonsvaort in de omgeving van Appelsche-boven. Een tiental jaoren leden ston de plaante ok nog hier en daor in bluii in sloties langs de Lendiek in Nij'triene.

Al een peer jaar staot de waetergentiaan aorig veul te bluiien in de prachtige vievers an de raand van de nij'bouwwiek Praninge in Oosterwoolde. Daor is de waetergentiaan liekewel anplaant. Ie zien ze ok in grote tuunvievers. Waetergentiaan is in verschillende tuuncentrums te koop. De schitterende drie cm grote, gooldgele, beker-vormige bloemen hebben vuuf kroonblaeden mit hiele fiene franjes. Ze stikken op de stengels boven et waeter uut en bin in de tied dat ze bluiien, in juni-augustus, een lust veur et oge.

(lees veerder op et volgende blattien)

De waetergentiaan (2)

Kenmarken

De waetergentiaan (*Nymphoides peltata*) het cirkelronde driefvende blaeden mit een hatvormige voete. De Latiense naeme 'Nymphoides' dudet d'rop dat de blaeden van de waetergentiaan op die van de gele plomp en de waeterlelie (*Nymphaea*) lieken, mar ze bin veul kleinder. Waetergentiaan is een overblievende waeterplaante die in West- en Midden-Europa gruiit en alderdeegst tot in China en Japan veurkomt.

In stilstaond waeter van sloden en poelen krypt de waetergentiaan mit een dunne wottelstok over de bojem tot een diepte van zoe'n tachtig cm. An die wottelstok ontstaon de jonge plaanties, die loslaoten en naor de oppervlakte zweven. De op et waeter driefvende dielen van de plaante zorgen veur de verspreiding van de waetergentiaan.

Nao de bluii hebben de nij'e toppen wottels anmaekt die naor de bojem zakken om daor as et waore te overwinteren. De prachtige waeterplaante het meer ruimte neudig as daj' verwaachten zollen. Et is alderdeegst haost een woekerplaante. Vroeger was de waetergentiaan in een tal leegvenegebieden een algemiene soorte. Doe zaj' soms bluiiende velden vol waetergentiaan op et waeter. Welke faktoren d'r verantwoordelik veur binnen dat de waetergentiaan op een bepaold plak wel, en op een eer geschikt liekend plak niet gruiit, is soms ondudelik. In een tal plakken speult de anvoer van Iesselmeerwaeter of een zekere maote van versmerigen vermoedelik een rolle.

Wiebe Scheenstra

vri'jdag

4

juli

zaoterdag

5

juli

*Die moet wel es een aoder laoten
(wat toegeven moeten; Blesdieke)*

2003

Zunne op 05.27, zunne onder 22.01

E.K. 04.32

zundag

6

juli

maendag

7

juli

*Ik zal je de broek anmeten
(een pak op 'e huid geven; Wolvege)*

2003

Over sterrebeelden

Cygnus (de Zwaan)

Weer wat meer naor et westen toe kommen we et sterrebeeld *Zwaan* integen. Sund de tied van de Chaldeeën hebben een boel meensken d'r een soort van voegel in zien. Et sterrebeeld het ok wel een betien de vorm van een vliegende zwaan. D'r is een verhael dat vertelt dat Orpheus as een zwaan naor de hemel brocht wodde om zo dichte bij zien geliefde lier te wezen, waor hi'j zo mooi op speulen kon. *Alpha Cygnus*, of *Deneb*, is de helderste steern in dit sterrebeeld en betekent in et Arabisch 'stat'. Deneb is 25 keer massiever en mar liefst 60.000 keer helderder as oonze zunne. De steern staot 1500 lochtjaoren van oons of.

De Noord-Amerikanevel NGC 7000 (NGC staot veur New General Catalog) is een reusachtige oplochtende wolke die verlocht wodt deur de steern Deneb. De steern staot mar drie graoden westelik van de nevel.

Joop van Lier

*kun
ie
zels
mar
kwaolik
zwemmen
perbeer
dan
niet
dolfijnen
te
temmen*

Jan Oosterhof jr.

deensdag

8

juli

woensdag

9

juli

*Pak mar an, laot je niet ringen
(taast toch toe; De Fochtel)*

2003

donderdag

10

juli

vri'jdag

11

juli

*Et kwaoie wod je gauwer anrekend as et goeie
(Peperge, De Blesse)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

De Beekhof

In Berkoop staon nog altied twie Saksische boerderi'jen. De iene staot veur an de weg naor de Bekhofschaans, de ere an de westkaante van et dörp. Eerder stonnen d'r meer van die mooie oolde plaetsen. De bekendste is ongetwiefeld die mit de mooie naeme *De Reddingsboot*. De boerderi'je ston an de Boverweg, even ten westen van de weg naor de Bekhofschaans. De Saks kreeg zien naeme deurdat eigener Jan Berghof vaeke onderdak verschaft an meensken die tiedelik gien onderdak hadden. De plaets wodde jammer genoeg in 1938 ofbreuken. Mar now *De Beekhof*. Ok dit zol een Saksische boerderi'je west wezen, mar we kennen him allierend mar uut twie prachtige volksverhaelen van Wube Lamers van de Kuunderwal. De plaets zol an de zunnekaante van Bekhofstille staon hebben, en dan an de westkaante van de diek. En doe 'k daor indertied es mit de in 2001 wegraekte volksverhaeleverteller ommestapte, zaggen we in gedaachten de plaets weer staon op et wat hogere diel van et kaampien laand... En, de Bekhofschaans zol ok best es naor die oolde plaets nuumd wezen kund, wie zal et zeggen? Misschien moet d'r deur deskundigen op dat plak toch nog es een grondonderzoek daon wodden! In elk geval bestaot *De Beekhof* in twie volksverhaelen; et iene is *De saege van de Beekhof*, et ere is een ooldejaorsverhael en hiet *Oold Dieuwertien*. Ze bin jammer genoeg te laank om op een scheurkelinderblattien te plaetsen. Wie de verhaelen toch graeg lezen wil, kan ze opvraogen bij de Stellingwarver Schrieversronte in Berkoop (till. 0516-451108).

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

As d'r es iene jaorig was in et gezin of in de naoste familie kwam d'r vroeger wat lekkers op 'e taofel. Dit is nog wel zo, vanzels... mar hiel anders as doe! As gruunte kregen we doe rood stoofde stienperen. Die stonnen al vroeg op de kachel om ze zo rood meugelik te kriegen. Soms kwam d'r daarom wat rooie wien bij deur. We kregen trouwens op zoe'n dag ok wel es zute appelties. As eerpels hadden we vaeke Rooie Star, een hiele lekkere eerpel. Et vleis was vaeke de haeze van de koe, et alderlekkerste vleis, en heerlike jus van de braoden haeze. Veur nao had de vrouw stieve pudding kookt, die in een vorm daon was. Die vorm kwam ondersteboven op een groot bod en dan koj' percies zien wat es was: een beer, een vis of wat dan ok. De ranjeflesse kwam ok op 'e taofel. Iederiene kon een stok van de pudding ofsnieden en d'r wat ranje overhenne doen.

Koop Gorte

Zunne op 05.34, zunne onder 21.56
V.M. 21.21

zaoterdag

12

juli

zundag

13

juli

*Angetrouwd is angeschetten
(aj' trouwen kriej' ok de femilie d'r bi'
en da's niet altied lieke aorig; Steggerde)*

2003

maendag

14

juli

deensdag

15

juli

*Et is een ondeugend aosien
(een ondeugende jonge; Berkoop)*

2003

Poletiek

Piet zee laestdaegs es tegen Jan:
 'Neem dít now van jow buurman an:
 Wát aj' ok binnen, aarm of riek,
 Bemui je nooit mit poletiek!
 Doe krek as ikke: Hool je vri'
 En wor gien lid van een perti'j!
 Ik bin nog nooit perti'jman west
 En 'k kan mit iederiene best!
 Jan glimd' en zee: 'Now is 't wel briek,
 Mar dát vien **ik** now poletiek!'

(Uut: *De oolde pook*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1970)

woensdag

16

juli

donderdag

17

juli

*Iene rotte appel in de maande
Maekt de hiele maand tot schaande
(Donkerbroek, Blesdieke)*

2003

Begin van de hoonsdaegen

vri'jdag

18

juli

zaoterdag

19

juli

*Die warkt van de vroege morgen tot de laete aovend
(de hiele dag, altied; Ni'jberkoop)*

2003

De Idzarda stienze (1510)

*Waor now op Idzert oosterhoek
Een prachtig laandgoed riest
Ston iens een ridderslot
op 't welk kroniekblad wiest.*

*Omgeven deur een briede gracht
Beschut deur poort en muur'
Was 't veur gien vi'jaands drom verveerd
Beud 't heufd an 't oorlogsvuur*

*En as de aovendzonne ter kimme zonk
't Azuur in goold verstak
Dan blonk diss' stienze in vuur en gloed
Dan straolde 't glimmend dak*

*En 't laandvolk muui en ofgewarkt
Trok nooit naor huus terogge
Of 't zag vol geestdrift 't slot daor staon
Mit daeelaoten brogge*

*Daor woonde toch heur dapper heer
Haicon van Idzarda*

(Bron en bewarking: IJbe Duursma. Et is et begin van een lang gedicht dat in 1925 bewarkt wodde deur Marie Euphemia Hamers. Zij wodde 15 jannewaori 1904 geboren op de Terwisscha Zathe op 'e Rizzerd. Et oorspronkelike gedicht wodde schreven deur Assuerus Terwisscha van Scheltinga uut Oosterwierum in 1700.)

Spelling

Dit keer gaon we et hebben over de mitklinkers. We numen ze niet allegere; alliend die, die in et Stellingwarfs anders bruukt wodden as in et Nederlaans! Daor gaon we:

De *c* wodt in et Stellingwarfs krek zo bruukt as in et Nederlaans as de letter as *s* uutspreuken wodt. Mar d'r is een sterke veurkeur om de *k* te bruken as de letter ok zo uutspreuken wodt (*kabberet, kedo*).

De *f* wodt krek zo bruukt as in et Nederlaans. Ok bi'j woorden die et Nederlans niet kent en die mit die klaank beginnen, wo'n mit een *f* schreven (*fieken, flouwen, frosselen*).

De *g* wodt mit een *g* speld, behalve daor waor et Nederlaans *ch* bruukt (*gewoon, bugen, dag, maegien, mannegien*).

De *r* moej' ok krek zo bruken as in et Nederlaans, behalve nao een kotte klinker én mitien volgd deur *t*, *d* of *s*. Kiek mar es naor woorden as *bod*, *vost*, *kot*, *hatte*, *stat*, *wost*.

De *v* bruken we krek as in et Nederlaans, ok bi'j woorden die in et Nederlaans mit een *v* beginnen. Het et Nederlaans niet (ongeveer) etzelde woord, dan schrieven wi'j een *f*.

En dan nog de *z*. Die letters wodt an et begin van woorden as *z* schreven, as et Nederlaans dat ok dot. In et woord wodt een *z* schreven as de uutspraoke ok een *z* is. An et aende van woorden wodt altied een *s* speld.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

zundag

20

juli

maendag

21

juli

*Die winkel hoej' niet weer henne te gaon,
want dat is een dure apteek
(in die winkel is alles slim duur; Noordwoolde)*

2003

deensdag

22

juli

woensdag

23

juli

*Op 't allement kommen (moeten)
(op een bepaold plak kommen (moeten);
Oolde- en Ni'jlaemer)*

2003

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n weer woorden invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrieving. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en d'r komt een ni'jen iene bij.

.	klinker
. .	voegelperdukt
. . .	dunne, maeger
. . . .	gewiekst
.	eupen ruimte in stad of dörp
.	deurgronden, ok: de diepte meten
.	zommerbloeme

Klachten over de Noordwooldiger vaort en de Lende

Overlast van waeter langs de Noordwooldiger vaort en mit naeme langs de Lende weren anleiding tot hiel veul klachten in de tied rond 1873. De eigener van et verlaot dat bij de vaort heurde, leut om de schipveert, waor hi'j vanwege de te ontvangen sluusgelden aorig belang bij hadde, zo min meugelik waeter votstromen. D'r weren ok doe al de bekende tegenstriedige belangen van de laandbouw en de schipveert.

Jammer genoeg kon men de klaegers van 1873, die vreugen om de sluus te verplaetsen tot boven de Noordwooldiger vaort, gien eer antwoord geven as dat men tegen de eigener van Kontermaansverlaot optreden kunnen zol as zij schae hadden deur een onrechtmaotige daod van de eigener van et verlaot.

Uut een deur de gemiente West-Stellingwarf in 1879 hullen onderzuuk bleek dat alle sluzen, waaronder et Builiger verlaot, nog intakt weren. D'r wodde wel angeven dat et goed wezen zol as de Noordwooldiger vaort en de Lende van slik en modder zuverd wodden zollen en de drumpels van de sluzen verleegd. Ok in die tied bleek al dat mit zoe'n uutspraoke de scheppe nog niet zomar in de grond staon zol.

(Uut: Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis, ir. D.F. Wouda, Brandenburgh & Co, Sneek, 1951; bewarkt deur Jan Oosterhof sr.)

donderdag

24

juli

vri'jdag

25

juli

*As 't niet kan zo 't moet, dan moet et mar zo et kan
(Berkoop, Ni'jberkoop)*

2003

Zunne op 05.53, zunne onder 21.38

zaoterdag

26

juli

zundag

27

juli

*Et is de achterdeure uut
(wodt zegd aj' bi'jgliks domme dingen daon hebben;
Steggerde)*

2003

Hunning

Hunning wodt hier bi'j omme nog altied wunnen, mar vroeger nog vule meer as now. Hunning is veur een boel dingen goed. Bi'j verkooldhied lost et sliemen op. Mar hunning is gewoon ok lekker, en feguurlik betekent et: dat wat noflik is, lekker, 'aangenaam'. Een mooi spreekwoord is: 'Wie hunning hebben wil, moet et stikken van de bi'jen uutstaon kunnen'. Wie wat goeds berieken wil, et fijne hebben wil, moet een boel verdregen. Iene hunning om de mond strieken is minder plezierig. Dat is gewoon 'vleien'!

Henk Bloemhoff

Beter hadde blaazen as de bek verbraand

Hi'j kikt toe as een kikkerd op een heerspit

Geef mar gas, zee de slakke, en kreup bi'j de podde op de rogge

Ie wo'n d'r aandere van as terdege

As goeie meensken niks doen
kan et kwaod zien gang gaon

(Optekend deur) Koop Gorte

maendag

28

juli

deensdag

29

juli

*Rap van aachteren wezen
(last hebben van diarree; Berkoop)*

2003

woensdag

30

juli

donderdag

31

juli

*Niet veerder springen as dat je aarms lang binnen
(niet meer doen (willen) as daj' daenken daj' an kunnen;
Buil)*

2003

Over sterrebeelden

Cepheus (de Keuning)

Neffens de Griekse mythologie was Cepheus de keuning van Ethiopië. Butendat was hi'j de man van Cassiopeia en de heit van Andromeda. *Cepheus* is een opvalend sterrebeeld. De vuuf heldere steerns bin makkelik te vienen, omdat ze naor de W-vorm van et sterrebeeld Cassiopeia wiezen. Et sterrebeeld Cepheus liekt een betien op een huus mit een puntdak. De belangriekste steern is *Alderamin (Alpha Cepheus)*, dat rechteraarm betekent. Et is een reuzesteern en et locht van disse steem dot d'r 49 lochtjaoren over om oons te berieken. De twiede steern is *Alphirk (Beta Cepheus)*, dat huder betekent. Et locht van die steern dot d'r 740 lochtjaoren over om hier te kommen. De dadde belangrieke steern is *Alrai (Alpha Cepheus)* en dat betekent schaophuder. De steern staot 50 lochtjaoren van oons of. De vierde steem, *Delta Cepheus*, is een veraanderlike steern. Et is een enorme reus. As hi'j op zien helderst is, is de diameter mar liefst 35 keer groter as oonze zonne. Is de steern liekewel et minst helder, dan is dat mar 31 keer... De steern staot 930 lochtjaoren van oons of. De vuufde steern, *Mu Cepheus*, het een beheurlik opvalende rooie kleur, hi'j wodt daarom ok wel de *granaatsteern* nuumd.

Joop van Lier

Oolde gerechten

Op et plattelaand haj' op de hiemen vroeger nogal wat appel-en perebomen staon. De vruchten d'rvan kwammen diels in de weckflesse, een eer diel wodde beweerd op een koel plak, bijglike in de kelder. Mar ok een diel wodde toemaekt en dan dreugd op de kachelplaete van de kookkachel of in de ovend. Al mit al was dat nogal een dreeg warkien. Ie hadden aenlik gien ruimte genoeg, want zo groot was de kachelplaete niet.

Soms wodde daarom de plaetselike bakker om hulpe vraogd. As et broodbakken daon was, was de grote ovend ja nog lekker op temperatuur. Et kostte ok gien geld, mar de bakker mos de boel wel in de gaten holen. Et gebeurde wel es dat de appelties nao de tied wat an de donkere kaante weren. Dan was de ovend aenlik nog te waarm west of ze hadden d'r krek te lange in zeten. Dan weren ze nao et opwellen niet lekker meer, mar smaekten wat braanderig. Mar meerstal was et wel goed en was et een lekkere wintergruunte.

Koop Gorte

vri'jdag

1

augustus

zaoterdag

2

augustus

*In augustus bluijt de sni'j
(in augustus bin d'r dikke, witte wolken; De Fochtel)*

2003

Zunne op 06.03, zunne onder 21.27

zundag

3

augustus

maendag

4

augustus

*Ze kan wel bij de aten
(zicht d'r uut as een voegelperschrikker; Hooltpae)*

2003

De zwanebloeme (1)

De zwanebloeme is iene van de mooiste oeverplanten van Nederland. In juni en juli staot de mooie plaante in blui mit losse, bij mekeer staonde, aorig grote roze bloemen. De buterste bloemdekblat-ties bin langer as de binnenste. Wie van wilde planten hoolt, zicht de bluiende zwanebloeme echt niet over et heufd.

D'r is mar iene soorte. De wetenschappelijke naeme van de zwanebloeme is *Butomus umbelliferae*. 'Butomus' is ofleided van et Griekse *boutomos* ('bous' betekent rund en 'temmein' betekent snieden). Et is dus een plaante waarvan de blaeden scharpe ranen hebben, daor koenen die an et weiden binnen heur an bezeren kunnen. De zwanebloeme is een kaele vaaste plaante, die zeuventig tot honderd cm hoge wodden kan. Hi'j het een kroepende, dikke wottelstok. De smalle blaeden (omtrent iene cm bried) wo'n vaeks meer as een meter laank, staon rechtoveraende en bin, aj' ze deursnieden, driehoekig.

Butomus is een plaante veur ondiep waeter, gruuit meerstal langs de kaanten van sloden bi'j een waeterdiepte van tien tot vuuftien cm. De zwanebloeme is winterhad. De plaante vermeerdert him deur deling van de wottelstok en deur middel van zaod. De riep zaoden lieken op koffiebonen. Daorum wodt de zwanebloeme in et Stellingwarfs wel *koffieplaante* nuumd.

(lees veerder op et volgende blattien)

De zwanebloeme (2)

Gruuiplassen en toekomst

De zwanebloeme is in grote dielen van de Stellingwarven niet algemeen. De oeverplaante vuult him thuus in voedselriek, aorig had waeter en verdreegt alderdeegst een betien brak waeter. As pioniersplaante profiteert hi'j van de ruimte die ontstaot nao et drastisch opschonen van sloden en aandere waeterlopen of et tiedelik dreugevalen van gruuiplassen.

Nao vergrevings en et opschonen van vaorten ontstaon soms tiedelik anienleuten lintgruuings van zwanebloemen. In de Stellingwarven vien ie de zwanebloeme veural op natte leegvenegrond.

De soorte heurt bi'j de groep wettelik bescharmde planten. De motivaosie is niet dudelik. Warschienlik hebben saemenstellers van de list docht dat de mooie plaante deur bi'jglieks et opschonen van sloden en zo in zien bestaon bedreigd wodden zol. De toekomst veur de zwanebloeme zicht d'r redelik goed uut. Waor op venige bojem mineraol- en voedselriek waeter naor binnenkomt, kan de soorte meer veurkommen gaon. Alderdeegst et inlaoten van Iesselmeerwaeter kan de bloeme goed verdregen.

Wiebe Scheenstra

deensdag

5

augustus

woensdag

6

augustus

Een malle Appie

*(een eigenaorig, vreemd persoon; Blesdieke,
Ni'jhooltpae, Noordwoolde, Peperge, De Blesse)*

2003

donderdag

7

augustus

vri'jdag

8

augustus

*As 't in augustus niet regenen gaot
De koe maeger aachter de kribben staot
(Berkoop)*

2003

zij
wol
mij
een
aarm
geven

mar
ik
nam
de
bienen

Jan Oosterhof jr.

Over sterrebeelden

Cassiopeia (de keuninginne)

Cassiopeia is een sterrebeeld dat slim opvalt. Et bestaat uut vuuf steerns die gezaemelik een 'W' vormen. Neffens de Griekse Mythologie was *Cassiopeia* de mem van *Andromeda*. Volgens de Romeinen zat *Cassiopeia* liekewel vaaste an heur troon. As straf veur heur opschepperij'je wodde ze an de hemel zet om now en dan ondersteboven an de locht te hangen. De Arabieren beeldden dit sterrebeeld of as een knielende kameel.

De belangriekste steern van dit sterrebeeld is *Scheder (Alpha Cass.)*. Et is een reuzesteern en et locht d'r van dot d'r 47 lochtjaoren over om op de eerde zien te wodden. Ok de twiede steern, *Caph (Beta Cass.)*, staot 47 lochtjaoren van oons of. De dadde steern, *Cih (Gamma Cass.)*, is een reuzesteern die 650 lochtjaoren van oons of is, wiels de vierde, *Ksora (Delta Cass.)*, 76 lochtjaoren van de eerde staot. De locht van de vuufde steern, *Segin (Epsilon Cass.)*, dot d'r 470 lochtjaoren over om bij'j oons an te lanen.

In et sterrebeeld is ok een prachtige verzaemeling van steerns te zien. Et is een groep van zoe'n honderd steerns, anduded mit M 52, en iene van de mooisten in de noordelike helte van de hemel. Mar d'r kommen nog meer van dit soort hopen van steerns in *Cassiopeia* veur. Twieje daarvan nuum ik hier, ze wo'n anduded mit M 103 en NGC 457. Perbeer ze mar es mit een verkieker te vienen en bekiek ze mar es goed!

Joop van Lier

Zunne op 06.14, zunne onder 21.14

zaoterdag

9

augustus

zundag

10

augustus

*Hi'j het een boel aosem
(hi'j kan et financieel wel an; Spange, Der Izzerd)*

2003

VM. 06.48

maendag

11

augustus

deensdag

12

augustus

*Now, et is een mooie aorighied
(kuj' zeggen as d'r wat is dat je niet anstaot; Steggerde)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

De Fochtel

Op 'e Fochtel stonnen in de eerste jaoren van de twintigste ieuw in elk geval nog negen Saksische boerderi'jen, zo vertelde mi'j eertieds oonze woordeboekinfermaante Vrouw J. Bult-Buldstra (1910-1993). Drieje d'r van stonnen an et Noordaende, de eren an et Zuudaende. Over de plaets die op Noordaende nommer 4 ston en in 1932 ofbreuken wodde, is et meeste schreven. Zo beschreef streekgeschiedeniskenner H.J. Popping in 1932 de boerderi'je uitvoerig in et streekblad *De Oost-Stellingwerver*. Eerder, in 1926, wodde de plaets uitvoerig opmeten, uuttekend en op de foto zet deur boerderi'je-onderzucker Klaas Uilkema. Op 5 feberwaori 1954 publiceerde de *Friese Koerier* een verhael over de Saks van de heer H. van der Vliet. Ok Van der Vliet beschreef een boel oolde boerderi'jen en tekende d'r plattegronden van.

De plaets die op et laest bewoond wodde deur de heer Kiers, mar waor eerder ok de schoonfamilie van Vrouw Bult-Buldstra woonde, ston een aende van de weg of, en mit de kop naor de kaante van Veenhuzen. H.J. Popping schreef o.e. in et hierboven nuumde stok:

Toen we dezer dagen een paar foto's namen van de oude boerderij, toen viel het ons weer op, hoe mooi ze daar lag. Een intiem zandweggetje voerde er heen vanaf de verharden weg. Daar was geen gejaag en zenuwachtig gedoe van onzen tijd. Daar was geen autogetoeter en stof; daar was door de lucht alleen een trilling van vogelgezang en insectengegons. (...)

Sietske Bloemhoff

Oolde gerechten

Hangop

Neudig:

- * 3 liter (boere)soepe
- * 1 dl melk of room
- * beschuten
- * brune suker of vruchtensjem

Leg een doek op een vergiet mit grote gatten en zet dat op een panne. Schink d'r bi'j kleine beties toegelieke de soepe in. Leg d'r een deksel op en vool de doek d'r overhenne. Naodat de soepe hielemaole uutlekt is (dit duurt een peer ure), wodt de dikke hangop van de doek schept. Reur de hangop flink deur en doe d'r op et laeste een scheutien room of melk bi'j.

Schep de hangop op beschuten (inkelde eetlepels per beschuut).

Breng et gerecht op smaek mit wat brune suker of vruchtensjem.

Hiel lekker mit een peer plakken bakte appel.

Roely Bakker

woensdag

13

augustus

donderdag

14

augustus

*Aovendrood mooi weer an boord
Morgenrood waeter in de sloot
(Buil, De Fochtel, Ni'jberkoop, Ni'jhooltpae)*

2003

Maria Hemelvaart (r.k.)

vri'jdag

15

augustus

zaoterdag

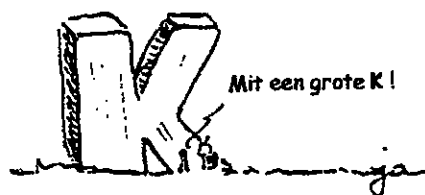
16

augustus

*Wie himzels beweert, beweert gien rottige appel
(Berkoop)*

2003

Humor

Mit vremde woorden en zok spul
 Har Jan vaeks hiel wat drokte.
 Hi'j lag d'r glad mit overhoop,
 Zodat et wel es hokte.
 Jan was laestdaegs niet al te goed
 En zee: "k Bin wat uut odder.
 Ik heb zoe'n sniedings in et lief,
 't Is lange niet in odder.
 Ik dochte eerst: 't Bin wienen, heur,
 Mar Dokter zee vandaege:
 "Et is een min geval mit jow!
 't Is 'humor an de maege!'"

(Uut: *Klaeterjaegers*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1976)

Zunne op 06.26, zunne onder 21.00

Aende van de hoonsdaegen

zundag

17

augustus

maendag

18

augustus

*Daor hej' heur ok al weer mit et gat in de aarm
(ze is d'r al weer es op uut, zoas meerstentieds;
De Fochtel)*

2003

L.K. 02.48

deensdag

19

augustus

woensdag

20

augustus

*Beter riek te leven en aarm te starven
(Blesdieke)*

2003

Waeter (1)

Gewoon waeter is netuurlik een belangrieke vloeistof. D'r bin mooie utdrokkings mit: 'et waeter in de kelder hebben' betekent 'in verwaachting wezen' en 'waeter bi'j de melk doen' is niet etzelde as 'waeter bi'j de wien doen', mar et is gewoon iene bedriegen. As d'r je wat 'as li'j waeter in de oren klinkt' is dat niks geneeskundigs, mar dan klinkt et je as meziek in de oren, zoas ze ok in et Nederlaans zeggen.

Henk Bloemhoff

Spelling

Persoonlike veurnaemwoorden (1)

Et Nederlaanse ik (1e persoon inkelvoold) is in et Stellingwarfs ok **ik**. Aj' et benaodrokken willen kuj' **ikke** bruken. Aj' dat now juist niet willen, kuj' '**ik** schrieven. De niet-onderwarpsvormen die bi'j **ik** heuren, bin die in zinnen as *Piet gaf et mi'j* en *Piet sleug mi'j*. Naost **mi'j** kan bi'j minder klemtoon ok **me** bruukt wodden.

Heufdvorm van de 2e persoon inkelvoold is **ie** (jij). Mit naodrok kriej' **ieje**, mar as de volle vorm niet bruukt wodt ziej' de **j**, in vormen as *kuj'*, *moej'*. Veerder bestaot d'r naost **ie** de niet-onderwarpsvorm **jow** in zinnen as *Piet gaf et jow* en *Piet sleug jow*. Mar behalven **jow** kuj' ok, bi'j wat minder naodrok **je** bruken: *Piet gaf et je*, *Piet sleug je*.

De gewone anspreekvorm in et inkelvoold is **ie**. Mar aj' iene wat beleefder anspreken willen dan bruuk **ie jow** (Ned. u) De niet-onderwarpsvormen bi'j **jow** bin ok **jow**: *Piet gef jow een appel*, *Piet heurde jow*. Bi'j minder naodrok kuj' liekewel **je** bruken: *Piet gef je een appel*, *Piet heurde je*.

Naost de vormen **hi'j**, **zi'j** en **et** (alledrie inkelvoold) komt ok i. p. v. **hi'j ie** veur. In et Stellingwarfs schrieven we die vorm haost nooit, om verwarring mit *ie=jij* te veurkommen. Et of 't blift in zokke zinnen geliek. Naost **zi'j** wodt ok **ze** schreven en behalve **et** ok 't. Bi'j **hi'j** heurt de niet-onderwarpsvorm **him**: *Ze schreef him*, *sleug him*. Bi'j wat minder naodrok wodt ok wel 'm bruukt. Bi'j **zi'j** heurt de niet-onderwarpsvorm **heur**: *Hi'j schreef heur een brief*, *Hi'j zag heur*. Soms wodt ok **ze** bruukt, mar dat is minder gebruikelik: *Piet nuumde ze niet*.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

donderdag

21

augustus

vri'jdag

22

augustus

*Hi'j raost Aeken en Keulen bi'j mekeer
(hi'j raost moord en braand;
Oolde- en Ni'jlaemer, Spange, Blesdieke)*

2003

Zunne op 06.37, zunne onder 20.46

zaoterdag

23

augustus

zundag

24

augustus

*Die is zo onsjogge, et is een aartse lillikerd
(die persoon is vreselik lillik; Ni'jberkoop)*

2003

Puzeltien

Jim zien hieronder een puzeltien staon. Dat puzeltien moet vanzels in et Stellingwarfs invuld wodden! En mit al zoveul stokkies over de spelling is dat vanzels een kleinighied...

Op de stippen en strepies moe'n jim de oplossings van de omschrievings die d'r naast staon, invullen. Alle in te vullen woorden bin de naemen van dieren die op een boerkeri'je veurkommen kunnen. Hej' alle woorden goed invuld, dan is d'r op de riegel strepies, van boven naor onder, de naeme van een poele, argens in Stellingwarf, ontstaon. Welke poele?

-	wollic beest
. . - . .	pakt moezen
. - . . .	vrouwelik varken
-	manlike koe
-	jong varken
. - . . .	mekkert
-	haost volwassen koe
. - . . .	bewaekt et hiem
. . - . .	legt eier
. . - . .	jonge koe
. - . . .	trekdier

De verbetering van de Lende

Jaorenlaank is d'r klaegd over de slechte toestaand van de Lende, zoas de slechte ofwaetering en de muilikheden veur de schipveert. Pas in 1923 en 1924 wodden de verbeteringswarken uitvoerd en dat gong doe mit naeme om et diel vanof de Helomavaort tot de Noordwooldiger vaort. De warken wodden liekewel in een vlot tempo ofwarkt en dat was veural te daanken an et grote tal belanghebbenden. De schippers krek liekegoed as de boeren verlienden alle mitwarking, d'r was ommes al zo lange op waacht. Een hiele protte bochten (meanders) wodden dichtegoooid, waordeur de Lende aenlik haost een kanaal wodde. Mar et gong uiteindelik veur et belang van hiel veul meensken die op of langs de Lende heur kost verdienen mossen.

Tiedens de Lendewarken wodde mitien ok nog even een verbetering an een stok Noordwooldiger vaort mitneumen, en wel et stok vanof et Iekenverlaot tot an de Lende.

Deur de warken wodde de lengteasse van de Lende weerommebrocht van 5700 meter tot 4800 meter.

In 1926 wodde ok nog et diel boven de sluus bi'j Ni'jhooltpae tot an de weg Berkoop-Noordwoolde uitvoerd. De hiele Lendeverbetering brocht een verplaetsing van grond te wege van 660.000 m³

(*Uut: Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis, ir. D.F. Wouda, Brandenburgh & Co, Sneek, 1951; bewarkt deur Jan Oosterhof sr.*)

maendag

25

augustus

deensdag

26

augustus

*Ik wil daor gien aarmoede mit kriegen
(gien vervelende situaosie deur kriegen; Scharpenzeel)*

2003

N.M. 19.26

woensdag

27

augustus

donderdag

28

augustus

*Je riek rekenen en aarm tellen
(een boel lef hebben, mar niks veurstellen, niks hebben;
De Fochtel, Ni'jberkoop)*

2003

Et offermes van Appelsche

In et Fries Museum in Liwwadden ligt op de archeologische odfdie-ling een bronzen mes, dat in Appelsche vunnen is bi'j et anmaeken van heide an et begin van de veurige ieuw.

Et mes is 36 cm laank en et is een mooi stokkien vakwark van zoe'n drieduzend jaor oold. As et bruukt is as offermes of veur anders wat, daor weten we aenlik niks van.

Vandaege-de-dag zol et plak daor et vunnen is grondig onderzocht wodden naor as et misschien een grafstee west het. Jammer genoeg is dat doedestieds niet gebeurd.

Ok weten we niet as et hier maekt is of dat et van een rondreizende koopman komt.

Egbert de Jong

Over sterrebeelden

Andromeda (de Preenses an de kettens)

Andromeda is iene van de eerste sterrebeelden die een naeme kreeg. Et sterrebeeld staot een betien onder Cassiopeia en Cepheus. De mythologie d'r ommetoe kent nogal wat variaosies. Et is een sterrebeeld dat niet zo makke-lik te vienen is. Et bestaot een een zeuvental steerns die mit mekeer de vorm van een liggende V hebben. Et belangriekste diel van Andromeda bestaot uut drie steerns. De meest rechtse daorvan hiet *Sirrah*, dat et heufd van een vaastebunnen vrouw betekent. De middelste is *Mirach*, heur heupen. De dadde hiet *Alomak*, heur voete an kettens. Disse drie naemen kommen uut et Arabisch. Et sterrebeeld staot gemiddeld 160 lochtjaoren van oons of.

In et sterrebeeld is ok een nevel te vienen, dat is de beroemde M 31. D'r wodde eerst docht dat die nevel bi'j oons eigen melkwegstelsel heurde. Dat bleek liekewel hielendal niet te kloppen. Et gong om een hiel eer melkweg-stelsel dat zoe'n 2,1 miljoen lochtjaoren van oons of staot en dat uut zoe'n 200 miljard zonnen en stofwolken bestaot. En reken mar es even uut: 2,1 miljoen keer 9,5 biljoen kilemeter, hoeveer is dat wel niet! En ie moe'n dan ok nog es mit de snelhied van et locht vliegen, en dat is 300.000 kilemeter in een sekonde. Dan doe'j d'r nog altied 2,1 miljoen jaor over om daor te kommen. En dat numen ze now oonze naoste buurman...

In een heldere naacht is dit melkwegstelsel in et sterrebeeld Andromeda mit et blote oge te zien as een klein waezig vlekken.

Joop van Lier

vri'jdag

29

augustus

zaoterdag

30

augustus

*Die verkocht aepekool
(die praot onzin; Steggerde)*

2003

Zunne op 06.49, zunne onder 20.30

zundag

31

augustus

maendag

1

september

*D'r komt een schip mit zoere appels an
(een flinke bujje; verspreid, onweersbujje; Steggerde)*

2003

Waeter (2)

'Waeter' betekent behalven gewoon 'water' ok urine. Van alsem as geneesmiddel wodde wel zegd: 'Et was ofgrieselik bitter spul, haost niet om in te nemen, mar et dreef de koolde ommeraeck of. Ie konnen et laeter an de kleur van et waeter zien'. Iene die 'et waeter niet holen kan' is incontinent. Zoe'n iene het 'et mit et waeter te doen', zo wodt et ok wel zegd. Wie mit et waeter veur de dokter moet, moet wat opbiechten, de zaeke helder en bloot veurleggen, en wie wel es eerder mit et waeter veur de dokter west het, het wel eerder een muuilike klus deurstaan.

Henk Bloemhoff

De iesvoegel (1)

In de zommer van 2001 wodden d'r in de Stellingwarven veul meer iesvoegels zien as in et jaor d'rveur. Alderdeegst in december van dat jaor weren ze d'r nog, o.e. bij tuunvievers wodden ze ontdekt.

Et is echt niet zo daj' ze daegelijks te zien kriegien. Meerstal blieden ze mar een posien op etzelde plak, staonde op een toekien an de kaant van et waeter. Zoe'n toekien dient as vangpost. Bij et zien van vissies - heur eten - duken ze et waeter in. De prooi wodt mit de stevige snaevel grepen.

D'r bin mar weinig voegels die schuwer binnen as de iesvoegel. Vaeke geven ze je nauweliks de gelegenhied om ze te bekieken. Meerstal vlieggen ze, naodaj' ze ontdekt hebben, zo hadde ze kunnen lege over et waeter snorrende vot.

Kenmarken

Iesvoegels bin goed zestien cm laank. Opvalend bin de gedrongen bouw, de grote kop, de metaolglanzende blauwgrune boverdielen en de roodbrune wangen en onderste dielen. Veerder springen de lange dolkvormige snaevel en de witte keel in et oge.

(lees verder op et volgende blattien)

deensdag

2

september

woensdag

3

september

*Alle gekhied in een deusien,
want op een stokkien raffelt et of
(wodt zegd om de naodrok d'r op te leggen daj' niet op
een ofspraoke weeromme kommen willen; Ni'jhooltpae)*

2003

donderdag

4

september

vri'jdag

5

september

*Een kop as een almenak
(een hiel goed geheugen; verspreid)*

2003

De iesvoegel (2)

Gien brudvoegel in de Stellingwarven

Stellingwarvers vraogen heur vaeke of as iesvoegels hier tot bruden kommen. Veur zoveer we weten bin op de zaandgronden in de Stellingwarven en in de waeterrieke netuurgebieden in de Rottige Miente en de Lendevallei in West-Stellingwarf gien brudgevallen van iesvoegels vaastesteld. Neffens de auteurs van et prachtige naoslagwark *Avifauna van Nederland 2* heuren iesvoegels in oons land nog de hieltied bij de weinig veurkommende, kwetsbere brudvoegels. In de periode 1992-1997 weren dat d'r in oons land gemiddeld zoe'n vierhonderd peren. As 'plakspechten', zoas de iesvoegels op ere plakken in Nederlaand wel nuumd wodden, een stok of wat jaoren aachter mekere goeie brudrisseltaoten had hebben en butendat de winters zaachte west binnen, nemt et tal iesvoegels toe. Vermoedelik is de gruui van et tal voegels in 2001 o.e. een gevolg west van geunstige weersomstanigheden in de laeste jaoren.

Vanof juli nemt in geunstige jaoren et tal iesvoegels toe. In de Stellingwarven bin dat jonge voegels ofkomstig van brudgebieden uut ere plakken in oons laand. Ze verspreiden heur vaeke over een groot gebied. Et tal is et grootst in september, oktober. Van augustus of kommen hier ok een tal iesvoegels uut Duutslaand. Uut Noord- en Oost-Europa kommen voegels binnen nao et dichtevriezen van et waeter daore.

Elk type zuut waeter kan in de zommer en haast meerstal tiedelik bezocht wodden deur zwarvende en/oftrekkende iesvoegels. Bij strenge vost nemt et tal of. Meerstal starven d'r dan een hieleboel voegels en misschien trekt een diel vot.

Wiebe Scheenstra

*Haarm Jannes Ballegooyer
- heit in een harmonieus gezin -
gong scheiden... die ere was mooier
en alles leup lekker in et begin
Mar nao een schoffien vun zij
al weer een ere schooier
Haarm Jannes gooide
zien eigen ruten in*

Jan Oosterhof jr.

Zunne op 07.00, zunne onder 20.14

zaoterdag

6

september

zundag

7

september

*Die het een anhael daon
(die het een verkeerd vrommes trouwd; Steggerde)*

2003

maendag

8

september

deensdag

9

september

*Et is in 't ankommen
(et begin van een bevalling; Oosterwoolde)*

2003

Over sterrebeelden

Perseus (de Held)

Neffens Sophocles is Perseus de zeune van Jupiter en Danae, de bedwinger van de oerlillike Medusa en bevrijder van Andromeda. De belangriekste daod van Perseus was et doodmaeken van iene van de zusters van Medusa. Perseus hakte mit et schild van Athene heur heufd d'r of en uut et bloed ontston Pegasus, et peerd mit de vleugels. De steerns van dit sterrebeeld bugen naor boven naor Cassiopeia. Links staot et sterrebeeld Auriga mit daorin de slim heldere steern *Capella*. De belangriekste steern van Perseus is *Alganib (Alpha Perseus)*, of ok wel *Mirfak*. De betekenis is in beide gevallen elleboog of onderaarm. De twiede steern is *Algol (Beta Perseus, woestijnduvel)*, een deur zien eclipsvorm veraanderlike steern. Om de twee daegen, twintig uur en achtenveertig minuten nemt de helderhied van die steern of.

In Perseus kuj' o.e. de bekende *Californianevel* zien.

Joop van Lier

Boerderi'jen in Stellingwarf

Oelebodden

In de Stellingwarven, et overige diel van Frieslaand, Noordwest-Overiesel, in sommige plakken in Grunningen en Drenthe en op 'e Veluwe ziej' oelebodden op boerderi'jen. Oelebodden bin driehoekige hoolten bodden die aj' op de veur- en vaeke ok op de achterkaante van een dak vienen kunnen. In de midden stikt meerstal een uutsneden of uutzagde plaanke naor boven. Die plaanke wodt de *makelaar* nuumd en kan hiel verschillend bewarkt wezen. In Frieslaand en omkrieten bin an weerskaanten van de makelaar meerstal twee *zwanehalzen* te zien, die van mekeer ofbeugen binnen. In et driehoekige hoolten bod zit een rond gat, et *oelegat*.

Et oelebod zorgt d'r veur dat d'r gien (regen)waeter in de punte van et dak naor binnen kommen kan. De plaanken die op et dak liggen (de *wiendveren*) zorgen d'r ok veur dat de wiend niet onder de dakbedekking komt. De oelebodden bin an die wiendveren vaastemaekt. Et oelegat is d'r veur om oelen in de schure te kriegen. In een schure zitten meerstal een protte moezen, en oelen lussen die slim graeg!

Warschienlik is et oelebod niet oolder as zoe'n vierhonderd jaor. De ooldst bekende ofbeelding is van 1652.

Aorig is dat in de Stellingwarven behalven zwanehalzen hier en daor ok peerdefeguren naost de makelaar te zien binnen (o.e. in De Hoeve, Berkoop en bi'j Wolvege). Et is veural aorig aj' weten dat et peerd van oorsprong een Saksisch symbool is. In oonze omkrieten ziej' et Saksische peerd trouwens ok nog op een peer karken, o.e. op die van Buil, Makkinge en De Haule.

Sietske Bloemhoff

woensdag

10

september

donderdag

11

september

*Lach ie me uut?
(mit as meugelik antwoord: Nee, ik lache je an)
(Ni'jhooltpae)*

2003

vri'jdag

12

september

zaoterdag

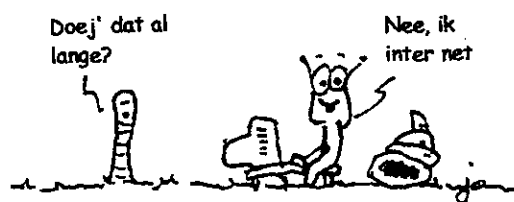
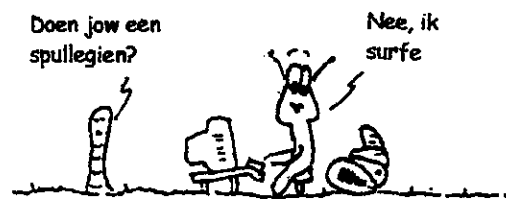
13

september

*'t Is hael an en krieg meer
(wodt zegd van een huusholing waor altied alles op is of
van iene die alles de hieltied opmaekt, mar wel de hieltied
meer wil; Else, Ni'jhooltpae, Wolvege, Ni'jberkoop)*

2003

Dat weug et zwaarste

*Klaos was een toeke jaeger
En Pieter was zien maot.
Ze jachten alle jaoren
Tegere in de 'Staat'.
Klaos was wat overdreven
Mar scheut niet vaeke mis
Zien maot was wat bedeerder,
Mar ók meraokel wis.
Ze jachten op een morgen
Een burkenbossien deur.
Klaos leup, zo as gewoonliks,
Een tree of vieftien veur.
Mit heurde hi'j een snippe
En bleef inienen staon.
Hi'j docht: Wat véér, mar 't zal toch
Nog krek zoe'n betien gaon.
Hi'j trok wat slimme rimpen,
Zag Pieter niet zo gauw,
En heurd' inienen raozen:
'Ie schieten mi'j! Kom gauw!
'Wát? Raekt' ik jow, mien joongien?
Hej' haegel in de kop?'
'Et blodt temeensen aorig!
Mar, Klaos, waar scheut ie op?'
'Een snippe en ik leuve,
Dat hier nóg iene zit.'
'En raekt' ie him?' 'Ja wisse!
'Dan vaalt dit ok wat mit!'*

(Uut: *De oolde pook*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1970)

Nationaole Ziekedag
Zunne op 07.11, zunne onder 19.58

zundag

14

september

maendag

15

september

*Hi'j maekte aorige meneuvels
(vremde bewegings; De Fochtel)*

2003

Preensiesdag

deensdag

16

september

woensdag

17

september

*Hi'j het daor wel een aoderlaoting laoten
(hi'j het d'r nogal an verleuren; Else)*

2003

Oolde gerechten

Wat ok zaoterdagse kost was, is snet.

Vroeger ston d'r bij Appie Tjalma in Berkoop een bod bij de deure mit dikke letters d'r op: Snert met inventaris.

Veur moeder de vrouw is et niet zoe'n muilik recept, mar d'r zit wel wat tied in. De snetaten mossen aovens teveuren in 't waeter zet wodden. D'r weren twee soorten; splitaten en hiele aten. Splitaten bin eerder geer en hoeven aovens niet in de wieke. Ie kun ze liekewel in de snet niet weer vienen. Mar ie zien et wel an de kleur van de snet: lochtiggruun.

Snet heurt van alles wat in: wat siepels, een varkenspotien of wat speklappies, gelderse rookwost en wat prei. Mien moeke zee wel es: 'Ie kun van balstiender wel snet koken, mar d'r moet goed wat inventaris in'.

Koop Gorte

Jokte

Aj' jokte hadden deur braandnettels, dan kon eek dat verhelpen. Jokte kan ok dingen veurspellen. Zo wodt zegd: 'As je de rogge jukt, kriej' regen!'. En zo ok: 'As je 't gat jukt, dan wodt de botter duur'. Een perbaot middel tegen jokte op 'e rogge is even schuken, bij' veurbeeld tegen et kezien van de deure. Dat weet ik uut eigen ervering. Mar of ie dan gien regen kriegen, dat durf ik niet te zeggen...

Henk Bloemhoff

L.K. 21.02

donderdag

18

september

vri'jdag

19

september

*Zo vlogge as een aol
(Langedieke, Makkinge, Noordwoolde, Berkoop)*

2003

Zunne op 07.23, zunne onder 19.41

zaoterdag

20

september

zundag

21

september

*Hi'j het een aortien naor zien vaortien
(een aord die liekt op die van zien heit;
Buil, Ni'jhooltpae, Noordwoolde)*

2003

Spelling

Persoonlike veurnaemwoorden (2)

De vorm **wi'j** is de heufdvorm van de 1e persoon meervoold. Zonder klemtoon bruukt et Stellingwarfs **we**. Bij **wi'j/we** heurt de niet-onderwarpsvorm **oons**, dus zoas in zinnen as: *Piet schreef oons* en *Piet heurde oons*.

De vorm **jim** staot veur et Nederlaansè 'jullie'. Et is de gewone vorm, mar ok de beleefde vorm. **Jim** is onderwarpsvorm, mar ok niet-onderwarpsvorm, zoas bliekt in zinnen as *Piet schreef jim* en *Piet heurde jim*.

De vorm **zi'j** wodt vaeke bruukt, mar wodt ok vaeke vervongen deur **ze** as d'r gien naodrok op ligt. Bij **zi'j** en **ze** heurt de niet-onderwarpsvorm **heur**, in zinnen as *Piet gaf et heur* en *Piet nuumde heur*. In et laeste geval (as lijdend veurwarp dus) kan ok **ze** bruukt wodden: *Piet nuumde ze doe allemaole*. **Ze** komt ok veur as mitwarkend of belanghebbend veurwarp, vergeliek *Piet gaf et ze*, mar minder vaeke.

Veur meer biezunderheden rond de persoonlike veurnaemwoorden verwiezen wi'j graeg naor et hieronder nuumde boekien.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n weer woorden invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrieving. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en d'r komt een ni'jen iene bi'j

.	klinker
. .	Stellingwarfs schriefteken
. . .	soort boot
. . . .	opdracht
.	belangrieke pepieren
.	blote
.	soort boom

Et begin van de haast 12.47 M.E.Z.T.

maendag

22

september

deensdag

23

september

*Iene (goed) et lessien zeggen
(flink zeggen waar et op staot; Ni'jhooltpae)*

2003

woensdag

24

september

donderdag

25

september

*De honnen pissen je an
(wodt zegd aj' vot gaon en gien geld bi'j je hebben:
Oosterwoolde)*

2003

De Lende, de Noordwooldiger vaort en de Steggerdevaort, vandaege-de-dag

De eerdere stökkies over de Lende, de Noordwooldiger vaort en de Steggerdevaort gaon netuurlik over een vroegere situaosie. Dat weren de jaoren waarin de schipveert o.e. veur de ofvoer van de turf uut oonze kontreinen nog van groot belang was en hiel veul meensken daor heur broggien uut haelden.

In et begin van de zestiger jaoren in de veurige ieuw bin de veerrechten op de Lende opheven van Kontermaansverlaot of in oostelike richting. De sluzen die bi'j Kontermaans, Ni'jhooltpae, Iekenverlaot en de Hellingebrogge weren, bin ofbreuken en vervongen deur of een brogge of een stuw.

Ok de uitvoering van de ruilverkavelings in die gebieden hebben grote veraanderings anbrocht. De Lende is now nog van belang veur mit naeme de of- en anvoer van waeter. Ok speult de plezierveert now een belangrieke rolle. Havens veur zokke boten bin anlegd bi'j de Blesbrogge en Kontermaans.

Toch gaon d'r de laeste tied weer stemmen op om de veermeugelikheden naor o.e. Noordwoolde, Ni'jhooltpae en veerder naor Berkoop weer in ere te herstellen. Zoks gaot vanzels een barg geld kosten. De tied zal leren as d'r wel wat van komt...

Jan Oosterhof sr.

Goochem

*Klaosien was een beste huusvrouw.
Dat vun Jan ok altied weer.
Hemmel, zunig en ni'jsgierig,
Wat woj' van een vrouw nog meer!
Mit de naalde was ze haansem,
Ja, zoe'n vrouw die was wat weerd.
Mar ni'j spul kon ze niet maeken,
Want ze har gien knippen leerd.
Now kan ik mi'j schoon begriepen,
Dat heur dat soms wel stak.
En veural, now Jan verlet har
Van een stiesiekoren pak.
Want 't gemaek van 't keuteri'jgien
Was de laeste tied niet best.
Om die reden was ze dan ok
Nog niet om een ni'j uut west.
Mar doe kreeg ze op een aovend
Zo inienend een idee:
Ze kocht gauw een mooie lappe,
Gong naor Jan toe en ze zee:
'Now wi'k 't zels toch es perberen.
En hoe daenk ie, da'k et doe?
Ie gaon op 'e lappe liggen,
En dan knip ik om jow toe!'*

(Uut: *Klaeterjaegers*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1976)

N.M. 05.09

Ni'jjaor (isr.) 5764

vri'jdag

zaoterdag

26

27

september

september

*Iewig en arfelik
(altied; De Haule, Ni'jberkoop)*

2003

Ni'jjaor (isr.) 5764

Zunne op 07.35, zunne onder 19.25

zundag

maendag

28

29

september

september

*'t Is weer om een arfenis te delen
(et is wienderig, onvaast, haastachtig weer;
Ni'jhooltpae)*

2003

Haost

Haost maeken vienen de Stellingwarver vanoolds gien goed ding, al bin d'r ok altied drokke Stellingwarvers west. En wees now eerlik: deur rustig te blieden kuj' een protte veurkommen, vuul ie je vaeke al beter. De oolde Stellingwarvers weren netuurmeensken. Drok en gejaegd doen, as ze dat van iene zeden dan klonk dat negatief. Van stress hadden ze nog niet heard. 'Doë mar kalm an, de locht is nog blauw van daegen', zo wodt d'r nog altied zegd.

Henk Bloemhoff

Oolde gerechten

Parelsoep

Zundags kregen we hiel inkeld wel es rezienebri'j. We hadden een panne mit waeter mit daorin parelgotte. Dat was hiele fiene gotte en die wodde even veurkookt. Ie mossen wel reuren vanzels. Dan kwammen de reziene en soms ok wel es wat krenten d'r deur. Dat mos ie ok weer even deursudderen laoten om et lekker te kriegen. Dan kwam d'r laeter nog rooie beiesap deurhenne en suker d'r deur. In plak van rooie beiesap brukten we ok wel brummelsap, en ik heb ok wel es heard dat goenend et sap van zwatte beien brukten.

Parelsoep, of pareltjessoep, zeden wi'j altied. Vandaege-de-dag numen ze et 'watergruwel'.

A. Bloemhoff-Seinstra

deensdag

30

september

woensdag

1

oktober

*Per apostelpeerden
(lopende; Blesdieke)*

2003

E.K. 21.09

donderdag

2

oktober

vri'jdag

3

oktober

*An de appel kent men de boom
(Berkoop)*

2003

De waeterral (1)

De waeterral is een bewoner van natte gebieden. Mit de lange poten en tijen kan hi'j over driefplaanten lopen en et slaanke lichem stelt him in staot vlogge tussen dichte bi'j mekeer gruiende plaantestengels deur zien leefgebied te sloepen. En een sloeperd is et; ie kriegen him haost niet te zien. Allierend tiedens de trek lokt dat een inkelde keer. Ik zag him an now toe mar een peer keer. Ien keer was dat in de verlanende petgatten langs de Lende bi'j Zaandhuzen.

Kenmarken

De waeterral is ongeveer tien cm kleinder en veul slaanker as et beter bekende waeterhoentien. De dekveren op de rogge bin bi'j de mannegies opvalend zwat streept, bi'j et vrouwgien bin die vaeler. Beide hebben ze een lange rooie, spits toelopende snaevel. Kenmarkend bin de streepte flaan-ken. Et onheilspellende gekries tiedens de tied van et bruden is ok kenmarkend. De ofbaokening van et leefgebied regelen de waeterrallen middels een uutgebred rippertoire van geluden, dat liekt op et kriesende geluid van een jonge bigge.

Een diel van de in de Stellingwarven brudende waeterrallen is hier altied. Nao oktober vertrekt een diel van oonze brudvoegels veur et grootste pat naor Engelaand en Frankriek. Deurtrekkers bin meerstal ofkomstig uut Noord- en Midden-Europa.

(lees veerder op et volgende blattien)

De waeterral (2)

Schaorse brudvoegel

De waeterral is in Nederlaand een schaorse brudvoegel. De soorte ziej' over et algemien in moerassige streken en in verlaningsgebieden van vennen, meren, petgatten en op natte stokken heide of hoogvene. De Stellingwarven bieden de waeterral deur de verhoging van et waeterpeil in (riet)moerasstreken de hiltied meer brudgelegenhied.

Et veurkommen buten de brudtied

De meerste waeterrallen bin hier van april of tot in oktober. In oktober verschiene de eerste deurtrekkers. In jannewaori en feberwaori ziej' ze hier et minste.

Hoe et in de toekomst komt, is muuilik te zeggen. Et tal brudvoegels hangt of van de verschillen in et waeterpeil. Een leeg waeterpeil krek liekegoed as een hoog waeterpeil niet geunstig veur waeterrallen. Nao een strenge winter wodt et tal brudvoegels meerstal beheurlik minder. Ok et teveul beweiden laoten in moerasgebieden en de verlaning van petgatten zol een negatieve invloed hebben op et tal brudperen van de waeterral.

D'r wodt algemien anneumen dat, vergeleken mit de jaoren zestig van de veurige ieuw, rekend wodden moet op een vermindering van et tal brudperen van zoe'n dattig tot vuuftig percent.

Wiebe Scheenstra

Werelddieredag

Zunne op 07.46, zunne onder 19.09

zaoterdag

4

oktober

zundag

5

oktober

*Aandermans goed is altied beter
(etzelde liekt bi'j een aander altied mooier, beter, lekker-
der; Ni'jberkoop)*

2003

Grote Verzoendag (isr.)

maendag

6

oktober

deensdag

7

oktober

*D'r komt nog een statten achteran
(d'r komt nog een onverwaacht, niet zo aorig vervolg;
Buil)*

2003

*Jaor nao jaor bin ik bedonderd
hebben mien oolden leugen
Al zien wieshied bliekt mar liend
zien komplementies nooit echt miend
Vrunties moesten mi'j inlichten
over die vent mit twee gezichten
En, zo wodde d'r bi'j verteld:
hi'j was gul van aandermans geld!
Wat mi'j nog et meest verwonderd:
ik bin al die jaoren bedonderd
deur omke Geert, die 'k een ekkel vun
Hi'j speulde altied de goeie Sunt...*

Jan Oosterhof jr.

Over sterrebeelden

Auriga (de Voerman)

De oorspronkelijk Griekse naeme van dit sterrebeld was *Heniochos*, hi'j die et leide hooft. De oolde legenden stellen de voerman veur as een waegenmenner. De Latiense naeme is *Auriga*, dat voerman betekent. Auriga kuj' makkelijk vienen, omdat de slim heldere steern *Capella* bi'j dit sterrebeeld heurt.

Capella liekt op oonze zonne, mar is groter. De steern staot 50 lochtjaor van oons of. De twiede steern, *Auriga (Beta Auriga)*, wodt ok wel *Menkalinon* nuumd. Die naeme komt van oorsprong uut et Arabisch en betekent 'de rogge van de voerman'. *Epsilon Auriga* is een superreus. Et locht van disse steern wodt zwakker as zien, zonuunde begeleider d'r om de 27 jaor veur langes gaot. Et kan wezen dat die begeleider omgeven is deur een enorme wolke van stof, omdat et zwakke schiensel van Auriga wel een jaor duurt. Et kan ok wezen dat d'r dan juist een grote planeet ommetoe dri'jt.

Bi'j Capella heuren nog zes steerns, die mit mekeer een betien et medel van een kni'je hebben. M 37 is een uutzonderlike hoop steerns die de grootte van de deursnee van de volle maone hebben. Mit een kleine tilleskoop kuj' zien dat et om een hieleboel steerns gaot.

Joop van Lier

woensdag

8

oktober

donderdag

9

oktober

*Van achteren ziej' een hond in 't gat
(achterof hej' makkelijk praoten;
Oosterwoolde, Noordwoolde)*

2003

V.M. 09.27

Wereldmissiedag voor de kinderen

vri'jdag

10

oktober

zaoterdag

11

oktober

*Ze zitten op 'e achterdeure te raomen,
'k moet maeken da'k d'r henne kom
(ik moet neudig naor et husien; Steggerde)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

De Zunnehoeve in Boekelte

De eerste jaoren nao de Twiede Wereldoorlog veraanderde d'r op et plattelaand nog niet zovule. Véúr 1950 weren de meeste boerderi'jen in oonze omkrieten aorig klein. De mechanisaosie mos aenlik nog hielendal op gang kommen. D'r weren bi'jglieks in 1945 in hiel Nederlaand nog mar 4500 trekkers in omloop. Veerweg de meeste boeren warkten mit et peerd veur de waegen, de eide en de mi'jmesiene. Ieder dörp hadde zien eigen smederi'je. In 1950 telde oons hiele laand 24.500 trekkers en de melkmesiene kwam ok de hieltied meer in gebruik. In de jaoren vuuftig zels kwam alles liekewel in een stroomversneling. Mit de zonuunde 'Wederopbouw' begon een grote ekonomische gruui. In inkelde tientallen jaoren veraanderde et kerakter van et plattelaand ingriepend. Et boerebedrief wodde de hieltied groter en zodoende de boerderi'jen. In et kader van de Wederopbouw bouwde et timmermansbedrief van de familie Alten (Buil) in 1953 de *Zunnehoeve* in Boekelte. Warschienlik is et de eerste ni'je boerderi'je in Frieslaand nao de Twiede Wereldoorlog.

Veurdat de plaets bouwd wodde, hadden de eigers, de familie Bos, heur boerderi'je an de ere kaante van de weg an een zaandpad. Al veur 1900 boerkte Luite Aaldert Bos an die hiele oolde zaandweg van Boekelte naor Berkoop. In 1910 braande de boerderi'je of, mar wodde een aentien veerder opni'j bouwd. Die plaets dot now nog dienst as woonboerderi'je.

In et veurhuus van de *Zunnehoeve* zit een dubbele woning. Et veuraende moch indertied niet mit de kop naor de weg toe bouwd wodden. De iene woning zol dan te min zunne kregen hebben. De plaets staot om die reden haoks op 'e weg, mit de kop naor et westen. Zunne genoeg dus veur de *Zunnehoeve*!

Sietske Bloemhoff

Zunne op 07.58, zunne onder 18.53

zundag

12

oktober

maendag

13

oktober

*Vet in aandermaans schottel zien
(altied daenken dat een aander et beter het; Berkoop)*

2003

deensdag

14

oktober

woensdag

15

oktober

*Ie hebben niks in te brengen as lege briefies
(en bij de aachterdeure ofgeven)
(Noordwoolde)*

2003

*Een hingsteholder uut Haulerwiek
Draefde mit zien zwatte op 'e diek
Deur entegekwetter
Raekt' ie op 'e kletter
Now staon him beide bienen briek*

Mien leven is...

*Mien leven is een maatschepp'
Al ken ik meerst mien maote niet
Zodat de schaole vaeke deurschiet
Dus zuuk ik een uutlaotklepp'
Mien leven is een maatschepp'*

Koosje

Oolde gerechten

Zundags kregen we nao de eerpels wel es proembri'j. Ik heb wel es heurd dat ze ok 'proembolle' zeden. Et is een recept uut beppe heur tied. Ie konnen hiermit op een goedkope meniere et oolde wittebrood an de man brengen.

De panne mit waeter d'r in kwam op de kachel. Dan kwammen d'r dreugde proemen en reziene bi'j. Ok nog es flink wat stroop en dan de overbleven witte bolle. Et mos even een posien sudderen en ie mossen es reuren, mar dan was et klaor en kon et opdiend wodden.

Ze zeden vroeger ok dat dit een recept was veur vrouwen die krek een poppe kregen hadden. Et zol geunstig wezen veur et achteruut gaon (de stoelgang).

Ik was doe jongkerel, mar vun et ok verrekte lekker!

Koop Gorte

Wereldvoedseldag

donderdag

16

oktober

vri'jdag

17

oktober

*Hi'j het de aep binnen
(het et financieel goed daon; De Fochtel, De Haule,
Langedieke, Ni'jberkoop, Ni'jhooltpae, Oosterwoolde)*

2003

L.K. 14.31

Wereldmissiedag (r.k.)
Zunne op 08.10, zunne onder 18.38

zaoterdag

18

oktober

zundag

19

oktober

*Aevenseren as een luus op een teertonne
(niet opschieten; Ni'jberkoop,
Ni'jhooltpae, Oosterwoolde)*

2003

Et bezukerssentrum in Oold-Appelsche

Staatsbosbeheer het et bezukerssentrum veur et Nationaole Park et Drents-Friese Woold in Terwissche daelezet.

D'r is binnen een protte moois te zien, zoas oold stienen ark van Neanderthalers. Die vuulden heur dus ok al thuus in Appelsche.

Mar al dat ere ni'je in Appelsche dot me wel een betien zeer. Een oolde es is now veraanderd in een parkeerterrein. De oolde boomkwekeri'je is al lange vot. Langs et bezukerssentrum leup vanouds de weg van Aekinge naar Oosterwoolde. Naost de Schaopedrift, die d'r nog wel is, ligt now een drokke autoweg.

Mar ja, et is now ienkeer niet anders.

Egbert de Jong

Spelling

Muulike verbienings

Veul woorden in et Stellingwarfs bin op een biezondere maniere te verbienen mit de persoonlike veurnaemwoorden *ik, ie, jow, we* en *jow* as die d'r mitien op volgen. Et gaot om verbienings mit een tal voegwoorden e.d. en mit een tal warkwoordsstammen. Daorbi'j wodt de veurofgaonde mitklinker 'kapt' (as die d'r is). We geven hier de regels veur et schrieven, mit daorbi'j wat veurbeelden. Veur een bijna volledige opsomming en meer biezunderheden verwiezen we naar et hieronder numde boekien.

Type **A'K**: Volgt 'ik' dan kan in plak van dat woord de letter 'k' optreden. Die wodt van et veurofgaonde woord allieend scheiden deur een apostrof: *dat + k* wodt *da'k, zol + k* wodt *zo'k*.

Type **AJ'**: Volgt 'ie' (of 'jow') dan tredet in plak van dat woord de letter 'j' op. Die wodt mitien an et woord vaaste schreven, en d'r volgt direkt een apostrof op de 'j': *as + ie* wodt *aj', mos + ie* wodt *moj'*.

Type **AWWE**: Volgt 'we' dan kan dat direkt an de veurofgaonde vorm vaaste schreven wodden. Omdat d'r een kotte klinker veurofgaot, wodt d'r een ekstra 'w' invoegd: *as + we* wodt *awwe, mos + we* wodt *mowwe*.

Type **LAO'WE**: Volgt 'we' op een lange klinker dan kan et mitien op de veurofgaonde vorm volgen. Omdat die vorm gien kotte klinker het, wo'n de klinker en 'we' allieend deur een apostrof scheiden: *laot(en) + we* wodt *lao'we, meug(en) + we* wodt *meu'we*.

Type **AJ'M**: Volgt 'jim' dan kan in plak van dat woord de lettertekenkombinaosie 'j'm' optreden. Dat *j'm* volgt direkt op et veurofgaonde woord: *as + jim* wodt *aj'm, mos + jim* wodt *moj'm*.

(Een bewarking uut: Hoe schrijfje 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

maendag

20

oktober

deensdag

21

oktober

*Gien twee kapiteins op een schip, dat akkedeert niet
(Scharpenzeel)*

2003

woensdag

22

oktober

donderdag

23

oktober

*Zo vlogge as een aep
(De Hoeve, Langedieke, Berkoop, Oosterwoolde)*

2003

Puzeltien

Jim zien hieronder een puzeltien staon. Dat puzeltien moet, krek as de veurgaonde keren, in et Stellingwarfs invuld wodden. Mar dat gaot vanzels de hieltied beter!

Op de stippen en strepies moe'n jim de oplossings van de omschievings die d'r naost staon, invullen. Alle omschrievings en oplossings hebben mit de jaorgetieden te maeken. As jim alle woorden invuld hebben, is op de riegel strepies, van boven naor onder, een oold Stellingwarfs woord ontstaon dat een bepaold weersverschiensel angeft.

-	niet koold
. - . .	leeghangende bewolking
. -	winters heufddeksel
. . - . . .	jaorgetiede
. . . -	zwam
. -	tied van et jaor
. -	'lanteern' van pepier
. . . -	goedheiligman
. -	zunneschaarm
. -	jaorgetiede
. -	van de in de drup
. . -	zommers kledingstok

Plannen die nooit uitvoerd binnen

In de loop der jaoren bin d'r, de waeterbeweginge angaonde, hiel wat plannen uurdokterd, mar ze bin niet allemaole in uitvoering kommen. Et waeter het, zolaank de wereld bestaot, veur meens en dier en alles wat gruint en bluuit van een niet weg te daenken betekenis west. Et het niet aliend leven brocht, mar ok vreugde en verdriet. D'r is niks waor as zoveul over praot is as over waeter en dat zal misschien ok altied wel zo blieven.

In oonze streek is dat al niet aandere. Et gaot altied over óf te veul waeter óf te min, en over de of- en anvoer.

Zo was d'r in 1861 een plan maekt en een verzuuk daon deur de gemiente West-Stellingwarf om een betere ofwaetering veur mekeer te maeken in de streek rond Wolvege. Et deurtrekken van de Schipsloot via Sunnege naor de Lende zol een oplossing wezen kunnen. De kosten weren grif te hoge, want et plan wodde niet uitvoerd.

Etzelde verhael kan 'k jim doen over een plan om de Scheenstra's wijk in Ni'jhooltpae mit de Lende te verbienen, op de greens mit Oost-Stellingwarf tegen Berkoop an. De veriening 'De Eendracht' hadde hier in 1891 op androngen. Ok dat plan gong niet deur. Mar wie wet wat d'r nog es gebeurt. Oolde plannen blieken soms in laetere tieden nog wel es bruukber te wezen.

Jan Oosterhof sr.

vri'jdag

24

oktober

zaoterdag

25

oktober

*D'r is gien ankommen an
(d'r is gien beginnen an; Ni'jhooltpae)*

2003

Aende van de zoemertied
Zunne op 07.23, zunne onder 17.23

zundag

26

oktober

maendag

27

oktober

*De ni'je buurvrouw kwam me niks niet aorig an,
ze was net zo birre
(bits, drok en driftig; Scharpenzeel)*

2003

Verwondering

*Vandemorgen wa'k getuge
van een wonder*

*In 't schiemerdonker van de morgen vleugen fladden
donkere wolken langs de locht*

*In 't oosten iene lange streep oranje
De winterschilder van de jaorgetieden*

*'t Grös beriept van de koolde
'k Weet et, keuning winter komt d'r an*

Martha Hoekstra

Koezepiene

Koezepiene daor het elkeniene een hekel an, dat is zeker. Vroeger deden de meensken wel een koezedoek over de wange, om et heufd, om et pienlike plak waarm te holen. In zoe'n doek zat vaeke een pap-pien van lienmael. 'Ik mag je lieden as koezepiene' was niet zo best: dan haj' een gloepende hekel an die persoon. Mar as ze zeden: 'Die jokken de koezen niet meer', dan bedoelden ze dat die al lange over-leden was!

Henk Bloemhoff

deensdag

28

oktober

woensdag

29

oktober

*Ie zollen d'r aepen mit vangen
(wodt zegd van domme, onhandige meensken;
Donkerbroek, Noordwoolde)*

2003

Hervormingsdag (prot.)

donderdag

30

oktober

vri'jdag

31

oktober

*De hakken (wat) antrekken
(hadder lopen of warken gaon; Buil, Berkoop,
De Haule, Ni'jberkoop, Ni'jhooltpae, Noordwoolde)*

2003

Oolde gerechten

Bofferd of pofferd

Neudig:

- * 500 gr. zelsriezend bakmael
- * 400 gr. krenten en/of reziene (van beide wat is 't lekkerst)
- * 4 eetlepels suker
- * 2 zakkies venille suker
- * een betien zoolt
- * 3 eier
- * melk (om mit an te mingen)
- * 4 eetlepels eulie

De krenten en reziene wellen. Intied et zelsriezend bakmael, de suker, venille suker, et zoolt en de eier mit wat melk tot een 'lopende massa' reuren. Dit is een zwaor warkien. Op et laest de krenten en de reziene d'r deurhenne husselen.

Een gietiezeren panne goed invetten mit eulie. De overbleven eulie op de bojem gieten. Et mingsel d'r in doen (gien deksel op de panne).

De ovend veurverwaarmen tot 175 graoden.

De bofferd in 5 kertier geer en bruun wodden laoten.

Sukses!

Roely Bakker

Alles het twie kaanten

*Klaos Siemens har et an de maege
En lag now al een vorrels jaor.
Hi'j har d'r al een toer mit meesterd,
Mar was nog lange niet weer klaor.
Jan Saanders kwam zien vrouw laest tegen
En vreug: 'Hoe gaot et mit de baos?
Ie mossen him een eigien geven,
Dat was, donkt mi'j, wel goed veur Klaos.'
'Mar Jan! Hoe kuj' dat now toch zéggen!
De kiepen léggen al zo min!
En d' eier bin now vuus te priezig!
Mar 'k stop d'r eers wel goed wat in!
Een half jaor laeter, in de zomer,
Vreug Jan es wéer hoe as et gong.
Mar Griet zat aorig in de piepzak
En zee: 'Et wodt niks beter, jong.
'k Kan ok niet beter op him passen,
Hi'j krigt genog, dat wee'k sekuur.'
'Dat zal wel, Griet, mar krigt ie eier?
Die bin om disse tied niet duur!
'Mar Jan! Ie kun toch wel begriepen,
Dat zoks nów hielendál niet kan!
Ie beuren ommes al haost niks meer!
Et komt nów op de mennigt' an!'*

(Uut: *De oolde pook*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1970)

Allerheiligen (r.k.)
E.K. 05.24

Allerzielen (r.k.)
Zunne op 07.35, zunne onder 17.10

zaoterdag

zundag

1

2

november

november

*Hi'j is zo flauw as eerappels zonder zoolt
(Peperge, De Blesse)*

2003

maendag

deensdag

3

4

november

november

*Ie vangen meer vliegen mit stroop as mit eek
(aj' vriendelik binnen beriek ie meer; Makkinge)*

2003

De knobbel- en wilde zwaan (1)

De knobbel- en wilde zwaan bin de twie grootste soorten zwanen. Beide soorten kommen in de Stellingwarven veur. De knobbelzwaan is te herkennen an de oranje snaevel en de beugen hals. De zwatte knobbel op de snaevel is bi'j et mannegien groter as bi'j et vrouwgien. Een volwassen wilde zwaan het een zwatte snaevelpunte en et geel op et begin van de snaevel lopt in een punte naor veuren uut. Bi'j de kleine zwaan die hier ok veurkomt, ziej' meer zwat op de snaevel en de gele vlekke op et begin van de snaevel is veul kleinder en ronder as bi'j de wilde zwaan. De knobbel- en de wilde zwaan bin even groot. De jongen hebben et eerste jaor een bruungries verepak. Pas op drie- of vierjarige leeftied hebben beide soorten de goeie kleuren en bin geslachtsriepe. Bi'j de knobbelzwaan heur ie in de vlocht et prachtige zingende geluud van de vleugels. De wilde zwaan maekt meer trompetachtige geluden. Zwanen kun oold wodden. De hoogst bekende leeftied van een in et wild levende knobbelzwaan is zesentwintig jaor. Et zal dudelik wezen dat de gemiddelde leeftied van zwanen leger is.

De knobbelzwaan is veural een jaorvoegel. Een kleinder tal is in de Stellingwarven deurtrekker en wintergaast. Vroeger wodden knobbelzwanen op zonuimde zwanedriften holen om et doons. Volwassen brudvoegels en jongen blieden et hiele jaor deur in de buurt van et territorium. Brudvoegels waarvan et legsel mislokt is en niet geslachtsriepe knobbelzwanen kommen in juni-september bi'j mekeer op et Iesselmeer. Nao et ruden en de brudtied arriveren de eerste groepen knobbelzwanen op gröslaand. De groepen bin et grootste in de Westhoeke van West-Stellingwarf (in de omgeving van Ooldelaemer). De verspreiding is slim wisselvallig. Onder in vloed van vost en sni'j komt een tal voegels uut et Oostzeegebied naor Nederland toe.

(lees veerder op et volgende blattien)

De knobbel- en wilde zwaan (2)

Brudvoegel en eten

In de lege lanen in de Westhoeke van West-Stellingwarf is et tal knobbelzwanen et grootste. Et beste kuj' ze tellen op de gröslanen in december en jannewaori. Veeboeren hebben in de winterperiode weinig hinder van de knobbelzwanen. In et veurjaor is dat wel even anders. De jonge voegels eten vanof april et grös dat mi'jd wodden moet en laoten d'r heur grote drollen in aachter. Die wo'n onder et mi'jen en et ophaelen van et grös daormit mingd. Kuilvoer daor veul stront in zit wodt deur et vee niet eten.

De wilde zwaan

De wilde zwaan is in oonze kontreinen deurtrekker en in een klein diel van de Stellingwarven wintergaast. Haost jaorliks bin d'r wilde zwanen te vienen in de Kuundervallei ten noorden en zuden van de revier. An de zunnekaante zien we ze vaeke in de omgeving van Hooitwoolde. De wilde zwanen die aj' hier zien, kommen uut Scandinavië en Ruslaand. De trek gebeurt in familieverbaand. Nederland ligt an de zuudgreens van de Europese overwinteringsgebieden.

Verspreiding

De eerste wilde zwanen kommen hier ongeveer an et aende van oktober an. Et bin in de regel kleine groepies. In december kommen de grotere groepen. In jannewaori, soms in feberwaori, wo'n in de regel de meeste wilde zwanen zien. In de Stellingwarven kuj' ze bi'jglieks bekieken in de waetterrieke omgeving van et Fochtelervene en de Westhoeke van West-Stellingwarf. Et tal wilde gaanzen dat hier overwintert gruuit, mar et bin d'r in Nederland an now toe niet meer as zoe'n vuuftienhonderd. De gruui het te maeken mit de gruui van et tal in Noorwegen, Zweden en Finlaand. Daormaost het vermoedelik de betere bescharming en een beter aanbod van eten (mals grös) in de overwinteringsgebieden d'r ok mit te maeken. In meert bin haost alle wilde zwanen weer vertrokken.

Wiebe Scheenstra

Daankdag veur gewas en arbeid (prot.)

woensdag

5

november

donderdag

6

november

*Et zal wel wat anlieven
(wat wennen an de persoon mit wie as trouwd wodt,
bi'jglieks as et aenlik om de centen gaot; Steggerde)*

2003

vri'jdag

7

november

zaoterdag

8

november

*Geld is alles
(is dat waor et echt op ankomt; Ni'jberkoop)*

2003

Over sterrebeelden

Gemini (Twielings)

Gemini is een mooi sterrebeeld an de locht. Et ligt tussen de Voerman en de Kreeft in. De Grieken numen de helderste steerns van dit sterrebeeld *Castor* en *Pollux*. De oolde Griekse mythologie plaetste die beide bruurs as steerns an de hemel. Beide weren et zeunen van de op de barg Olympus wonende Zeus die daor de macht hadde. Castor en Pollux weren ok helden die tegere mit Jason op zuuk gongen naor et gulden vliet. Ze hulpen butendat doe et schip de Argo ten tiede van een zwaore storm haost zonk. Et sterrebeeld wodde om die reden slim wardeerd deur zeemannen.

De beide steerns staon zoe'n 45 lochtjaor van oons of. Bij Castor en Pollux heuren, an de rechterkaante, nog een achttal steerns. In et sterrebeeld is ok de *Eskimonevel*, *NGC 2395*, te zien. Die blauwgrune nevel het butendat een centraole steern. Castor is aenlik een kompliceerd sterresysteem en bestaot uut zes steerns, die in 380 jaor tied een baene om een gemienschoppelik zwaortepunt deurlopen.

Joop van Lier

beregoed

*een iesberin komt bruunbeer tegen
en daenkt verbaosd: oe guttegut
zeker te lange in de zonne legen
piemelnaekt en onbeschut
bruunbeer steert mit eupen mond
nooit zag hi'j zoe'n prachtig wiefien
wit as sni'j van kop tot kont
ja... naor heur kieken blijft ie
zeg schoonhied, bromt hi'j verlegen
misschien klinkt et wel bertaol
mar hebben jow d'r wat op tegen
en bouwe mit mi'j een liefdeshol?
iesberin schrikt en zij verstient
zoe'n anzuuk het ze nog niet eerder had
ze daenkt: alliend is ok mar alliend
en ach, an elke beer mekeert wel wat
zo bin ze tegere et hol in kreupen
gongen noflik dichte naost mekere zitten
en wiels ze heur winterslaop sleupen
droomden zi'j van kleine bruunwitten*

Jan Oosterhof jr.

Zunne op 07.48, zunne onder 16.58
V.M. 02.13

zundag

9

november

maendag

10

november

*D'r is gien ommezien an
(et gaot zonder perblemen; Ni'jhooltpae)*

2003

Sunte Matten

deensdag

11

november

woensdag

12

november

*De boel in de es hebben
(et veur mekeer hebben; Makkinge)*

2003

*Is et mit Sunte Matten helder,
de vost dringt deur tot in de kelder*

Een bled gezichte eupent alle hatten

Donkere morgens geven heldere daegen

*An et wark te zien,
ken ie de haandwarksman*

*Dregen bomen lange et blad,
koolde winter in et vat*

(Optekend deur) Wube Lamers van de Kuunderwal

Oolde gerechten

Bi'j de winterdag kregen we as gruunte nog al es preensessebonen uut de weckflesse. Weckflessen bin uut de tied, mar schienen d'r de laeste tied weer wat in te kommen. Vandaag-de-dag komt d'r een boel uut de diepvries of uut blik, mar niet iederiene vint bonen uut de diepvries lekker.

Bi'j de zoemerdag mossen we de bonen draoden, punten en deur-breken. Dan bleek laeter nog wel es dat d'r een draotien an zat. Ik hadde daor vroeger een verrekte hekel an. Dan haj' de mond vol weckbonen, de smaek was lekker, mar die draoden, et weren krek achterlienen.

De linkerhaand wodde ok altied goed vuld mit een stok vleis uut de weckflesse. Dat kon een ribbegien wezen, een karbonade of ok wel een plakke schinke van et varken dat we slaacht hadden in de maond november. Schinke is de ham van et varken en wodde koold sneden. De schinke was licht rookt in et rookhokke dat bi'j haost iedere boer-deri'je op de zoolder te vienen was.

Koop Gorte

donderdag

13

november

vri'jdag

14

november

*D'r is gien ere an te begaon
(d'r vaalt niks mit te beginnen; Oosterwoolde)*

2003

Zunne op 08.01, zunne onder 16.47

zaoterdag

15

november

zundag

16

november

*D'r zit een goeie aord in
(een goed kerakter; De Hoeve,
Scharpenzeel, Steggerde)*

2003

Boerderi'jen in Stellingwarf

Et boerehiem

De belangstelling veur et eigen arf en tunen in et algemien is de laeste jaoren slim groot. Kiek mar es naor et grote aanbod van tiedschriften en tillevisiepergramme's op dat gebied. En kiek veural ok mar es naor wát d'r tegenwoordig allegere te koop is an plaanten, struken, boompies, zaoden, ark, tuunhusies, viefvers, bestraoTINGSmeugelikheden, potten en alderhaande prullaria!

De belangstelling veur et boerehiem is de laeste jaoren ok groter wodden. Van verschillende regio's bin die boerehiemen beschreven. In al die streken was de funktie van dat hiem slim belangriek. D'r gebeurde van alles wat mit et bedrijf en de maniere van leven van de bewoners te maeken had. Toch verschilt de indieling van de boerehiemen in Nederland aorig. Dat komt o.e. deur et soort boerebedrief, mar ok deur de (netuurlike) omgeving, de financiële omstanigheden en de gewoonten van ooldsher. Ok over et boerehiem verschenen de laeste jaoren boeken, en op bepaolde plakken bin boerderi'jtunen opni'j anlegd.

Over boerehiemen in de Stellingwarven was tot 1998 weinig of niks vaastelegd. Vandaor dat ik in 1998 veur et wordeboekwark en et vaktaele-onderzuuk van de Stellingwarver Schrieversronte een onderzukien daor naor begon. Van drie boerehiemen (in Tronde, Steggerde en Hooltpae) bin doe alle gegevens neteerd en beschreven in artikels in *De Ovend*, et twiemaandelikse tiedschrift van de Stellingwarver Schrieversronte. De artikels bin te lezen in *De Ovend*, jaorgaank 26, nr. 5; en de nrs. 2,3 en 5 in jaorgaank 27. Hadden jim doe nog gien abonnement op *De Ovend*, en wollen jim tóch de artikels graeg lezen willen, dan kan dat bi'j de Schrieversronte in Berkoop.

Sietske Bloemhoff

L.K. 05.14

maendag

17

november

deensdag

18

november

*Koffie as eulie
(lekkere koffie; Berkoop, Ni'jhooltpae)*

2003

woensdag

19

november

donderdag

20

november

*Die snaetert altied an
(an ien stok kletsen; De Fochtel, Ni'jberkoop)*

2003

Koffie

Koffie drinken is vaeke een belangriek ding. Om even rust te kriegen in et drokke bestaon, zuwwe mar zeggen. Een lekker bakkien koffie of een goed paantien koffie, dat wodde ok wel zegd, vaalt d'r bij de meersten goed in. Toch wodden kiender wel benauwd maekt mit 'Van koffie kriej' rood haor', wat tegenwoordig gien perbleem is, mar vroeger was et wel een reden om iene, d'r de gek mit an te stikken. 'Ie zollen d'r de koffie bij opwaarmen' was een mooie uitdrukking om te zeggen dat iene verschrikkelik traoge dee. Mar as iene koffie het as eulie, dan kan die hiel goed koffie zetten! Dan is 't gien 'laanterige koffie', oftewel sloppe koffie!

Henk Bloemhoff

Vremde ofgeunst

*Et foons 'De laatste eer'
Har slim verlet van centen.
Want alles wodde duur:
De dregers en de renten!
En daarom zee 't bestuur:
'Hier moe'n wi'j wat op vienen!
Wi'j hoeven hier beslist
Gien doekies om te wienen!
Wi'j vraogen dus van 't jaor
Een omslag van de leden!'
De bode gong op pad,
Mar heurde wat! Oe heden!
De iene zee van ditt',
De ere van wat anders!
Mar gienend was zo lelk
As Klaosien van Jan Saanders!
Die zee: 'Et is wat moois!
Bi'j mi'j is niks te haelen!
Een aander gaot mar dood
En mén kan mar betaelen!'*

(Uut: *Klaeterjaegers*, H.J. Bergveld, Kulturele Raod Oost-Stellingwarf, 1976)

vri'jdag

21

november

zaoterdag

22

november

*Die koffie/thee is zo slop,
ie kun Amsterdam d'r wel deur zien
(Steggerde)*

2003

Zunne op 08.12, zunne onder 16.39
N.M. 23.59

zundag

23

november

maendag

24

november

*Aj' in de sloot springen
woj' haost altied nat om beide bienen
(een ongelok komt haost nooit alliend;
De Hoeve, Oosterwoolde)*

2003

Et ontstaon van de Lende

De Lende is van ooldsher aenlik nooit meer west as een greenswaertertien an de zuudkaante van Stellingwarf, een ofscheiding mit Overiessel. Mar de Lende het wel een overleveringsaeventuur overleefd en het et grootste diel van de oolde glorie beholen.

De grote vraoge die vaeke steld wodt is: 'Waor is de Lende now aenlik ontstaon'.

Antwoord: In et laand van Tronde, een buurtschop onder Else. Op de hoogte van et Trondiger laand ston een klein husien, mooi op de heide. Daor woonde Bettus van Ties. Aachter et piepkleine husien ston een hokke, waor Bettus een geite in had. Alle 'straolties' van die geite leupen naor et leegste diel van et hokke. En laot daor now juist een gat in et hokke zeten hebben. Hoe dan ok, deur et gat siepelde et waeter naor buten toe. Iedere naacht weer. Zo wodde et een geute, een gröppe, een slotien en jim raoden et al, dat wodde de Lende.

In et centrum van Tronde wiest een bod van de Vesuviusclub naor et begin van de revier.

Hendrik Betten

Spelling

De vormen van et verkleinwoord

Hoe zien de verkleinwoorden d'r in et Stellingwarfs uut? D'r is nogal wat variaosie. We geven hier in et kot de regels, mit wat veurbeelden. Veur meer veurbeelden en biezunderheden verwiezen we weer naor et hieronder numde boekien.

Nao gewone mitklinkers volgt *-ien*. As et om de regel van de eupen of sleuten lettergreep neudig is, wodt d'r een ekstra mitklinker bruukt: *kopkoppien, stove-stofien, boot-botien, huus-husien, keerze-keersien*.

De ufgang *-egien* zien we as nao een *b* of *d* een stomme *e*, dus de 'schwa' volgt en d'r gien aandere mitklinker an veurofgaot. De vorm *-egien* komt butendat altied veur nao een kotte klinker + *n*, *l*, *r* of *m* en soms nao een kotte klinker volgd deur ng: *slabbe-slabbegien, karre-karregien, koemekoemegien, dam-dammegien, tonge-tongegien*.

Nao een klinker of twieklaank ziej' de ufgang *-gien*: *slee-slegien, krojekrooigien, kni'je-kni'jgien*.

De ufgang *-tien* ziej' nao de *l*, *r* en *n* as daor niet een kotte, volle klinker an veurofgaot: *maol-maoltien, stiel-stiekeltien, wekker-wekkertien, haenhaentien, laeken-laekentien*.

De ufgang *-pien* schrieven we nao een *m* as daor gien volle, kotte klinker an veurofgaot: *raem-raempien, boom-boompian, naeme-naempian, helmhelmpien, bessem-besempian*.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieverronte, 1999)

deensdag

25

november

woensdag

26

november

*Dat is een eerdregende man
(een eerzuchtige man; Berkoop)*

2003

donderdag

27

november

vri'jdag

28

november

*Ie kun ok niet langer ontholen
as tussen de eerpels en de bri'j
(hiel kot; Buil)*

2003

Puzeltien

Op de onderstaonde stippen moe'n weer woorties invuld wodden. Naost de stippen staot de omschrieving d'rvan. In elk volgend woord kommen de letters van et veurige woord veur en d'r moet een ni'jen iene bij.

.	klinker
. .	veurzetsel
. . .	doej' de (of)was in
. . . .	huusdier
.	Stellingw. veur 'karnemelk'
.	straotien
.	hiemen
.	Stellingw. veur 'niezen'
.	mit bi'jv. stok in waeter reuren
.	bekende steern

De Oolde Duker

Aj' mit de geschiedenis van Else doende binnen, koj' onherroepelik ok terechte bij de Oolde Duker. Dit greefwark was te vienen an de oostkaante van de Elsiger bouwlanen en leup ongeveer van 't Noord in zuudwestelike richting, achter de bouwlanen langes totdat bij de Rikkenakkers op 't Zuud verbiening kwam mit de Wetering, een stroompien onder Buil. Et waeter daarvan kwam weer terechte in de Zaandhuziger Wetering en vervolgens in de Lende.

Op de Rikkenakkers is de Oolde Duker d'r nog de hieltied en is daor waeterlossing en kavelscheiding tussen de verschillende eigeners van de stokken laand. De reden van et greven van de Oolde Duker was warschienlik dat in tieden mit veul regen d'r een grote toevoer van waeter kwam uut et oostelike heideveld van Else. Daor laggen grote plassen in as De Monden en De Poelen. Mar ok omdat et regenwaeter ofvoerd wodden mos naor de Lende en de bouwlanen teveul waeter kregen, wodde de waeterlossing anlegd.

Op 't zuden van Else staot een boerderi'je die nog altied de naeme Oolde Duker dreegt.

Hendrik Betten

Eerste Adventszondag
Zunne op 08.23, zunne onder 16.32
E.K. 18.16

zaoterdag

29

november

zondag

30

november

*Die niet warkt zal ok niet eten
(Noordwoolde)*

2003

maendag

1

december

deensdag

2

december

*Rood haor en eskenhoolt is niet op goeie grond bouwd
(Makkinge)*

2003

Liefzeerte

Mooie Stellingwarver woorden veur 'buikpijn' bin 'liefzeerte, 'pieneboek' en 'piene in de boek'. Een 'pienekeutel' het weer niks mit piene te maeken, mar een 'pienekeutel' is een gierigerd. En die kan ok wel een 'zunige miegerd' hieten. 'Miegen' is een had woord veur 'urineren'. Wie argens over in zit, daor kan van zegd wodden: 'Hi'j het d'r aorig piene in de boek van', of: 'Die het d'r aorig piene in 't lief van'. Een peer mooie uitdrottings mit 'piene' bin: 'Wie mooi gaon wil moet pien' uutstaon', en grappig zegd wodt 'Piene in 't heufd is niet vule, mar piene in 't gat dat is eers wat'.

Henk Bloemhoff

De kleine en de zwatte zwaan (1)

As in de haast de eerste kleine zwanen hier ontdekt wodden, hebben ze al een lange reize achter de rogge. Dat komt deurdat ze in de toendragebieden in et uterste noorden van Ruslaand en Siberië bruden. Via de Witte Zee, de Finse Golf en de Noordzee koersen kleine zwanen naor de overwinteringsgebieden in Noordwest-Europa. Van alle kleine zwanen in de wereld (in 1990-1994 zoe'n vuventwintigduzend) overwintert ongeveer de helte in Nederland. Een klein diel daorvan brengt de winter deur in de Stellingwarven.

Naost de eerder nuumde gele snaevelvlecke vaalt bi'j de kleine zwaan de kottere hals en de rondere kop op. De kleine zwaan is nogal wat kleinder as de wilde zwaan, wiels de vlocht meer op die van een gaanze liekt.

In november verlaoten de kleine zwanen o.e. de Friese Iesselmeerkust en gaon, wat et eten anbelangt, over van waeterplaanten (veural fonteinkruden) op bi'jglieks restaanten maïs en de hieltied meer op hoogweerdig grös. In strenge winters vertrekken nogal wat gaanzen naor de Britse eilanen. De achterblijvers vien ie dan o.e. in Noordwest-Overiessel en et angrenzende West-Stellingwarf. Zo bin ze wel zien in Boelstra's poolder onder Ooldelaemer, mar ok in et uterste oosten van Oost-Stellingwarf. Dat d'r de hieltied meer kleine zwanen veurkommen in oons laand komt veur een diel deur de overgang van fonteinkruden naor grös op kultuurgrond. Dit proces is begonnen in de periode 1967-1970 nao et verdwienen van een groot diel van de fonteinkruden en kraanswieren in et Iesselmeer.

(lees veerder op et volgende blattien)

woensdag

3

december

donderdag

4

december

*Om disse tied begint et al weer vroeg te aovenden
(Berkoop)*

2003

Sunderklaosaovend

vri'jdag

5

december

zaoterdag

6

december

*Een vremd apperaot
(een nuver meenske; Ni'jhooltpae,
Noordwoolde, Steggerde)*

2003

De kleine en de zwatte zwaan (2)

De zwatte zwaan

De zwatte zwaan heurt hier van oorsprong niet thuus, mar in Australië. De in Nederland verwilderde soorte stamt of van voegels die ontsnapt binnen uut waetervoegelkollekties. De soorte blifft hier zommer en winter, al verhuust hi'j riegelmaotig. In 2001 wodde een zwatte zwaan zien bi'j et Grootdiep tussen Oosterwoolde en Donkerbroek en an et aende van december in datzelve jaor ston d'r iene in et laand langs de Kuunder onder Hooltwoodde.

Of de gewilde siervoegel in de Stellingwarven in et wild bruded het is onwarschienlik.

Van 1990 of an wodden tien tot twaelf zwanen langs de Iesselmeerkust teld. Et tal in Nederland wodde in 1999 schat op meer as honderd. As peren hier mit sukses jongen grootbrengen, zal et tal zwatte zwanen in Nederland en in oonze woonomgeving gruuien gaon.

Wiebe Scheenstra

Over sterrebeelden

Pegasus (et Vleugelde Peerd)

Pegasus ligt oostelik van et sterrebeld Andromeda. De Grieken nuumden dit sterrebeld *Hippos*, de Arabieren *El feres el adam*, wat 'groot peerd' betekent. De Romeinen numen et liekewel *Pegasus*. Et sterrebeld het gien echte heldere steerns, mar is toch aorig makkelik te vienen. Dat komt omdat de drie helderste steerns van et sterrebeld, tegere mit *Alpha (Alpheratz Andromeda)* et belangriekste diel van *Pegasus* vormen. Die drie steerns bin *Markab*, *Scheat* en *Algenib*. *Scheat (Beta Pegasus)* betekent 'schoolder van et peerd', die steern staot 172 lochtjaor van oons of.

Et 'peerd mit de vleugels' is vunnen op kleitebletten in de vallei van de revier de Eufraat en op Griekse munten uut de vierde ieuw veur Christus.

Doe *Pegasus* naor de barg Helikon brocht wodde, spatterde de bron van de Hippocrene op deur een trap van ien van zien sterke hoeven. Et wodde een bron van inspiraosie veur dichters. De bolvormige sterrehoop M 15 staot 34.000 lochtjaor van oons of, mar is prachtig, en prachtig te zien deur een tilleskoop.

Ik hoop dat jim wat inzicht kregen hebben in disse doolhof van miljoenen steerns. Pak op een mooie onbewolkte aovend de verekieker en bekiek et allegere mar es. Et zal jim vast en zeker boeien! Mit de groeten van

Jozeph van Lyra

Zunne op 08.33, zunne onder 16.28

V.M. 21.36

zundag

7

december

maendag

8

december

*Eten daj' zwieten en warken daj' koold wodden
(Scharpenzeel, Langedieke)*

2003

Dag van de rechten van de meenske

deensdag

9

december

woensdag

10

december

*Die het vel as een oolde eerpel
(die het slim reenfelig vel; Buil)*

2003

jubilaoris

*hiel hattelik fielse teerd
mit disse hiel biezunderde dag
jow hebben et toch mar mooi presteerd:
dattig jaor op oonze schoele an de slag
dat moet vierd wodden mit een lintien:
ridder van oonze majesteit!
daorbi'j van oons nog dit presentien
et is je gund heur, beste meid
altied standvastig, dat mag zegd wodden,
jaor nao jaor, stabiel as wat,
hebben generaosies kleine kiender,
dezelde tael- en rekenlessies had
ja, jow weren de wal die 't schip keerde,
wars van al die ni'jmoodse kuren
dattig jaor een vaaste weerde
et blikveld vangen tussen vier muren*

Jan Oosterhof jr.

Boerderi'jen in Stellingwarf

Drie Saksische boerderi'jen in Appelsche

In *Uilkema, een historisch boerderij-onderzoek: boerderij-onderzoek in Nederland 1914-1934* beschrift E.L. van Olst de optekenings van drie Saksische boerderi'jen in Appelsche. Die optekenings gebeurden in 1920 deur Klaas Uilkema.

Van de eerste was A. Prakken indertied de eigener. De plaets ston an de Boerestreek. Et was, zoas meer in oonze omgeving, een zonuunde Zuudoostfriese boerderi'je mit een dwasschure. Opmerkelijk bleek dat ok in de meerstal laeter anbouwde dwasschure een ankerbalkgebiente zat, wiels dat meerstal een dekbalkgebiente had.

De twiede boerderi'je die Uilkema optekende was neffens him uutzunderlik oold. Hi'j docht dat disse plaets misschien wel van 1500 wezen kon, vanwege de ienvooldige konstruktie. Mar laeter bleek hi'j daor toch niet meer zo wisse van te wezen. De plaets was indertied eigendom van L.H. Oosterloo en ston in Oold-Appelsche.

De dadde boerderi'je dee, doe Uilkema zien opmetings maekte, dienstas arbeiderswoning. Warschienlik gong et hier om een restaant van een grotere boerderi'je, waarvan et achterste diel ooit deur braand of bouwvallighied verdwenen is. In 1920 zat op dat plak alliend nog een slim kleine schure, opbouwd van plaanken. De boerderi'je wodde bewoond deur J. Bosma en ston bi'j Duinenzathe.

Van alledrie de boerderi'jen staon in et hierboven nuumde boek interessante beschrievingen, mit de opmetings en foto's d'rbi'j ofdrokt. Aj' de foto van de dadde boerderi'je bekieken, dot die plaets je wel een betien daenken an de nog niet zo laank leden ofbreuken *Biezenhutte* bi'j Oosterwoolde...

(*Sietske Bloemhoff. Gegevens uut: Uilkema, een historisch boerderij-onderzoek: boerderij-onderzoek in Nederland 1914-1934, deel 2, E.L. van Olst, Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek, Arnhem, 1991*)

donderdag

11

december

vri'jdag

12

december

*Zo vet as aol
mar ok:
Zo dreuge as aol
(aol is lang niet altied vet; Scharpenzeel)*

2003

Zunne op 08.40, zunne onder 16.27

zaoterdag

13

december

zundag

14

december

*Een zute kaaie
(een liefhebber van zutigheden; De Hoeve)*

2003

Oolde gerechten

Winterdag kregen we as gruunte ok vaeke sniedebonen uut de Keulse kruke. Dat bin lange bonen die an of bi'j de stokken gruuien. Bi'j de zoemerdag plokten we de bonen, puntten ze en dan kwammen ze deur de bonemesiene om ze an schiefies te snieden. Daornao kwammen ze in de kruke mit zoolt d'r deurhenne. As d'r genoeg in de kruke zat, kwam d'r een ketoenen doekien over en dan een rond, hoolten deksel, dat percies in et gat paste. In de midden had et deksel een boorgat, waor aj' krek mit de vinger in konnen. Op et deksel kwam nog een dikke balstien veur et androkken. Ie konnen de bonen niet vot-en-daolik eten, ze mossen eerst een posien staon. Mit een maand of drie koj' d'r dan wel een maoltien van eten. Ie mossen ze dan wel ien of twie keer ofwassen, aandere weren ze te zooltend. We kookten ze vaeke mit wat witte bonen die we de aovend d'r veur eerst in de wieke zet hadden. D'r kwam ok nog een lekkere, groffe metwost bi'j in. Vitemenen zullen d'r neffens de geleerden wel niet in zitten, mar ie kregen et ok niet elke dag. Mar et was, en is, een traktaosie, en een gebakkien kriej' ok niet elke dag!

Koop Gorte

maendag

15

december

deensdag

16

december

*Die is nog in 't ankommen
(die moet nog hiel wat leren,
hi'j begint nog mar net; Ni'jberkoop)*

2003

woensdag

17

december

donderdag

18

december

*Leg d'r es an, leg d'r es an, hiete melk en waarme Jan
(vroeger bi'jglieks bi'j hadriederi'jen en zo zegd;
Oolde- en Ni'jlaemer)*

2003

De Dukersloot in Else

In een akte van verkoop in 1804 wodde melding maekt van de verkoop van een stok laand westelik van de Dukersloot. Die naeme ontston warschienlik deur et feit dat iedere gebruiker een dam in de sloot had die et waeter deurlaoten mos. Volgens overlevering wodden zokke dammen, maekt van heidezoden en/of takkebossen, dukers nuumd. Aj' de kavelbrette anholen van zeuventig tot honderdveertig meter, kuj' berekenen dat d'r een groot tal dukers in de dukersloot liggen mossen.

De betekenis van de waeterloop is vervalen doe de kavelstroken van de boereplaatsen deur de bouwlanen tot an de heidevelden deurtrokken wodden. Iederiene kon d'r now zels veur zorgen dat hi'j et teveul an waeter kwietraekte. Mar wie indertied de Dukersloot greuven hebben en wanneer dat gebeurd is??

Hendrik Betten

*Niks is zekerder in et leven
as de dood en de belasting*

*De zonne schient echt in alle hoekies
aj' him mar zien willen*

*Nooit zien naor wát meensken binnen
mar hóé ze binnen*

Een inkelde vreugd' verdrift alle zorgen

Vertrouw op je oge, oor en verstaand

(Optekend deur) Koop Gorte

vri'jdag
19
december

zaoterdag
20
december

*Ze het gien naegels om et gat te krabben,
mar ze blift et hoge anleggen
(ze dot as stelt ze hiel wat veur; Scharpenzeel)*

2003

Zunne op 08.45, zunne onder 16.29

Begin van de winter 08.04 M.E.T.

zundag
21
december

maendag
22
december

*Die is/zit dikke in de eulie
(die het een slokkien tevule had; Oosterwoolde, Sun-
nege, Ooldetriene, Der Izzerd, Makkinge, Hooltpae,
Nijhooltpae)*

2003

Spelling

De volgodder van warkwoorden

Ok al gaot et hier niet om 'vormen' in de gebrukelike zin, is een inkelde tip op zien plak.

In et algemien kuj' zeggen dat de volgodder in de bijzin en an et aende van de heufdzin krek aandersomme is as in et Nederlaans. Kiek mar es naor de volgende zinnen:

1. In een bijzin as: *Ze zeden dat hi'j me niet zien het.* 'Ze zeiden dat hij me niet heeft gezien'.

2. An et aende van een heufdzin as: *Dat haj' niet doen mocht.* 'Dat had je niet mogen doen'.

Mit naeme bij *heuren* en *zien* ziej' een tegengesteld verschiensel, zoas in: *Hi'j miende dat hi'j me heurd had zingen.* 'Hij meende dat hij me had horen zingen'. *Hi'j docht dat ze me zien had fietsen.* 'Hij dacht dat ze me had zien fietsen'.

(Een bewarking uut: Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?, Henk Bloemhoff, Stellingwarver Schrieversronte, 1999)

Meer over warkwoorden en ere spellingsregels in et Stellingwarfs kun jim vienen in et hierboven nuumde boekien. Zoj' graeg nog meer over et Stellingwarfs weten willen, dan kuj' vanzels altied een keer mitdoen an de kursus Stellingwarfs. Veur infermaosie daarover moej' even bellen mit de Stichting Stellingwarver Schrieversronte in Berkoop, till. 0516-451108

Deurstreepuzeltien

In de puzzel hieronder zitten vuuftien woorden verstopt, horizontaal, vertikaal of diagonaal en soms ok nog aachtersteveuren! Sommige letters kun twee keer bruukt wodden. De woorden die allegere mit de gruuntetuun te maeken hebben, staon onder et puzzeltien, in alfabetische volgodder. As alle woorden deurstreept binnen, blieden d'r nog elf letters over. Die letters vormen, van links naor rechts, ok een woord. Aj' dat woord véúr 1 feberwaori ankem jaor opsturen naor de Stellingwarver Schrieversronte (Willinge Prinsstraote 10, 8421 PE Berkoop, Oldeberkoop), dan maek ie kaans op een mooi Stellingwarfs boek. Onder de inzenders die de goeie oplossing hebben, wo'n drie boeken verlot.

L O O K T U U R P S
S T A N D I E V I E
E T A P O D R E N I
N E T E I B P O U G
L U N E I E B R E E
S E S B L O O K E L
I E P S W O T T E L
B O E R E M O E S O
N E I R E D L E S N
A T E P O E L E N K

De woorden die as deurstreept wodden moeten:

andievie	dopate	redies
atepoelen	eerbeien	selderie
bieten	eerpel	siepels
boeremoes	knollegies	spruutkool
bone	kool	wottel

N.M. 10.43

deensdag

23

december

woensdag

24

december

*Et moet een aorighied blieven
(et moet niet te serieus wodden; verspreid)*

2003

Eerste Kastdag

Twiede Kastdag

donderdag

25

december

vri'jdag

26

december

*Hi'j at al had hi'j gien schot in de maege
(Oosterwoolde)*

2003

Een betien wiend en de tjasker dri'jt

Aj' vanuut Tronde over de Haerweg naor et Tronderveld gaon, koj' langs de Stobbepoele. Dit netuurgebied is eigendom van de plaetse-like iesklub *De Oefening*. In de zommermaonden staot in de Stobbepoele een kerakteristiek meultien, een tjasker, die in april 1978 plaetst wodde deur de Vesuviuskub. Et meultien wodde inder-tied deur de ooldejaorsklub van de hilde van een boerderi'je in Else haeld. De tjasker wodde opknapt, mit hier en daor wat ni'je onderdielen d'r an, en doe in ere hersteld.

De hoolten paoltjasker is in de jaoren veur 1900 bouwd deur meulebouwer R.W. Dijkma van Giethoorn. Vroeger dee de meule nog dienst in de veenputten. De tjasker wodde dan in et veengat zet en mit een betien wiend kon et waeter uut de putte maeld wodden. De turfgevers konnen zo heur wark veerder dreuge doen.

De meule, die sund 1978 eigendom is van de Stichting Fryske Moune, is et ienige type meule dat rechtstreeks deur de wiend andreven wodt en zonder overbrenging zien wark doen kan. Gao et kommende jaor in de zommermaonden mar es in Tronde kieken.

Hendrik Betten

Kastfeest

*Kastfeest is nog even waachten
en dan is et jaor veurbi'j.
Kastfeest dat is vri'j van schoele
en misschien wel ies en sni'j.
Kastfeest is een grote kastboom,
een peer lochies in de naacht.
't Bin de huders bi'j de schaopen,
veilig holen die de waacht.*

*Kastfeest dat is hulst mit beigies
en misschien een goed rappot.
Kastfeest is een braoden gaanze,
feest'lik eten op jow bod.
Kastfeest is een waarme karke,
meensken zingen overal:
Haost twieduzend jaoren leden
kwam een kientien in de stal.*

*Kastfeest is een oolde kastman
die kedogies bi'j him het.
Kastfeest is et feest van vrede...
prakkesaosies, een gebed.
Kastfeest dat bin duzend klokken,
bim-bam-beierend in 'e wiend.
Kastfeest in de hiele wereld
is Maria mit heur kiend*

(Uut: *Wilde gaanzen*, Johan Veenstra, Stellingwarver Schrieversronte, 1974)

Zunne op 08.48, zunne onder 16.34

zaoterdag

27

december

zundag

28

december

*Et eerdriek staot je wel (een raom)
(aj' hadde warken hool ie dat op een gegeven mement
toch niet vol; Ni'jtriene)*

2003

E.K. 11.03

maendag

29

december

deensdag

30

december

*Een meenske is gien eerpel
(een meenske kan veraanderen, ok: elk meenske het ge-
vuul, een meens kan niet alles verdregen; Ni'jberkoop)*

2003

Lachen

Gelukkig bin d'r ok een protte mooie dingen in oonze wereld, en dingen daor aj' omme lachen kunnen. Ie kun slop van 't lachen wezen, ie kun je een stieselbulte lachen, en ie kun je een beroerte lachen. Gelukkig, bij wieze van spreken. Of toch niet? 'Ie moe'n niet zo lachen, ie kun zo doodvalen', zeden ze vroeger in Oosterwoolde. Mar ik hool et d'r op daj' beter om dingen lachen kunnen as goelen. Ja, LACHEN IS GEZOND!

Henk Bloemhoff

Oolde gerechten

Knieperties

Neudig:

- * 40 gr. botter
- * 70 gr. suker
- * 1 theelepел keneel
- * 2 eierdoren
- * 1 eiwit
- * 2 dl. melk
- * 100 gr. bloem
- * een grisseltien zoolt

Reur de botter tot room, ming dit goetien mit de suker, de keneel, de twee eierdoren, et witte van ien ei en et zoolt. Reur alles tot een glad mingsel (et moet glaanzan). Doe d'r daornao de melk en de bloem bij. Klop alles tot een goed beslag en laot et deeg een goed ure bekommen. Verhit dan et waofeliezer en begin te bakken.

Veur rollegies: Rol de hiete knieperties mit hulpe van een stokkien pepier om de staele van een hoolten lepel, of een aander rond stokkien.

Roely Bakker

Ooldejaorsaovend

Ni'jjaorsdag
Dag van de Vrede

woensdag

donderdag

31

1

december

jannewaori

*Veul heil en zegen in 't ni'je jaor
Hej' de knieperties al klaar?
Ik lusse d'r wel een stok of zesse
En ok nog wel wat uut de flesse.
(Optekend deur Roely Bakker, Makkinge)*

2003/2004

De beste weensken veur et ni'je jaor

An et aende van et jaor weensken wi'j de lezers van disse kelinder alle goeds toe veur 2004. Misschien hebben jim de ni'je Stellingwarver Spreukekelinder al in huus en dan zal et mit dat ni'je jaor vast wel goed kommen!

Wie meer van et Stellingwarfs weten wil of van (de aktiviteiten van) de Stellingwarver Schrieversronte, kan altied kontakt opnemen mit et kantoor van die stichting. Et adres is Willinge Prinsstraote 10, 8421 Berkoop/Oldeberkoop. Et tillefoonnummer is: 0516-451108. Aj' (nog) gien lid binnen van de Schrieversronte, kuj' dat vanzels ok wodden. Ie kriegen dan zes keer in et jaor et tidschrift *De Ovend* toestuurd en ie wo'n mitien mit alle ere aktiviteiten van de stichting op de hoogte holen.

Jan Oosterhof sr., Joop Oosterhof en Sietske Bloemhoff